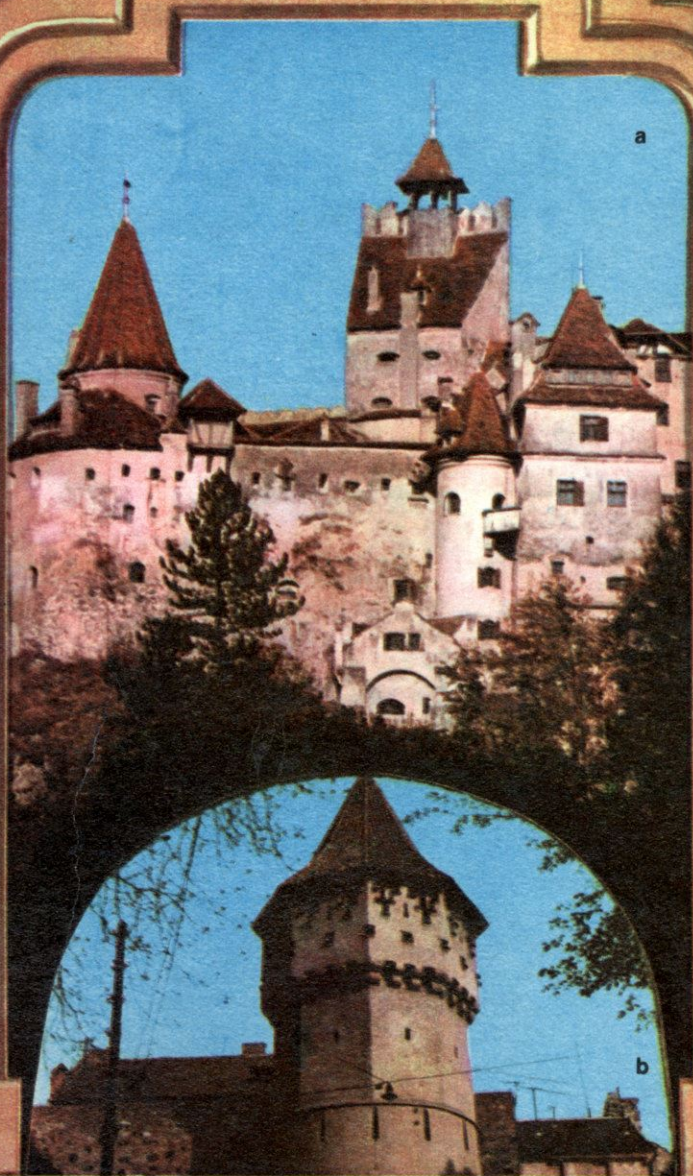

magazin istoric

ANUL XX NR. 4 (229) APRILIE 1986

1500

magazin istoric

Revistă de cultură
istorică

Anul XX
Nr. 4 (229)
aprilie 1986

Redactor șef
CRISTIAN POPIȘTEANU

Colegii redacției
DUMITRU ALMAȘ
CONSTANTIN ANTIP
VIRGIL CÂNDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMÉNY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ȘTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA
ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Secretar responsabil
VALERIU BUDURU

SUMAR

GLORIOASA ANIVERSARE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

• Epoca marilor împliniri istorice: <i>Gheorghe Surpat</i>	2
• Partid al idealurilor întregului popor: <i>Gh. I. Ioniță</i>	5
• Partidul conștiinței noastre: <i>George Ivașcu</i>	10
1866. Actul de naștere al vieții academice românești: <i>Alexandru Dobre</i>	13
„Odiseea” unui manuscris de la Ion Neculce descoperit la Biblioteca Vaticanului: <i>Ion Dumitriu-Snagov</i>	17
Fortificațiile medievale ale Transilvaniei: <i>Erwin Bader</i>	21
Viena — 1935. Lucian Blaga — diplomat (III): <i>Constantin I. Turcu</i>	24
1867-1918. Dualismul austro-ungar — o nefastă experiență a trecutului (II): <i>Mircea Mușat</i>	29
Pe urmele strămoșilor (X): <i>Ion Popescu-Pușuri</i>	33
În București, acum 50 ani	44
Valea Prahovei — incursiune istorică: <i>Vasile Smărăndescu</i>	48

• Evadatul din Königstein: Colonel Rémy... 36 • Cursa spre Roma (III): Dan Kurzman... 51 • Pirați cu brevet regal: Eugen B. Marian... 57 • Roninii sau „cavalerii răătăcitori” din insulele nipone: Florea Țuiu... 61

• Concursul Magazin istoric, ediția 1986... 19 • Cărți sosite la redacție... 20 • Câștigătorii concursului Victoria... 41 • Poșta Magazin istoric... 63

COPERTELE NOASTRE

①④ Citeva din fortificațiile medievale ale Transilvaniei — valoașe monumente de artă și, totodată, construcții cu o bogată și îndelungată istorie în lupta pentru libertate a locuitorilor acestui străvechi pământ românesc: a) Castelul Bran — construit de meșteșugarii și negustorii brașoveni; b) Turnul dulgherilor din cetatea Sibului (fiecare turn al cetății era apărat de către una din breslele de meșteșugari din oraș); c) ctitoria din cuprinsul aceleiași cetăți Sibiu; d) biserica fortificată de la Biertan și e) ctitoria cnezilor români din Densuș, în Țara Hațegului (Fortificațiile medievale ale Transilvaniei, p. 21)

② Infruntare armată între luptători japonezi din secolul XVII (Roninii sau „cavalerii răătăcitori” din insulele nipone, p. 61)

③ Goana după aur, stîrnită de știrile că în Lumea Nouă se află bogății fabuloase, a favorizat înflorirea pirateriei cu autorizație, emisă de suveranii puterilor occidentale. Protagonistii, Anglia (în persoana regelui Henric VIII) și Franța (în cea a lui Francisc I) își schimbă permanent alianțele, dar plină la urmă se înțeleg. Henric VIII pornește de la Dover pentru a-l întâlni pe Francisc I; momentul este înfățișat într-o pictură din sec. XVI (Pirați cu brevet regal, p. 57)

Înfăptuind neabătut politica partidului, poporul nostru a reușit să schimbe fundamental — într-o perioadă istorică scurtă — întreaga înfățișare a țării. România a devenit un stat industrial-agrar modern, cu o industrie puternică și o agricultură socialistă în plină dezvoltare.

NICOLAE CEAUȘESCU

EPOCA MARILOR ÎMPLINIRI ISTORICE

GHEORGHE SURPAT

Imaginația României de astăzi învederează cu putere progresul impresionant realizat de poporul nostru în anii construcției socialismului și, cu deosebire, în epoca inaugurată de Congresul IX al partidului — cea mai dinamică și mai prodigioasă în împliniri din întreaga noastră existență în istorie. Această epocă, deschizătoare de noi și cutezante orizonturi, exprimind istorica opțiune a întregului partid, a întregului popor, este indestructibil legată de activitatea teoretică și de acțiunea practică, științific transformatoare, permanent novatoare, ale secretarului general al partidului, președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În anii tumultuoși ai regenerării pe baze revoluționare, socialiste, a societății noastre, România a parcurs mai multe etape istorice, ascendente, de la societatea burgheză, bazată pe exploatare și împilare, la societatea socialistă multilateral dezvoltată, transformându-se dintr-o țară slab dezvoltată din punct de vedere economic într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică și o agricultură în plin progres, cu o știință, cultură și un învățământ moderne, cu un nivel de viață materială și spirituală incomparabil cu cel din anii trecutelor regimuri.

Saltul uriaș înregistrat de România se datorează politicii științifice a partidului nostru care, pe baza corelației dialectice dezvoltare-bunăstare, a fundamentat rolul istoric determinant al forțelor de producție, al industriei naționale în asigurarea progresului multilateral al țării.

Precum se știe, dezvoltarea economico-socială a unei țări implică, în primul rând, eforturi stăruitoare din partea poporului. Partidul nostru a avut și are permanent în vedere că — așa cum atestă istoria — esențiale, pentru accelerarea progresului material, științific și cultural, sînt eforturile proprii, unirea energiilor întregii națiuni, conștient și cu promovarea unei colaborări inter-

naționale largi întemeiate pe echitate și avantaj reciproc, colaborare realizată cu țările din CAER, cu toate țările socialiste, cu statele în curs de dezvoltare, cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduirea social-economică. Ținînd seama de condițiile concrete ale dezvoltării economiei românești, de necesitatea obiectivă, firească a lichidării decalajelor economice moștenite de la regimul burghez, a apropierei de nivelul statelor dezvoltate din punct de vedere economic, de cerințele revoluției tehnico-științifice mondiale, Congresul IX ca și congresele următoare ale partidului au stabilit o rată înaltă — circa o treime — din venitul național pentru fondul de dezvoltare economică și socială, factor esențial al progresului economic și social al țării.

Acumulările cantitative și schimbările calitative pe planul vieții social-economice, politice, cultural-științifice, jalonate de hotărârile congreselor, au dimensiunile și semnificațiile unor evenimente istorice care poartă amprenta pasiunii creatoare, competenței, cutezanței, spiritului revoluționar, constituindu-se, totodată, în temelii solide și în certitudini pentru treptele noului viitor socialist și comunist al patriei.

Știința și tehnologia, direcționate realist și integrate organic în procesele și fenomenele progresului social și economic, s-au afirmat ca factori esențiali în definirea conținutului și ritmului acestor procese rapide de dezvoltare, cu accent deosebit pe calitate, în soluționarea aspectelor vitale ale dezvoltării generale a patriei.

Iustetea acestei opțiuni istorice este ilustrată de principalii indicatori ai dezvoltării economico-sociale: creșterea producției industriale față de 1950 — anul începerii primului plan cincinal — de 6,5 ori în 1965 și de 38 ori în 1984; față de același an, producția agricolă a crescut în 1965 de 1,9 ori, iar în 1984 de 4,15 ori. Pe această bază, a avut loc

13 septembrie 1985. Továrdșul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în timpul unei vizite de lucru în județul Iași, la Combinatul de utilaj greu, modernă unitate a industriei noastre creată în perioada de mărețe împliniri istorice deschisă de Congresul IX al Partidului Comunist Român

sporirea continuă a venitului național pe locuitor, care, față de anul 1950, a crescut, în 1965, de 3,5 ori, iar în 1984 de 12 ori.

Tabloul realizărilor este însă și mai sugestiv dacă evocăm comparativ industria și agricultura de ieri și de azi. Industria noastră, în cadrul căreia lucrează în prezent peste 37% din totalul populației ocupate, contribuie la crearea venitului național cu peste 60% în 1984, față de 44% în 1950. O dezvoltare proeminentă au cunoscut tocmai acele ramuri importante care, în trecut, erau deficitare și care au un rol hotărâtor în însăși dezvoltarea industriei și, prin aceasta, a întregii economii naționale: metalurgia și siderurgia, construcțiile de mașini cu subramurile de vîrf, purtătoare de progres tehnic — electrotehnică, electronică, mecanică fină, optică; industria chimică, cu subramurile moderne — petrochimia, chimia de sinteză fină, fire și fibre sintetice, mase plas-

tice, precum și produse de înaltă tehnicitate renumite pe plan internațional pentru calitatea lor.

Pentru prima oară la noi, industria a început să fabrice în ultimele două decenii o serie de produse complexe, competitive pe plan internațional: autoturisme, locomotive diesel electrice de 3 000-4 000 CP, locomotive electrice de 5 000 CP, vase maritime de mare tonaj, platforme de foraj marin, instalații de foraj care forează la adîncimi de la 3 000 la 6 000 m, calculatoare electronice cu destinații din cele mai diferite, aparatură modernă de radio-telecomunicații, echipamente pentru conducerea automată a proceselor de producție din industria constructoare de mașini și chimică etc.

Semnificativ este și faptul că prin realizarea unor aeronave de mare performanță, printre care „Rombac 1-11”, România se situează

în rîndul celor șase țări din lume care construiesc avioane de o asemenea complexitate și capacitate. Ca urmare a progreselor realizate de industrie, România s-a apropiat din punct de vedere cantitativ, la numeroase produse industriale, de țările dezvoltate, iar la unele produse industriale chiar depășește producția pe locuitor din respectivele țări, ca de exemplu la oțel, ciment, tractoare.

Țara noastră dispune de o puternică bază materială de cercetare științifică și inginerie tehnologică, în care lucrează peste 200 000 oameni cu o înaltă pregătire, de aproape 5 ori mai mulți decît în 1965. Cercetarea științifică, implicată în toate sectoarele activității economico-sociale, a contribuit și contribuie la asimilarea și la introducerea în practică a celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice contemporane, la progresul continuu al economiei naționale în epoca pe care o trăim: Epoca Nicolae Ceaușescu. Stau mărturie în această privință aportul ei la construcția centralelor atomoelectrice, a modernelor avioane de pasageri, la realizarea grandioaselor construcții ale zilelor noastre, în primul rînd a Canalului Dunăre-Marea Neagră — operă de artă inginerască de cele mai mari proporții realizată vreodată în țara noastră și, totodată, una dintre cele mai semnificative înfăptuiri de acest gen din lume.

Agricultura — ramură de bază a economiei noastre naționale — se bucură de toată atenția din partea partidului și statului. Eforturile mari făcute pentru modernizarea agriculturii prin înzestrarea ei cu tractoare și cu celelalte mașini agricole capabile să efectueze lucrări agrozootehnice. la un nivel superior, prin sporirea continuă a cantităților de îngrășăminte chimice, prin amenajarea unor mari suprafețe pentru irigații, prin creșterea numărului de specialiști cu studii superioare de la 21 148 în 1965 la 57 000 în 1985 etc. au avut ca rezultat creșterea producției agricole, vegetale și animale.

Una din dimensiunile istorice ale politicii economico-sociale a partidului și statului nostru o constituie repartizarea și amplasarea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării — ceea ce a asigurat condiții egale de muncă și de viață pentru toți cetățenii patriei noastre, ridicarea la o viață nouă, înfloritoare a tuturor județelor și, îndeosebi, a celor rămase în urmă în trecut.

Crearea unei economii dezvoltate, care valorifică la un nivel superior potențialul material și uman al țării, constituie fundamentul trainic al soluționării problemelor sociale și culturale, al făuririi unei noi calități superioare a vieții poporului. Cîteva date sînt elocvente în acest sens. În anii construcției socialiste au fost create locuri de muncă pentru mai bine de jumătate din populația activă a țării. Numai în perioada 1965-1984 au fost create 3 280 000 locuri de muncă. Acest fapt ilustrează în mod elocvent că socialismul asigură dreptul la muncă fiecărui cetățean apt de a munci — condiție hotărîtoare pentru afirmarea personalității umane.

În țara noastră învățămîntul, cultura nu mai sînt de mult un privilegiu al elitelor. Astăzi populația școlară reprezintă 25% din populația totală a țării, ceea ce înseamnă că 1 din 4 locuitori este cuprins într-o formă de școlarizare. Evident, creșterea populației școlare a cerut un uriaș efort pentru construirea unui impresionant număr de școli, de edificii cu săli de curs, săli de proiecte, laboratoare dotate cu aparatură modernă, ateliere-școală, precum și cămine etc.

O expresie elocventă a noii calități a vieții poporului o constituie dezvoltarea puternică a construcției de locuințe. Numai în ultimele două decenii au fost construite peste 3 milioane locuințe, în care s-au mutat 10 milioane de locuitori, au fost ridicate un mare număr de lăcașuri de artă și cultură — teatre, instituții muzicale, case de cultură, muzee, biblioteci etc., de așezăminte destinate ocrotirii sănătății poporului, creșe și grădinițe de copii. A fost creată o puternică și modernă bază materială pentru turism.

Promotor consecvent al principiului că socialismul este creația istorică conștientă a poporului, că el se construiește cu poporul și pentru popor, partidul nostru a acționat pentru creșterea participării efective a clasei muncitoare, a întregului popor la conducerea societății, creînd în acest scop un sistem de conducere unitară a țării de către popor, format din organisme larg reprezentative la nivel național, cît și în unitățile economico-sociale și administrativ-teritoriale. Congresele Frontului Democrației și Unității Socialiste, ca și congresele consiliilor populare, ale consiliilor oamenilor muncii, ale țărînimii, ale științei și învățămîntului constituie forumuri democratice naționale în cadrul cărora toate categoriile de oameni ai muncii participă la dezbaterile problemelor fundamentale ale înfăptuirii liniei politice a partidului și statului nostru. O caracteristică esențială a dezvoltării democrației revoluționare în societatea socialistă românească constă în faptul că ea asigură și garantează material tuturor oamenilor muncii drepturi și libertăți cetățenești dintre cele mai largi — ca dreptul la muncă, la odihnă, la retribuție în funcție de aportul social, la asigurarea materială la bătrînețe sau boală, dreptul de a fi stăpîn pe munca depusă și pe roadele ei, dreptul la proprietate personală, dreptul la învățătură, dreptul de a alege și de a fi ales în organele și organismele de stat, politice, sociale, de participare la conducerea țării etc.

Progresul economic și social remarcabil obținut de poporul român în anii socialismului, precum și perspectiva transformării României, în anii ce vin, într-o țară socialistă dezvoltată, evidențiază viabilitatea și superioritatea istorică a orînduirii socialiste, capacitatea națiunii noastre de a rezolva problemele vitale ale existenței umane, faptul că socialismul reprezintă singura cale în măsură să asigure înlăturarea exploatații masei, singura societate care asigură libertatea și progresul multilateral al națiunii noastre. ■

Partidul nostru nu și-a impus rolul de forță politică conducătoare în societatea noastră; el și-a câștigat acest rol prin lupte grele, prin singele militanților săi vărsați în bătălii de clasă cu exploatații, prin dragostea și abnegația cu care comuniștii au servit și servesc interesele supreme ale întregului popor.

NICOLAE CEAUȘESCU

PARTID AL IDEALURILOR

ÎNTREGULUI POPOR

Prof. univ. dr. GH. I. IONIȚĂ

Desăvîrșirea statului unitar național la 1 Decembrie 1918 a marcat intrarea României într-o nouă etapă de dezvoltare economică, socială și politică, caracterizată prin puternica creștere a forțelor de producție, prin mari schimbări în structura societății, în raporturile dintre clase, prin afirmarea tot mai viguroasă a noilor forțe sociale în întreaga viață politică a țării. Actul de la 1 Decembrie 1918 a deschis noi perspective pentru realizarea unor ample transformări sociale, pentru dezvoltarea activității forțelor revoluționare, a mișcării muncitorești. Răspunzînd necesităților obiective, izvorite din noile realități ale statului național unitar, Marele Congres din mai 1921 a marcat, prin crearea Partidului

Comunist Român, desăvîrșirea procesului de reorganizare a mișcării muncitorești și a partidului său politic la scară națională. „Continuînd lupta de veacuri pentru eliberarea socială și națională, cele mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — partidul comunist este în noile condiții istorice exponentul fidel al intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor. Începînd din acest moment, clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a fost prezentă și și-a spus cuvîntul în toate evenimentele mai importante ale țării, s-a situat în fruntea luptei pentru progres social”.

Puternice rădăcini în popor

În condițiile istorice complexe în care și-a desfășurat activitatea, partidul comunist a găsit mereu soluțiile potrivite pentru a fi în legătură cu masele muncitoare, manifestîndu-se ca cea mai activă și înaintată forță politică a societății. Legătura strînsă și permanentă cu poporul a fost izvorul nesecat din care partidul și-a tras forța în marile bătălii pe care le-a organizat și condus. Una din căile prin care —

îndeosebi după 1924, cînd activitatea „la lumina zilei” devenise imposibilă, prin scoaterea sa în afara legii — P.C.R. a păstrat această legătură și s-a menținut în miezul vieții politice a fost aceea de creare a unor organizații democratice de masă, legale sau semilegale, cu ajutorul cărora a organizat și orientat lupta unor largi categorii sociale. În perioada dintre cele două războaie mondiale, partidul comunist a creat și condus peste 60 asemenea organizații, acestea constituind tot atîtea punți de menținere și întărire a legăturilor cu diferitele categorii sociale. Prin

intermediul lor, comuniștii au desfășurat o rodnică și bogată activitate în rîndul muncitorilor, țărănilor, intelectualiilor, studenților și elevilor, al unor cercuri democratice ale burgheziei, orientînd aceste forțe sociale pe platforma luptei pentru democratizarea vieții politice, pentru întărirea și consolidarea statului unitar-național, pentru progresul general al patriei.

În deceniul patru al secolului nostru, odată cu creșterea pericolului fascist și activizarea politicii expansioniste a statelor fasciste-revizioniste, sub conducerea P.C.R., în România a luat

naștere o puternică mișcare antifascistă și antirăzboinică, de apărare a independenței naționale. Avind organizații puternice, bine articulate și cu o largă și precisă cuprindere a tuturor mediilor sociale, înarmați cu o teorie social-politică încheată, bazată pe concepția științifică marxistă despre lume și societate, comuniștii și-au asumat misiunea istorică de a organiza și conduce lupta antifascistă a poporului român pentru apărarea independenței, integrității și suveranității patriei. „Noi, comuniștii — citim într-un document al partidului din acei ani — sintem gata să apărăm cu arma în mână independența României dacă fără noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist”.

În jurul P.C.R., al clasei muncitoare și al organizațiilor conduse de el, în anii deceniului patru s-a unit o largă paletă de forțe politice, care s-au opus cu îndrăzneală fascismului și revizionismului. „Pentru apărarea democrației și a intereselor naționale ale poporului — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — au militat în acești ani un șir de organizații democratice și antifasciste de masă create de partidul comunist — Comitetul Național Antifascist, Asociația Tineretului Antifascist, Liga Muncii, Comitetul Antifascist al Femeilor, Frontul Studențesc Democrat și multe altele. În acești ani apar numeroase publicații legale cu caracter democratic, progresist, se desfășoară o intensă activitate în rândurile intelectualității împotriva fascizării țării, pentru promovarea unei culturi progresiste”.

Pe lângă organizațiile democratice, antifasciste amintite mai sus, în perioada interbelică au activat: Sindicatele Unitare, Ajutorul Roșu, Blocul Muncitoresc-Țărănesc,

1935: întrunire organizată de Blocul Democrat la Deba

Presa — un puternic instrument în lupta antifascistă (ziare și reviste editate de P.C.R. și organizațiile de masă în perioada 1932-1936)

Mai 1936: demonstrație antifascistă a locuitorilor orașului Iași

Uniunea Studenților Independenți, Liga contra Terorii, Ajutorul Muncitoresc Român, Comitetul Antirăzboinic, Frontul Plugarilor, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (MADOSZ), Asociația Independentă a Scriitorilor și Artiștilor, Blocul Democratic, Comitetul pentru Apărarea Antifasciștilor, Frontul Comun al Meseriașilor, Gruparea Avocaților Democrați, Liga contra Prejudecăților, Societatea pentru Protecția Mamei și Copilului, Comitetetele Cetățenești, Amicii U.R.S.S., Comitetetele Pro-Spania, Comitetul Român al Reuniunii Universale pentru Pace, Tinerimea Amică Româno-Franceză, Uniunea Democratică, Comitetul de Solidaritate cu Poporul Chinez, Amicii Cehoslovaciei, Apărarea Patriotică, Uniunea Patriotică etc.

Prin intermediul acestor organizații și al presei editate de acestea, P.C.R. a desfășurat o amplă activitate de organizare a luptei antifasciste a unor largi forțe și categorii sociale — muncitori, țărani, intelectuali, reprezentanți ai micii burghezii sau chiar ai marii burghezii, interesați, într-un moment sau altul, în apărarea statului unitar național, în dezvoltarea patriei pe calea progresului și independenței. Activitatea și numărul acestor organizații ne dau prin ele însele o imagine reală a forței partidului comunist, a importanței și locului pe care îl ocupa el în viața politică a vremii. Dacă după 1924 P.C.R. a fost scos în afara legii, prin numeroasele organizații pe care le creează și conduce, el se manifestă ca un *partid revoluționar cu largă audiență în mase*.

În istoria partidului și a patriei noastre s-au înscris nepieritoare pagini de glorie și eroism prin dirigența revoluționară, curajul și neînfricarea cu care a acționat în acei ani, în condițiile extrem de grele ale ilegalității, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În conducerea Comitetului Național Antifascist, a Uniunii Tineretului Comunist, în fruntea unor ample bătălii

antifasciste și antirevizioniste, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei, peste tot unde necesitățile luptei din acei ani au impus-o, înflăcăratul patriot și revoluționar și-a adus o contribuție de excepțională însemnată. Cu larga sa viziune politică-tactică, înzestrat cu excepționale calități organizatorice, curaj și fermitate revoluționară, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a impus ca o personalitate proeminentă a luptei pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului, împotriva nedreptăților și exploatarei, a fascismului și războiului, pentru libertate și pace.

Unele dintre aceste organizații au acționat o perioadă mai îndelungată, altele mai scurtă, unele au abordat o problemă mai specială, altele mai generală, unele au avut un număr mai restrâns de membri, altele au strâns în rândurile lor mii și mii de aderenți; important a fost însă faptul că prin activitatea lor ele au sporit prestigiul partidului în rîndul maselor, i-au făcut cunoscut punctul de vedere în diverse probleme care frământau lumea românească interbelică. Așa se și explică faptul că împotriva acestor organizații autoritățile au luat o serie de măsuri represive, interzicându-le activitatea, șicanându-le la tot pasul, iar în multe cazuri suprimându-le.

Forța de neînving a clasei muncitoare

Partid de esență muncitoarească încă de la constituirea sa în 1893, devenit partid comunist acum 65 ani, P.C.R. și-a propus ca obiectiv major al activității sale făurirea societății socialiste și comuniste în patria noastră. Pe un fir necurmat de continuitate revoluționară, muncitorească, anii care au urmat Marelui Congres din mai 1921 au înregistrat un lung șir de

bătălii cu caracter revendicativ purtate de clasa muncitoare în spiritul solidarității proletare, sub semnul Frontului Unic Muncitoresc. Momente de referință și afirmare puternică a clasei muncitoare în timpul unor ample confruntări sociale și politice îl reprezintă marile bătălii din anii crizei economice, care, cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „au exprimat în modul cel mai grăitor spiritul combativ al clasei noastre muncitoare, afirmarea rolului partidului comunist, a capacității sale de a organiza și conduce lupta oamenilor muncii”.

Exemplul de înaltă combativitate oferit de clasa muncitoare în acei ani a avut o puternică înfrumusețare asupra tuturor păturilor și categoriilor sociale — țărănime, mici meseriași, studenți, intelectuali — care au căpătat o tot mai mare încredere în partidul comunist și în linia sa politică. Acționând unită pe coordonatele Frontului Unic Muncitoresc, muncitorimea s-a impus în fața societății ca cea mai înaintată și activă forță social-politică, mobilizând în jurul său largi forțe politice animate de dorința de a înlătura neînțelepturile sociale și de a asigura dezvoltarea liberă și independentă a patriei. În tot cursul deceniului patru și în perioada care a urmat, clasa muncitoare a fost liantul forțelor patriotice, progresiste, antifasciste ale națiunii, dînd posibilitate P.C.R. să-și exercite cu maximum de eficiență rolul său istoric de conducător al luptei poporului român pentru dreptate socială și libertate națională.

Văzînd în țărănime principalul său aliat în lupta pentru transformarea revoluționară a societății, pentru asigurarea dezvoltării progresiste, independente a patriei, P.C.R. a acordat o atenție deosebită țărânimii. Un întreg aparat de partid era destinat muncii la sate. Astfel, în fiecare comitet de partid local, unul dintre membri se ocupa cu munca în rîndul

țăranilor, fiind sprijinit de un grup special de activiști de teren. Totodată, s-a introdus sistemul ca fiecare organizație de partid mai importantă să ia sub patronaj o anume zonă rurală, să asigure răspindirea presei și a literaturii revoluționare în localitățile respective și să treacă la organizarea propriu-zisă a țăranilor. O intensă activitate au desfășurat comuniștii la sate prin intermediul unor organizații democratice, cum au fost Blocul Muncitoresc-Țărănesc, Comitetul Național Antifascist, Liga Muncii, Frontul Plugarilor, MADOSZ-ul ș.a.

Un moment important în intensificarea activității comuniștilor la sate l-a reprezentat Plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935, care aprecind că „o parte a celor mai bune forțe de partid trebuie folosite pentru activitatea la țară”, a stabilit ca sarcină prioritară a muncii la sate elaborarea „pe baza programului [P.C.R.] de acțiune la țară, ținind seama de acele cerințe ale țărănimii care în momentul de față frământă în mod deosebit masele și le ridică la acțiune, a unui program de revendicări țărănești” și acest program să fie susținut de comuniști și popularizat pe toate căile.

Intensificarea activității P.C.R. în rîndul țărănimii s-a produs pe fundalul unor puternice nemulțumiri și frământări, care în numeroase rînduri au îmbrăcat forma răscoalelor. În octombrie 1934, de exemplu, a avut loc răscoala țăranilor din Valea Ghimeșului. Cunoscînd bine situația locuitorilor din această zonă, bîzindu-se pe elementul muncitoresc din exploătrile forestiere din regiune, comuniștii au organizat un comitet de acțiune pe întreaga zonă, în componența căruia intrau muncitori și țărani și care, cu ajutorul comitetelor de acțiune locale, a întocmit un program precis de revendicări. Pregătît din timp, răscoala a fost declanșată simultan, la 15 octombrie, în localitățile Ghimeș, Făget, Lunca de Mijloc

și Lunca de Sus, avînd un larg răspîndit în întreaga țară.

De altfel, în cursul anilor 1933-1937 s-a înregistrat un proces de radicalizare a maseilor țărănești, tot mai receptiv la chemările lansate de partidul comunist. Este semnificativ în această privință și faptul că pe steagurile grupurilor de țărani tînuveni care în 1936 se îndreptau spre Iași, pentru a participa la o demonstrație în vederea îmbunătățirii soartei lor, se putea citi lozincă: „Vrem unirea țăranilor cu muncitorii de la orașe!” Și tot sub imperiul ideii de unitate a țăranilor și muncitorilor, moții solicitau, în martie 1936, conducerii Frontului Plugarilor să se organizeze un marș grandios asupra Capitalei: „Să ne adunăm toți plugarii și muncitorii într-o singură zi — cereau ei — și să plecăm spre București”.

Increderea intelectualității

Exprimînd în modul cel mai fidel aspirațiile poporului nostru de dreptate socială și libertate națională, P.C.R. și-a cîștigat stima și încrederea unui larg evantai de forțe social-politice, unul din cele mai relevante exemple în această privință oferindu-l intelectualitatea. Relația dintre partidul comunist și intelectualii reprezintă, după opinia noastră, una din cele mai interesante realități ale vieții politice interbelice românești. Savanți, scriitori, medici, artiști plastici, publiciști, intelectualitatea română în general s-a aflat tot timpul pe baricadele luptei pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului, rămînînd credincioasă înaltelor sale tradiții progresiste. Într-o formă sau alta ea a răspuns cu consecvență apelurilor lansate de partidul comunist, unii dintre intelectuali activînd în rîndurile P.C.R., cum a fost cazul lui Lucrețiu Pătrășcanu, P. Constantinescu-Iași, N.D.

Cocea, Radu Cernătescu și mulți alții. Faptul că personalități de seamă ale științei și culturii s-au găsit în primele rînduri ale celor chemați de partid să se opună fascismului și revizionismului, să activeze în cadrul numeroaselor organizații create și îndrumate de comuniști a avut o mare însemnătate, sporind prestigiul P.C.R. în opinia publică și întărind sentimentul de încredere și solidaritate al forțelor democratice, progresiste.

A combata fascismul, a expune oprobriului public metodele de infiltrare a hitlerismului în România, într-o vreme cînd legionarii își lichidau cu ferocitate adversarii politici, a condamna cu fermitate măsurile represive ale autorităților împotriva clasei muncitoare și a mișcării revoluționare, a scrie despre partidul comunist de pe pozițiile adevărului, atunci cînd simpla menționare aprobativă a numelui acestui partid era considerată un act penal, toate acestea reprezentau nu numai un act de demnitate, ci și de curaj civic din partea intelectualității. Dar tocmai prin aderarea la ideile și principiile promovate de comuniști, intelectualitatea a putut combate cu eficiență tendințele reacționare ale unor formațiuni politice de dreapta, șovine și fasciste, a apărat cu succes esența umanistă și marile valori ale culturii naționale. A nu fi avut o astfel de intelectualitate, pe care comuniștii au știut să și-o apropie și s-o prețuiască, o intelectualitate solid ancorată pe pozițiile apărării intereselor majore ale țării și poporului, ar fi însemnat un handicap greu de depășit în atitea momente grele prin care a trecut poporul nostru în acei ani.

Concordanța între aspirațiile intelectualității românești și obiectivele programatice ale acțiunii revoluționare comuniste are multiple explicații istorice. Ea ține în primul rînd de zestrea funciară a intelectualității româ-

nești dintotdeauna: patriotismul și umanismul său, atașamentul față de ideile progresului. Dar ni se pare demn de subliniat și faptul că în perioada la care ne referim se afla în plină maturitate creatoare o întreagă generație de oameni de știință și cultură care își făcuse ucenicia și se formase la școala socialismului românesc de la sfârșitul secolului trecut. Acea generație s-a născut și a crescut odată cu partidul politic al clasei muncitoare, creat în 1893, beneficiind de puterica înfruntare a ideilor socialiste propovăduite de acest partid.

O originală politică a alianțelor

Anii deceniului patru și, ulterior, perioada dictaturii militar-fasciste pun în evidență efortul partidului comunist, de a se menține în permanent contact cu masele, cu forțele vii ale națiunii. Este vorba de tactica alianțelor politice promovată de comuniști în lupta antifascistă și complexa activitate de pregătire a revoluției din august 1944.

Programele marilor acțiuni de luptă au avut ca trăsătură dominantă ideea de unitate, de solidaritate în fața primejdiei fasciste, fie ea internă sau externă. În fiecare caz în parte, comuniștii au abordat acele probleme și lozinci care exprimau revendicări de mare interes național, cu audiență în cercuri cât mai largi ale societății. Ne găsim în fața unor documente care aveau în vedere acele obiective de amplă cuprindere, pe baza cărora se putea stabili climatul de colaborare întru apărarea intereselor majore ale colectivității naționale și care interesau deci toate forțele sociale și politice democratice și patriotice. În aceasta se vedește caracterul pro-

fund național al politicii partidului comunist, esența sa de partid al celor mai adânci năzuințe ale poporului din sinul căruia s-a născut. „*În perioada ascensiunii fascismului — subliniază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, conștient de pericolul pe care acesta îl reprezenta pentru interesele poporului român, ca și pentru celelalte popoare din Europa, Partidul Comunist Român a desfășurat o largă activitate de mobilizare și unire a maselor populare, a forțelor înaintate ale țării în mișcarea antifascistă*”.

Plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 stabilea ca linie tactică în lupta împotriva primejdiei fasciste realizarea unor acorduri cu toate forțele patriotice, democratice, antifasciste, inclusiv formațiunile politice burgheze nefasciste, îndeosebi Partidul Național-Tărănesc. Pornind de la condițiile concrete ale României, în 1935 P.C.R. a pus bazele unei organizații democratice de masă — Blocul Democratic — în jurul căreia s-au grupat o serie de partide și formațiuni politice: Frontul Plugarilor, MADOSZ-ul, Partidul Socialist, organizații locale ale P.S.D. și P.N.Ț. Baza de masă a acestei largi coaliții democratice antifasciste o forma elementul muncitoresc-tărănesc. Urmărind consolidarea acestei alianțe de forțe democratice, antifasciste, sub directă îndrumare a P.C.R. s-au realizat acordurile de Front popular antifascist de la Băcia și Tebea (jud. Hunedoara) din 1935. Acționînd cu măiestrie, în anul imediat următor, P.C.R. a organizat cu ajutorul acestor forțe puternice demonstrații antifasciste și antirăzboinice și tot cu sprijinul lor a purtat bătălia în campaniile electorale prilejuite de alegerile din 1936 și 1937, soldate cu importante succese pentru forțele democratice, antifasciste.

În cursul anului 1939, pe măsură ce se întăreau presi-

unile hitleriste asupra României, s-a produs o intensificare a acțiunilor antifasciste. În conferințele regionale ale P.C.R. desfășurate la începutul anului, în Conferința pe țară a partidului din februarie și în Plenara VI a C.C. al P.C.R. din iunie 1939 s-a stabilit ca sarcină principală a partidului mobilizarea întregului popor la luptă pentru salvarea țării în fața expansiunii statelor fasciste. Această orientare a P.C.R. a fost pusă cu pregnanță în evidență de marile demonstrații de la 1 Mai 1939, în organizarea cărora s-a remarcat, prin spiritul său revoluționar, prin înaltul său patriotism, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Demonstrațiile din București și din celelalte centre ale țării au ilustrat încă o dată hotărîrea maselor largi populare, în primul rînd a clasei muncitoare, de a lupta cu arma în mînă împotriva Germaniei hitleriste pentru apărarea integrității teritoriale a țării.

Experiența cîștigată în acești ani a fost utilizată și dezvoltată în anii dictaturii militar-fasciste și ai războiului hitlerist. Printr-o amplă și complexă activitate de mobilizare și organizare a forțelor vii ale națiunii, printr-o strînsă legătură cu masele largi ale poporului, P.C.R. și-a asigurat rolu de conducător al revoluției din august 1944, sub steagul comuniștilor acționînd strîns unit întregul popor, punînd capăt celei mai dramatice perioade din existența sa. Sub conducerea P.C.R. au acționat în slujba revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă organizații și formațiuni politice de la cele muncitorești și țărănești, pînă la cele ale burgheziei și monarhiei, aceasta fiind o validare istorică a faptului că Partidul Comunist Român reprezintă cea mai strălucită sinteză a aspirațiilor poporului nostru, a nobilelor sale idealuri de dreptate și libertate. ■

PARTIDUL CONȘTIINȚEI NOASTRE

GEORGE IVAȘCU

La o asemenea aniversare de vastă rezonanță cum este cea a Partidului Comunist Român, o privire asupra modalităților de lucidă combativitate revoluționară din presa condusă, îndrumată și influențată de comuniști în deceniul patru, deceniu în alțea sensuri dramatic, este plină de semnificații. Desigur, preocupările de luptă ale partidului mobilizau conștiințele a tot mai numeroși intelectuali, care se îndreptau, în fond, spre acea forță politică identificată a fi cea mai consecvent antifascistă. Momentului istoric în care se afla România îi trebuia un răspuns clarvăzător. Iar acel răspuns ne venea din orientarea și acțiunea Partidului Comunist Român, militant consecvent pentru o alianță largă cu toate forțele democratice, autentice patriotice ale vieții politice românești.

Cu atât mai exemplară ne apare lupta partidului din acei ani cu cât avem satisfacția să o privim astăzi de la altitudinea opereii de dinamism și împliniri fără precedent inaugurată de Congresul IX al P.C.R., împliniri și prefaceri revoluționare care sînt însăși substanța epocilor de intensă vibrație patriotică a unui întreg popor, Epoca Nicolae Ceaușescu.

Primejdia pe care în acel deceniu patru o concretiza tot mai vădit fascismul era simțită de noi, tinerii intelectuali ai acelor ani, mai ales în manifestările ei anti-culturale, de agresivitate anti-umanistă, de coborîre a valențelor spirituale în tina practicilor regresive, obscurantiste, în primitivitatea organizatorică de turmă, gregară, respingînd argumentul dezbaterii raționale și înlocuindu-l cu strigătul furios, cu urletul, cu insulta, cu injuria, dacă nu de-a dreptul cu pumnul și pistolul. După asasinarea primului ministru I.G. Duca, în decembrie 1933, acțiunile de teroare fascistă au luat proporții. Se profilau astfel asasinările de mai tirziu, cărora le vor cădea victimă Armand Călinescu, apoi N. Iorga, Virgil Madgearu, Victor Iamandi și mulți alții, teroarea legionară urmînd a atinge culmea în timpul „rebeliunii” din ianuarie 1941... O adevărată avalanșă de maculatură impregnată de cel mai retrograd confuzionism s-a revărsat în cea de a doua jumătate a deceniului al patrulea cu o forță tot mai acuzată pe măsură ce regimurile fasciste, puterile Axei Roma-Berlin se consolidau și înscrisau lovitură după lovitură pe harta Europei.

Pîrghia întregii acțiuni a Partidului Comunist Român în perioada ce a urmat instalării hitlerismului în Germania a fost intensificarea luptei, în plan organizatoric și propagandistic, împotriva fascismului tot mai amenințător. Ca atare, este logic inițiativa comuniștilor pentru coordonarea acțiunii tuturor forțelor democratice și progresiste într-un larg și puternic front popular antifascist — singurul capabil a cataliza energiile, voința întregului popor, în salvagardarea independenței, a integrității, a suvera-

nității României, pentru apărarea civilizației și culturii. Astfel — proiectată pe ecranul larg al celui mai profund patriotism — se și explică în bună măsură audiența tot mai largă, ecoul tot mai intens al cuvîntului, de fermitate și de acțiune, al partidului comunist, conducător încercat al mișcării antifasciste, în rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii sărace, ale unei părți din mica burghezie, ale intelectualității noastre.

E ceea ce se reflectă în presa legală călăuzită de partid, în diferite ziare și periodice ale vremii, în activitatea consecventă a unor ziaristi și scriitori care, la rîndul lor, antrenau și pe alți intelectuali pe același drum. În acest mod a înțeles partidul comunist să acționeze în acei ani, hotărîtori pentru destinul poporului român, ca și pentru al celorlalte popoare amenințate de fascism, pentru apărarea civilizației și a păcii în lumea întreagă.

In atmosfera democratică și, prin succesiunea împrejurărilor, de radicalizare a conștiințelor, care a dus la generarea și promovarea, tot mai organizată, a atitudinii antifasciste, majoritatea profesorilor și — ceea ce trebuie cu osebire relevat — marea majoritate a studenților de la Litere și Filosofie ai universității ieșene au luat poziții semnificative, în concordanță, de altfel, cu nu puțini de la Drept și de la Știință. În sfera acestui proces se situează apariția și evoluția revistei *Manifest*, căreia, de la numerele 3-4, din noiembrie 1934, și pînă la suspendarea ei, în februarie 1936, i-am fost redactor responsabil. În retrospectiva din *Jurnalul ieșean, 1935-1940* m-am referit oarecum pe larg la această evoluție, marcînd

mai ales momentul noii serii, inaugurate cu nr. 5, din iulie 1935, ca expresie — acum — directă a influenței Partidului Comunist Român. Aceasta — datorită întâlnirilor mele din aprilie-mai 1935 cu Lucrețiu Pătrășcanu (în grădina casei lui Garabet Ibrăileanu, casă în care el era, consiprativ, găzduit). *Manifest*, în a doua ei serie, și-a schimbat nu doar formatul, dar și-a accentuat și definit profilul, făcând loc reportajelor din mediul muncitoresc (Buhuși, Letea, Valea Trotușului), publicând articole de analiză aprofundată a situației politice interne și externe, îmbrățișând inițiative antifasciste și din mediul universitar, precum Asociația „Anatole France” și altele. Revista publica acum multe articole semnate cu pseudonime, scrise de militanți aflați în ilegalitate, după cum, în paginile ei, colaborau cu articole de atitudine intelectualii cunoscuți pentru poziția lor democratică, antifascistă, în primul rând din Iași, dar și din București, Cluj și alte centre culturale. Cînd a fost suspendată, tirajul se apropia de 5 000 exemplare, ceea ce marca gradul de receptare și de răspindire. Așadar, șansa de a fi „descoperit” de către partidul comunist — în condițiile arătate — și, apoi, de a fi călăuzit și nutrit de tensiunea lui autentic revoluționară, — iată coordonata majoră care a făcut ca *Manifest* să devină o componentă în definirea destinului acelei perioade.

Desigur, experiența de la *Manifest* a fost pentru mine hotărîtoare, ca ziarist militant, organizat, căci — astfel — am devenit unul din activiștii de partid în mediul universitar (ca asistent, în anii 1935 și 1936, la Facultatea de Litere), apoi ca publicist, colaborînd la ziarul *Lumea*, pînă la suspendarea acestuia odată cu *Dimineața* și *Adevărul* de către guvernul Goga-Cuza. Dar, cointeresînd pe profesorul și violonistul Mircea Bărsan, pe structurile *Lumii* a putut apărea, începînd din aprilie 1938, ziarul *Iașul*, la care am lucrat ca prim-redactor pînă la suspendarea lui, la 27 iulie 1940, de către guvernul Gîgurtu. Editorialul — de vădită poziție patriotică și antifascistă — al acestui ultim număr se intitula *Locul nostru în Europa*, semnatarul fiind arestat. Era al doilea „incident” de acest fel din biografia mea, primul fiind în vara lui 1935, al treilea urmînd în noiembrie 1940. La data aceasta, eram... onorat și cu suspendarea din învățămînt... Am arătat-o deja în mărturiile receptate cu alte prilejuri.

Ceea ce cred, însă, că merită a fi subliniat e că în asemenea împrejurări și într-un asemenea context politic, antifascismul a devenit nu numai un catalizator, dar, tot mai semnificativ, un revelator de conștiințe în sensul apărării libertăților democratice, a unității de acțiune în acest sens, al lărgirii sferei de manifestare în rîndurile opiniei publice. Pe linia unirii forțelor democratice și antifasciste, organizațiile de masă ale

partidului comunist au realizat înțelegeri de luptă cu partide și organizații politice ale altor categorii sociale și naționale, finalitatea fiind crearea unui Front popular antifascist. Ca atare, este cazul să fie relevat și în acest context rolul organizator și dinamizator al Partidului Comunist Român în constituirea, încă din iunie 1933, în activitatea cu succes a Comitetului Național Antifascist, al cărui prim *Apel* afirma: „Strîngînd în jurul acțiunii antifasciste pe toți cei ce lucrează cu brațul și cu mîntea la orașe și sate, vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce este izvor de muncă și de gîndire”

Într-adevăr, în cîmpul ideologic și cultural, cu elocvente reverberații social-politice, inițiativele Partidului Comunist Român și ale aliaților săi reușesc, în anii 1934-1936, o puternică și susținută ofensivă de presă, nu numai în Capitală (unde se activează poziția antifascistă în coloanele ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, mai intens încă în săptămînalul *Cuvîntul liber*), dar și în orașele importante ale țării, precum Iași (unde, *Manifest* fusese precedat de ziarul democratic antifascist *Ecoul*), Clujul (aici continua, de altfel, să apară, acum cu o vădită atitudine antireacționară, *Societatea de mine*, alături de vechea revistă democratică în limba maghiară *Korunk*), Craiova (unde apărea *Meridian*), Timișoara, Sibiu sau Brașov, dar și în alte orașe, precum Botoșanii (unde, Scarlat Callimachi înființase *Clopotul*, după a cărui suspendare îi luaseră, rînd pe rînd, locul *Horia*, *Slova*, *Soarele*, *Torța*), Birladul, Galați, Turnu-Severin (unde apăreau, respectiv: *Părerii*, *Îndrumarea*, *Nădejdea*), sau, la Pitești, *Omul liber*, la Turnu-Măgurele, *Buha*, în com. Lița (Teleorman) — *Cîmpul*, la Bacău — *Înainte*. Desigur, în raport cu marea majoritate a acestor publicații, *Era nouă*, care apare în februarie 1936, la București, a reușit în cele trei numere, cîte i-a îngăduit cenzura, să pună unele probleme fundamentale. La București, apar, evident, cele mai multe publicații antifasciste. Printre acestea: *Umanitatea*, *Echipa* — 1934; *Critica*, *Criza*, *Drumul femeii*, *Orizont*, *Studentul român* — 1935; *Atlas*, *Arena* — 1936; *Fapta* — 1936-1938; *Reporter* — 1933-1938; *Dacia nouă* — 1937-1938.

„Strategia” și „tactica” publicisticii de stînga se defineau din înseși realitățile acelei vremi. Rezumînd, în baza propriei experiențe din această a doua jumătate a deceniului al patrulea, cred că însuși impactul cu o realitate atît de contradictorie — precum au fost acei ani premergători izbucnirii celui de-al doilea război mondial — a implicat o accentuare a radicalizării conștiințelor datorite presiunii tot mai puternice a fascismului, prin chiar concretizarea lui pe plan extern și intern, în dimensiuni tot mai ame-

nințătoare. În introducerea — destul de amplă — la volumul *Cumpăna cîntîului* (apărut în 1977 la Editura Eminescu), am insistat tocmai asupra acestui proces, care avea să devină încă mai revelator în anii războiului. Antologia cuprinzînd texte apărute între septembrie 1939 și mai 1945 demonstrează, cu pregnanță cît de puternică a devenit — prin dinamica evenimentelor — rezistența antifascistă în rîndurile spiritualității românești, cît de operativă și mai aplicată influența, tot mai cuprinzătoare, și însăși acțiunea, tot mai contingentă, directă, a Partidului Comunist Român, factorul de convergență națională și, în continuă potențare, motorul ei multiplu transformator.

Tîrîtă în războiul lui Hitler, țara întreagă, cu sutele de mii de ostași răspîndiți pradă morții pe cîmpurile de luptă din Răsărit, reacționa cu o determinare tot mai vădită ca un reflex firesc de apărare a propriei ființe naționale, amplificînd astfel procesul de conștientizare antifascistă, patriotică și, prin aceasta, de polarizare în jurul Partidului Comunist Român a inițiativelor din rîndurile ofițerimii, chiar a căpeteniilor armatei, în consens — implicit astfel — cu al maselor muncitoare din spatele frontului, cu acțiunile oamenilor de cultură, ale profesorimii, ale studenției, ce se conjugau tot mai semnificativ cu actele de esență și practică revoluționară ale comuniștilor. În România perioada 1940-1944, putem vorbi de o tot mai lucidă, deci o mai eficientă, conștiință de sine a intelectualității noastre, a cărei sferă de polarizare antifascistă și de rezistență patriotică a devenit — precum istoria a trasat-o — cu atît mai largă cu cît războiul din Răsărit s-a întins în spațiu și în durată. Punctul de maximă reverberație a fost marcat prin insurecția de la 23 August 1944 și revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă care a eliberat România.

O dovadă peremptorie este ansamblul procesului de conștientizare, tot mai activă, a spiritualității naționale (cap de serie și revelator prestigios fiind savantul-martir Nicolae Iorga) — care, datorită tocmai împrejurărilor vitrege determinate de război, manifestă într-un perimetru tot mai larg voința de afirmare a marilor valori culturale naționale (*Istoria literaturii române* a lui Călinescu, *Revista română* a lui Zaharia Stancu, *Laudă țaranului român* — discursul de recepție la Academie al lui Liviu Rebreanu, demersurile critice ale lui Lovinescu în jurul lui Maiorescu, ale lui Pompiliu Constantinescu, eseurile lui Mihail Ralea sau C. Rădulescu-Motru, ale lui Blaga în revista *Saeculum*, cele jurnalistice ale lui Ion Vinea, *Baroane!* al lui Tudor Arghezi, textele lui Sadoveanu, Galaction, Philipide, Camil Petrescu, ale Cercului literar de la Sibiu, — acestea în revista *Vremea* (care tocmai în anii războiului

a devenit un receptacul patriotic, antihitlerist), apariția în decembrie 1943 a ziarului *Ecoul*, cu preeminență democratică și cu principalele sectoare redacționale deținute direct de ziaști comuniști... Dar sîntem departe de a cuprinde întreaga arie de convergențe democratice, antifasciste, patriotice, căci, între altele, s-ar cuveni cuprinse manifestările intelectualității transilvane, inițiativele ei, poemele lui Mihai Beniuc, lucrările de poziție ale lui I. Agărbiceanu, Valeriu Novac, ale promotorilor revistei *Lucaefărul*, apărută la 1 aprilie 1941, cu credința de a continua „vechiul drum, tăind părți de dreapta românească în inima veacului”.

E, deci, cu atît mai lesne de înțeles cum — într-un asemenea climat, nu de „exil interior”, ci, dimpotrivă, de acțiune ofensivă tocmai împotriva vicisitudinilor — Partidul Comunist Român, inspirator direct în organizarea Uniunii Patrioților, a reușit să lanseze, cu un succes determinant în iradierea imperativelor de resurrecție națională, ziarul *România liberă*, la 1 ianuarie 1943¹, ziar care avea să aibă un rol major în coagularea rezistenței la regimul antonescian, împotriva războiului hitlerist, în coordonarea acțiunii de mobilizare și ralieri a tuturor forțelor patriotice. Nu puțini intelectuali au lucrat — unii în adîncă ilegalitate — pentru a asigura apariția acestui ziar, activitate implicînd riscuri din cele mai grave, dar forjînd necontenit voința de acțiune, de îndrăzneală revoluționară în medii din cele mai diverse. În acest climat de înaltă resurrecție patriotică a fost redactat și înaintat lui Antonescu acel *Memoriu al universitarilor*, în aprilie 1944². Trebuie spus că tot *România liberă*, precum o făcuse la rîndul său *Sînteia*, a adus la cunoștința opiniei publice românești cele mai importante acțiuni ale Partidului Comunist Român. De unde și mîndria — pentru cei care, conspirativ (o știu din proprie experiență) au contribuit la redactarea și promovarea acestui mediator major al celor mai nobile imperative patriotice ce aveau să se concretizeze, la momentul istoric potrivit, în evenimentul Eliberării, cu consecința lui logică: alăturarea României Națiunilor Unite pînă la victoria finală asupra Germaniei naziste.

Iată, așadar, care a fost „nervus rerum”: Partidul Comunist Român — generator al mutațiilor spre stînga, respectiv, antifasciste, autentice patriotice și democratice cu luciditatea perspectivei reale, inspirator al numeroaselor demersuri de amplitudine civică din deceniul al patrulea, cît și — cu atît mai intens — al celor de după declanșarea celui de-al doilea război mondial la a cărui evoluție, prin evenimentul crucial de la 23 August 1944, poporul român, marcînd unitatea forțelor sale patriotice, catalizate de partidul său comunist, avea să-și spună un cuvînt determinant. ■

¹⁻² Magazin istoric, nr. 7-8/1969; 7/1984.

1866. Actul de naștere al vieții academice românești

„ACELAȘI SCOP SOLIDAR: CULTURA NAȚIONALĂ”

ALEXANDRU DOBRE

La 1 aprilie 1866, prin Decretul nr. 582, Locotenența domnească a Principatelor Unite aproba Regulamentul pentru înființarea Societății Literare Române, act prin care se puneau bazele Academiei române, înaltul for menit să dirijeze și să orienteze întreaga viață culturală a poporului român. Se împlinea, astfel, un deziderat adînc resimțit de toți cărturarilor patrioți ai vremii, dar și al deceniilor anterioare, conștienți de necesitatea reunirii forțelor spiritualității românești în cadrul unui organism capabil să orienteze direcțiile principale ale dezvoltării culturii românești în condițiile creării și afirmării statului modern România. Societățile culturale prepa-

șoptiste, ca și acelea create în diferite provincii românești, imediat după Unirea din 1859, jucaseră un rol important, dar nu putuseră rezolva asemenea sarcini.

Societatea Literară Română, care își propunea ca obiectiv imediat rezolvarea unor chestiuni de natură pur filologică (elaborarea unui dicționar și a unei gramatici, ca principale instrumente în asigurarea dezvoltării unitare a limbii române), a fost gîndită de inițiatorii săi ca o instituție reprezentativă pentru toți românii, indiferent de provincia istorică în care locuiau. Cel 21 membri fondatori, fuseseră recrutați din rîndul celor mai reprezentative personalități ale culturii românești,

la data de 1 august 1867, Societatea Literară avînd următoarea alcătuire: Iosif Hodos, Alexandru Roman (Maramureș), Timotei Cipariu, Gavril Munteanu, George Barițiu (Transilvania), Andrei Mocioni, Vincențiu Babeș (Banat), Alex. Hurmuzachi, Ioan Sbiara (Bucovina), Alex. Hâjdeu, Ioan Strajescu, Ștefan Gonata (Basarabia), Ioan Caragiani (Macedonia), Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, V.A. Urechîă, Titu Maiorescu, Nicolae Ionescu (Moldova), Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu-Laurian și Ioan C. Massim (Muntenia); președinte — I. Heliade Rădulescu. Evenimentul a căpătat caracterul unei puternice afirmări a unității spirituale a națiunii române, devenind o expresie elocventă a aspirației spre unitate și independență. Decretul din 1 aprilie 1866 a fost recepționat cu deosebită satisfacție de toți românii. A fost un moment de solidaritate națională românească de o sporită semnificație, dacă însemnăm că el avea loc cu cîteva luni înainte de proclamarea statului dualist austro-ungar (fe-

bruarie 1867) care a dus, pentru o jumătate de secol, la anexarea Transilvaniei la Ungaria¹. În spiritul acestei solidarități, comentînd decretul publicat la București, Iosif Vulcan scria, într-un articol apărut în revista Familia: „Mărează va fi acea zi, în care reprezentanții națiunii împrăștiate de soartă... se vor aduna laolaltă”.

Sesiunea inaugurală a Societății nu a putut avea loc la data stabilită inițial, 1 august 1866, atît din cauza evenimentelor internaționale (îndeosebi războiul austro-italo-prusian, care a sporit susceptibilitățile Austriei față de români), cît și unei epidemii de holeră ce a necesitat măsuri speciale de carantină. Desfășurată în anul următor, sesiunea și-a păstrat însă întreaga semnificație, căpătînd dimensiunile unei ample manifestări populare a unității naționale.

Bizundu-ne pe documentele epocii, vom reconstitui, în cele ce urmează, principalele momente ale acestui eveniment, așa cum a fost el receptat de contemporanii săi.

Membrii aceleiași familii

Reluînd firul preparativelor din anul precedent, în luna mai 1867, noul ministru al instrucțiunii publice și cultelor, D. Brătianu, dorînd „a-și împlini o datorie și a răspunde la o dorință generală”, înaintează un raport guvernului, în care propune convocarea ședinței inaugurale a Societății Literare Române. Guvernul aprobă și trimite propunerea spre sancționare domnitorului. În ziua de 28 mai este dat publicității Decretul nr. 874, prin care „Societatea Literară Română este convocată la București pentru 1 august 1867”.

Atît în coloanele presei, cît și prin acțiunile oficiale, evenimentul este privit ca un moment cu implicații istorice naționale. V.A. Urechîă², în calitate de director general al Ministerului instrucțiunii publice și cultelor, elaborează un program amănunțit al solemnității, iar în ziua de 10 iulie, într-una din sălile Facultății de drept, se ține ședința de constituire a Comitetului pentru primirea în București a membrilor Societății. Comitetul alege ca președinte pe Ion Fălcoianu și dă publicității un „apel

către public” și un program al serbărilor organizate de populația Capitalei în cinstea „băraților convocați”. Conform acestui program, duminică 30 iulie, la orele 11 dimineața, oaspeții vor fi primiți la Șosea, sub un umbrar decorat cu „drapelule provinciale române”, unde îi așteaptă membrii Comitetului, „reprezentanții corporațiilor”, alte persoane, „precum și membrii diferitelor societăți”. După ce vor fi salutați de președintele Comitetului, cu ajutorul trăsurilor special pregătite, oaspeții urmează să fie transportați la gazdele lor. Tot orașul va fi împodobit sărbătorește, iar „seara, la 9 ore, va fi conduit cu fapte, care va purcede din curtea Academiei, cu muzică și coruri, făcînd o serenadă în Piața Teatrului [Național], unde membrii vor fi adunați la banchetul care se va da în foaierea Teatrului”.

Apelul se încheie cu un call îndemn către toți locuitorii Capitalei ca să binevoiască „a contribui cu prezența lor la serbarea aceasta mare, în onoarea unei zile de la care va datora renașterea literaturii și cultivarea limbii noastre”.

Primăria Capitalei se alătură inițiativei Comitetului și lansează, la rîndul ei, un emoționant îndemn către cetățeni, arătîndu-le însemnătatea națională și patriotică a evenimentului la care

sînt chemați cu stăruință să participe: „Capitala României va vedea mine întrunită pentru întia oară în sînul său întreaga limbă românească; pentru întia oară, mine, se vor regăsi alături toți membrii aceleiași familii, toți frații de același singe”.

Guvernul acționează în același spirit, dînd evenimentului un caracter solemn; se străduiește însă să păstreze acțiunea pe teren strict „filologic”, spre a nu stîrni suspiciunea imperiilor absolutiste vecine. Se telegrafiază lui Nicolae Ionescu și Ioan Caragiani, la Iași, cerîndu-li-se ca, împreună cu Vasile Alecsandri și Costache Negruzzi, să fie la Ploiești în data de 29 iulie, de unde, împreună cu transilvănenii, să pornească a doua zi spre București. Prefectului de Prahova i se dă dispoziție să-i primească pe membrii fondatori potrivit „inimii” sale, dar să evite „orice demonstrațiune de dacoromânism”.

„Salutînd inimile cu vorba inimii”

La 9 iunie 1867, ministrul instrucțiunii publice, D. Brătianu, adresează o invitație lui Timotei Cipariu, în care se spune, între altele: „Avînd onoarea a vă comunica aceasta [desemnarea ca membru fondator și data sesiunii

¹⁻² Magazin istoric, nr. 6/1978, 3-4/1986; 10/1981.

inaugurale], nu mă îndoiesc, domnule meu, că răspund la o dorință intimă a domniei voastre, care e și dorința tuturor românilor, de a vedea întruniți pe bărbații eminenți din toate părțile României spre a conlucra pentru stabilirea și formarea limbii patriei comune. Așteptind cu nerăbdare acea zi frumoasă care va fi o sărbătoare națională, vă rog să binevoiți a-mi arăta unde și prin ce mijloace să vă trimit cit se poate mai curind suma necesară pentru venirea domniei voastre la București". Adrese similare sînt expediate și celorlalți membri.

Cum am văzut, transilvănenii și moldovenii urmează a se întâlni la Ploiești și de aici, împreună, să vină la București. Primul dintre sosiți este ardeleanul Gavril Munteanu, fostul profesor al lui Titu Maiorescu. Lui, ca și celorlalți, li se face o primire entuziastă: „La...salut răspuns de dl. canonic T. Cipariu cu cunoscuta-i modalitate, întîmpinînd cu egală căldură iubirea prin iubire și salutînd inimile cu vorba inimii. De aiciua fură petrecuți la un loc destinat și resalutați din partea cetățenilor, gardiștilor [membrii gărzii civice] și profesorilor. Aici fură primiți pe alte care, aduse anume de la București, și cînd ajunseră pe la [comuna] Săftica, în drum cam de două ore de București, începură a-i întîmpina carete, care se arcuia [alăturau] convoiului ce urmă după oaspeții literari, și cînd ajunseră la Băneasa se aflau petrecuți de sute de carete; iar la capul Soselei, unde fură salutați de dl. Fălcoianu, într-un pavilion ad-hoc, cu primire mai regulată, nu mai putea străbate omul de mulțimea poporului ce-i saluta cu vivante entusiastice".

Așadar, în apropierea Capitalei, membrii Societății ce veneau de la Ploiești, sînt întîmpinați de mii de oameni. Președintele Comitetului pregătitor, I. Fălcoianu, rostește un discurs de bun-sosit, din care reținem: „Această zi solemnă, a reuniunii celui dintîi congres literar român, va forma o epocă însemnată în istoria țării și literaturii ro-

mâne. Ați venit să faceți unirea limbii române; această operă va fi piatra fundamentală a edificiului marelui la care aspirați toți și ne felicităm de alegerea ce guvernul a făcut în persoanele d-voastră... Întreagă țara se unește la serbarea acestei zile care va rămîne etern memorabilă în toate inimile românilor... Trăim departe unii de alții, iubirea noastră însă, suferințele noastre n-au hotare și ceea ce ne-au ținut frați și români pînă astăzi, limba și religiunea străbunilor noștri, ne va apropia și întări încă și mai mult în viitor". Oratorul își încheie cuvîntul cu urarea de „Trăiască națiunea română!"

Îi răspund cu aceeași vie emoție Iosif Hodoș și Alexandru Roman. Primul, dînd glas adîncilor sentimente și aspirații ale tuturor românilor de peste Carpați, rostește: „Vă salutăm cu iubire, frați liberi din România liberă. Sîntem fericiți de-a ne afla în mijlocul vostru, unde cuvîntul este liber. E frumoasă libertatea voastră. Nu v-o invidiem însă, ci o dorim și pentru noi. O dorim și lucrăm și sperăm... Libertatea este dreptul tuturor; românul o cere cu binele, o pretinde în numele dreptului și cînd i se contestă o dobîndește cu mijloacele morale sau materiale, după împrejurări". După opinia lui, Societatea Literară Română are o misiune importantă: „Am avut fericirea de-a fi chemați ca în unire cu domnia voastră să stabilim unitatea limbii; unitatea limbii o avem, fraților; de la Tisa pînă la Marea Neagră toți românii au aceeași limbă, prin urmare n-avem a stabili unitatea limbii, ci numai forma ei, unitatea gramaticii și dicționarului. Cînd vom avea această unitate în exprimarea cugetării noastre, vom fi și mai uniți în simțăminte și în cugete".

Reluînd aproape în aceeași formulări ideile lui I. Hodoș, Alexandru Roman ține să precizeze: „Limba ne unește, domnilor, dar au trecut multe secole de cînd numai ea singură era unica legătură între noi; a sosit timpul ca să ne unească și

cugetele și simțămintele. La aceasta, dumneavoastră ați dat inițiativa, noi vă aducem răsunetul de dincolo".

* În seara de 31 iulie, membrii Ateneului Român oferă un banchet în onoarea distinșilor oaspeți. V.A. Urechia ține un toast: „Disoluțiunea unui popor începe din ziua cînd datează disoluțiunea limbii... Limba noastră reflectă cîrlii, cîmpile înflorite și munții cărunți; ea este ecoul carele a repercutat și repercută tipetele și suspinetele, desmierdările și urele inimii și ale geniului și aspirațiunile naționale... Vîntul ce vine dinspre munte [adică din Transilvania] are aripile încercate de suspine și durere".

Atmosfera este străbătută de vibrante simțăminte de unitate și solidaritate națională. În fața celor 2 000 persoane prezente, Al. Roman declară: „*Fie ca din unitatea limbii literare, pre calea cea pacinică a științelor, să rezulte unitatea națională*".

Depozitul sacru primit de la străbuni

A doua zi are loc ședința de inaugurare a Societății Literare Române. „Marți la 1 august... se făcu inaugurarea Societății — scrie V.A. Urechia, unul din participanții la organizarea și desfășurarea ședinței, într-un reportaj publicat în 1867 în broșura *Actele și solemnitatea oficiale și neoficiale a inaugurării Societății Literare Române*. Această zi mare în istoria noastră literară se serbă cu o pompă marelă și în mijlocul unei afliuențe nenumărate și entusiastice... Încă înainte de orele 11, toate școlile primare și secundare de băieți, fiecare cu stindardele lor în frunte, erau înșirate în cîte două rînduri pe străzile Rondelul, Cîsmigiu, Știrbei Vodă, Piața Teatrului, Podul Mogoșoaiei spre Liceul Sf. Sava, în calea pe unde membrii Societății aveau a fi aduși la sala solemnității. Pe la 11, pînă la 11.30, d-nii membrii sosiră în-

soțiți de către una din persoanele Comitetului de recepțiune. La ora 11 3/4, ministrul de externe Ștefan Golescu, „în locul d-lui ministru al cultelor, care era ținut acasă de o indispozițiune, întră în sală, primit la ușă de autoritățile scolastice [școlare] cu domnul director al ministerului. Peste pușin sosi și d.l. Brătianu, ministru de interne.

Îndată apoi corurile întornară, însoțite de orchestră, Imnul național compus de d. Ștefănescu“.

Vorbind în numele guvernului, Ștefan Golescu arată că „nu poate fi dorință mai legitimă... pentru membrii a celeiași națiuni... decît de a-și cultiva limba națională, tezaur pe care nu este putere omenească să-l ție de la un popor“. În privința sarcinilor de viitor ale Societății, vorbitorul le spune celor prezenți: „Aveți, domnilor membri, mai înainte de toate, a vă ocupa de regulamentele constitutive ale Societății. Le veți face, după cum vă vor conduce luminile d-voastre. Guvernămîntul, din această oră, nu mai poate avea nici un amestec în lucrările d-voastre. Societatea este și rămîne independentă și liberă, cum liberă și independentă a fost și este și va fi limba poporului român, oricîte servituți și vicisitudini au putut încovoia grumajii unora dintre noi. De astăzi încolo, Societatea Literară independentă va avea răspunderea și gloria lucrărilor sale“.

Pasajul de mai sus ne ajută să situăm locul Societății Literare Române între instituțiile epocii, să-i fixăm statutul juridic de instituție neguvernamentală. „Ministerul va depune în miinile d-voastre, domnilor membri, fondurile ce din diverse legate posedă deja Societatea și al căror depozitar, legal și natural, pînă astăzi, era ministerul“. Dar, mai presus de aceste fonduri, arată vorbitorul, „d-voastră primiți astăzi de la națiune un depozit de o valoare [i]nestimabilă, limba sa. În această sală... și în această zi, în care vorbesc inimile tuturor românilor, ce v-ar

putea zice guvernămîntul României, ce nu ar fi deja în inimile d-voastre? În aceste inimi cetim acea dorință ca Societatea Literară să nu uite nici un minut că depozitul sacru primit de la străbuni, limba, trebuie să-l lăsăm posterității române... întreg și intact.“

Discursul ministrului este ascultat cu deosebit interes și emoție: „Aplauze vii și repetate întrerupseră de mai multe ori cuvîntul d-lui ministru; îndată apoi corurile cîntară *Deșteaptă-te, române*, versurile sublimale ale nemuritorului Mureșeanu. Cînd se cînta acest adevărat imn național toate inimile și privirile erau așintite asupra frumoasei imagini a acestui poet, datorită [datorată] artistului și profesorului Stănescu“.

După Ștefan Golescu, ia cuvîntul Vasile Alexandrescu-Urechia, care aduce un elogiu cald celor ce contribuaseră material, prin donații și binefaceri, la constituirea acestui for național, așa cum fusese, printre alții, donatorul Evanghelie Zappa¹.

„Cîntarea *Mult e dulce și frumoasă limba ce vorbim* de te ocaziune la noi manifestațiuni... După aceasta, venerabilele membru d. Cipariu, în mijlocul aplauzelor unanime ale publicului asistent, urcîndu-se la tribună, cu un accent care denunța [trăda] inima sa și tot ce-o agita...“, rostește un discurs antologic, cu care se încheie, de fapt, prima sesiune a Societății Literare Române. El vorbește în numele românilor „din provinciile subjugate“. „Societatea Literară, fundată din libertatea unui guvern patriotic, de astăzi își începe lucrările sale. Prima [întîi] august 1867 va face, așa credem și sperăm, o epocă nouă în viața culturii naționale române, o epocă ilustră și de memorie indelebilă pentru întreaga românie. Societatea are o misiune înaltă și un scop atît de sacru, cît nu pot crede, domnii mei, că mai poate fi vre un român adevărat care să nu-i recunoască această misiune importantă și să nu-i ureze cele

mai salutare rezultate pentru întreaga românie“.

Referindu-se la situația politică și culturală a românilor, Cipariu spune în continuare: „Simful național s-a deșteptat în toată româniea. Națiunea română a venit la cunoștința pozițiunii care i se cuvine între națiunile Europei; ea va face toți pașii cuvenii pentru a ocupa această pozițiune cu demnitate. Națiunea română de aci înainte va fi solidară pentru corpul întreg și nu vor mai fi partide care să ne dezlănșcească de la unul și același scop solidar, cultura națională. Pînă aci patria română, limba și naționalitatea ne-a fost călcată... Am început a ne libera patria, am început a ne libera limba. Am început, domnilor, abia am început, dară nu am terminat; rămîne ca să continuăm și să terminăm. *Bărbații de stat ai românilor vor îngrijii pentru eliberarea perfectă a patriei române. Sînt de convingere că ei își vor împlini cu sancțiitate înalta misiune — și patria română în urmă va deveni liberă. Pentru eliberarea limbii naționale va îngrijii, mai cu distincțiune între altele, chiar această Societate Literară. Ea va îngrijii ca limba română să scape de tot jugul despotismului sub care de secole a gemut. Ea va îngrijii pentru conservarea, unității limbii românești în toate provinciile locuite de români. Ea îi va reda forma curat națională română pentru ca să figureze cu toată demnitatea între și lingă surorile ei de origine latină. Ea va pune fundamentul pentru o literatură adevărat națională, corectă în expresiuni, corectă în forme, fără care nici o literatură nu poate merita de a se chema literatură“.*

Cuvintele cărturarului transilvănean sînt întimpinate cu vie satisfacție. Asistența aplaudă și ovaționează îndelung. „Cînd d. Cipariu își termină cuvîntarea — citim în reportajul amintit — trebuiri mai multe minite să se poată restabili liniștea; atît de detunătoare fură aplauzele și urările. Îndată,

¹ Magazin istoric, nr. 11/1984.

Valori culturale românești

în mari biblioteci ale lumii

**„ODISEEA” UNUI MANUSCRIS
DE LA ION NECULCE**

ION DUMITRIU-SNAGOV

În Sala Barberini, din Biblioteca Vaticanului, aerul prinde armonie sonoră, iar ecoul ei, răsunat de volumele din pereți, pare șoapta apelor murmurată de scoica Tritonului din piața de la poalele Quirinalului. Sala Barberini este încăperea de la care pornesc toate drumurile în bogata bibliotecă; aici se află, la raft liber, volumele instrumente de lucru — de la ghidul-sumar, la indicii, analitici ai tuturor fondurilor și colecțiilor. Din anul 1981, unul din aceste cataloage, cel cu numărul 456, cuprinde lista tuturor lucrărilor românești identificate în diferitele fonduri ale Bibliotecii Vaticanului; simpla parcurgere a acestui catalog oferă o imagine complexă asupra unor valori culturale făurite de-a lungul anilor în țara noastră: se află consemnate în el manuscrise bogat împodobite cu miniaturi și ornamente; tipărituri rare, pagini aparținând unor reprezentanți de seamă ai culturii române.

În imagine: Chenarul ornamental al paginii de titlu a Cărții românești ce se cheamă Ceașornicul Domnilor, pe care Ion Neculce a dorit s-o aibă în copie manuscrisă în biblioteca sa. Fastuosul ornament al paginii arată prețuirea deosebită pe care cărturarul român o acorda acestei lucrări.

La numărul 1 al catalogului (*Vatican Rumeno 1*) un titlu sugestiv: **CARTE ROMĂNEASCĂ** ce să cheamă *Ceasornicul Domnilor, scrisă și aleasă cuvine frumoasă din multe cărți de Dumniului răposatu Nicolaiu Costin, Biv Vel Logofăt, care acum s-au izvodit cu cheltiala Dumnealui Ion Neculce, vel Vornic de Țara de Sus, în zilele Măriei Sale Luminatului domn Io Grigore Ghica Voevod, în anul 1740 [1732], fev. 29, cu mîna iubitorului de osteneală Pavel Grămăticul de Vamă; pentru că cine va citi, mult să va înștiința de învătătura acestor cărți; iară cine a lua-o fără voia dumsale sau i-a furat-o, să fie afurisit de Domnul Isus Cristos*".

Avem deci în față *Ceasornicul Domnilor*, al cărturarului spaniol Antonio de Guevara, prima operă tradusă din literatura occidentală modernă în românește. O carte pe care vreme de patru ani în cercetările mele întreprinse la această bibliotecă și în alte fonduri de la Vatican o căutam, cu slabe nădejdi de regăsire. Semnificația acestei scrieri depășește cu mult cadrele unei simple traduceri. Meritul aparține lui Nicolae Costin (1660-1712) care, în afară de opera sa de istoriograf (autor a două *Letopiseșe ale Moldovei*), s-a făcut cunoscut în cultura românească și prin această traducere pe care a realizat-o după scrierea umanistului spaniol Antonio de Guevara (1480-1545), cu titlul *El Relox de Principes, Ceasornicul Domnilor*, cum a fost tradus de Costin. Traducerea nu reprezintă însă o simplă transpunere în română a textului lui Guevara. Cărturarul român a făcut un autentic proces de reelaborare a scrierii, eliminând multe pasaje prolixе și adăugind note marginale — adaptînd deci conținutul lucrării la unele aspecte legate de principiul guvernării, așa cum îl preconiza domnitorul Nicolae Mavrocordat. De altfel, Costin a fost unul din apropiații dregători ai luminatului voievod¹, cunoscîndu-i intențiile reformatoare; *Ceasornicul Domnilor* este închinată, de altminteri, acestui principe.

Istoria descoperirii manuscrisului este, ea însăși, pasionantă. La 1 mai 1899, dr. Vasile Lucaciu, vestitul luptător memorandist pentru unirea românilor, îi scria lui Ion Bianu, secretar al Academiei române: „Am onoarea a te informa pre tine și prin tine pre on[or] direcțiunea Academiei Române că zilele acestea, cercetînd după niște documente în arhiva imensă a Vaticanului, în 11 l.c. [aprilie — n.n.], am dat peste un codice manuscris, românesc, de mare importanță pentru istoria noastră culturală”.

Cel dintîi descoperitor al manuscrisului a fost deci Vasile Lucaciu, tot el avînd meritul de a releva custozilor bibliotecii că este vorba de un manuscris românesc. Aceasta, deoarece „fiind codicele scris cu litere slave, prin vreun dregător necunosător de limbă, a fost pus între codicele slavonești”.

De la început s-a pus întrebarea asupra provenienței manuscrisului. S-a presupus inițial că el ar fi făcut parte din colecția lui Ioan Inochentie Micu-Klein. Dar la 17 mai 1899, același Vasile Lucaciu îi comunica lui Bianu că „scrutînd în Arhiva din Vatican, am dat astăzi de cărțile [de fapt peste lista cu titlurile lor — n.a.] lui Inocențiu Klein lăsată [ajunse după moartea lui în fondul Stefano Borgia] pentru arhiva și Biblioteca Vaticanului. N-am putut afla că, cartea manuscrisă *Ceasornicul Domnilor* să fie din lăsamîntul marelui Inocențiu și, în genere, nu se știe cînd și de la cine să fie ajuns la Vatican”. Abia în deceniul trei al secolului nostru, Dimitrie Găzdaru și Nicolae Cartoian, făcînd cercetări în arhiva Ștefan Borgia, secretar și apoi prefect al Congregației De Propagando Fide, sprijinitor al cărturarilor români P. Maior și Gh. Șincai, descopereau un indiciu. Printre lucrările trimise, în 1808, din Moldova, de către misionarul Francesco Longhin lui Ștefan Borgia se afla și un manuscris pe care scrisoarea însoțitoare îl denumea *Orologio dei principi*.

Urma manuscrisului însă s-a pierdut, Lucaciu nefurnizînd amănunte privind arhiva sau colecția în care se păstra.

L-am regăsit abia în timpul amplelor cercetări pe care le-am întreprins pentru întocmirea catalogului de lucrări românești din colecțiile Vaticanului. Ni se oferă astfel, pentru prima dată, posibilitatea de a-l face cunoscut culturii românești, de a releva elementele sale specifice, care îl deosebesc de celelalte copii cunoscute ale lucrării. E un volum bine conservat, complet (262 file), copertat în carton și elegant legat în piele neagră, operație ce s-a desfășurat după anul 1741, cum consemnează o însemnare de pe ultima pagină.

Încă din 1899, Vasile Lucaciu sesiza că manuscrisul este „de mare importanță pentru istoria noastră culturală”. Într-adevăr, între copiile ce s-au păstrat după traducerea lui Nicolae Costin, aceasta păstrată la Vatican se numără printre cele mai importante, nu numai datorită ornamentelor ce însoțesc diferitele pagini ale manuscrisului, cit. mai ales, pentru luminile pe care le aruncă asupra unui alt mare cărturar român al acelei vremi, Ion Neculce, menționat în foaia de titlu ca „izvoditor” al manuscrisului — adică cel care comandase și cu al cărui sprijin material s-a realizat copia.

Cum arătam, traducerea făcută de Nicolae Costin cu adăugirile menționate a stîrnit un interes mare printre oameni cu preocupări cărturărești ai epocii. Și dacă textul original al traducerii nu ni s-a păstrat, s-au identificat pînă acum numeroase copii ale lui: în 1713, 1730, cea de la Vatican din 1732 (care face obiectul articolului), apoi alte trei din 1736, 1738 și 1750. Faptul că Neculce a dorit să aibă o asemenea lucrare în bibliotecă sa arată preocuparea lui pentru înțelegerea unor fenomene politice contemporane.

Comandînd o copie a acestei scrieri pentru sine, Ion Neculce nu precizează că ar fi participat în vreun fel la realizarea ei decît plătinind costul operației. Așa să stea, în realitate, lucrurile? Cercetînd manuscrisul constatăm cel puțin trei elemente care îl deosebesc de celelalte copii cunoscute

(Continuare în p. 28)

¹ Magazin istoric, nr. 9,10/1985.

1921-1986: PARTIDUL COMUNIST ROMÂN – GLORIOASĂ ANIVERSARE

A doua serie de întrebări

1) Profundele analize făcute de secretarul general al partidului, președintele republicii, privind dezvoltarea istorică a poporului român, a mișcării revoluționare și comuniste din patria noastră relevă cu pregnanță identitatea istoriei mișcării noastre muncitorești ca fiind una cu însăși istoria patriei. Ceea ce în cuvîntarea la Plenara din 1-2 iunie 1982 tovarășul Nicolae Ceaușescu a fundamentat teoretic prin teza cu privire la „caracterul unic și unitar al istoriei poporului român”.

La care înalt forum al comunistilor români a fost luată în unanimitate hotărîrea ca acest document de excepțională însemnătate să fie integrat Programului partidului? (1986)

2) Roadele politicii științifice de industrializare socialistă a țării, promovate cu consecvență de P.C.R. prin concepția unitară și de largă perspectivă a președintelui Nicolae Ceaușescu, sînt ilustrate de dezvoltarea și modernizarea puternică a economiei naționale, îndeosebi în ultimele două decenii. O vie ilustrare a acestei realități

istorice o constituie și orașul din imaginea de mai jos, care a cunoscut în 20 ani o dezvoltare mai mare decît în șase secole, cît numără ca vîrstă atestată de documentele istorice. Din punct de vedere industrial orașul, o metropolă a aluminiului românesc, este de 60 ori mai puternic decît în 1965.

Indicați numele acestui oraș. (1986)

3) Bazat pe cunoașterea primului program teoretic, ideologic și practic al mișcării muncitorești și socialiste din România, Engels îi scria în 1888 lui Ioan Nădejde, remarcînd faptul că „socialistii din România primesc, în programul lor, principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători mai pe toți socialistii din Europa și din America — e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx”.

Cum se intitula acest important document programatic al revoluționarilor români? (1979)

4) Din inițiativa socialistilor, la 18 octombrie 1918,

Partidul Național Român și Partidul Social-Democrat au constituit în Transilvania un organism politic comun, care a preluat „conducerea teritoriilor locuite de români”, proclamîndu-se „unicul for care reprezintă voința poporului român”. Alcătuit din cîte șase reprezentanți ai fiecăruia din cele două partide, acest organism a acționat cu fermitate pentru desăvîrșirea statului național-unitar român, la 1 Decembrie 1918.

Precizați titlatura acestui important organism politic. (1979)

5) *Manifestul Partidului Comunist* a fost cunoscut și răspîndit în România în secolul trecut și grație traducerilor datorate militanților socialiști Panait Mușoiu și, respectiv, Ioan Nădejde. Prima traducere în limba română a fost făcută de Panait Mușoiu, avînd drept scop, după cum se nota în prefața traducătorului, să contribuie la clarificarea ideologică, în vederea căreia „în timpul din urmă s-au încins discuții serioase asupra socialismului”

1921-1986 :

P.C.R. —

GLORIOASĂ
ANIVERSARE

* * *
concursul

magazin istoric
ediția 1986

FORTIFICAȚIILE MEDIEVALE

ALE TRANSILVANIEI

ERWIN BADER

● 807 obiective arhitectonice ● 89 cetăți țărănești ● 75 castele-cetăți
● 453 cetăți voievodale ● „Istoria” castelului Bran ● Inițiativele lui
Iancu de Hunedoara

„Țară mindră și binecuvântată între toate țările”, Transilvania — scria Nicolae Bălcescu în Istoria românilor supt Mihai Voievod Viteazul — „seamănă a fi un mărș și întins palat, cap d'operă de arhitectură, unde sînt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un briu de munți ocolește, precum zidul o cetate, toată această țară și dintr-insul, ici-colea, se desfac întinzîndu-se pînă în centrul ei ca niște valuri proptitoare, mai multe șiruri de dealuri nalte și frumoase, mărețe pedestaluri înverzite“.

De la cărturarii antichității, care, asemenea lui Florus, notau că „dacii trăiesc nedespărțiți de munți”, numeroși autori au asemuit — de-a lungul timpului — teritoriul din interiorul arcului carpatic cu o cetate. Fortificație naturală, căreia românii — dăinuitorii dintotdeauna pe acest pămînt — i-au adăugat zidurile lor în lemn și piatră, înălțate pentru a proteja populația autohtonă împotriva gîvălirilor și atacurilor migratoare, ce s-au succedat aproape neîntrerupte secole la rînd.

Dirza rezistență opusă fiecăruia dintre acești invadatori, nevoia de a asigura o protecție populației și a bunurilor fărînte de locuitori s-au concretizat în înălțarea de fortificații de felurite tipuri și destinații. Într-o primă fază, la sfîrșitul mileniului I, cînd posibilitățile economice ale comunităților rcmănești (cnezate, voievodate) erau restrînse, apărarea se realiza prin construirea de cetăți de pămînt, în a căror înălțare se foloseau din plin condițiile naturale favorabile oferite de teren: un promontoriu la malul unei ape, un vîrf de deal înconjurat de pante abrupte etc. constituiau locuri ce pu-

teau fi ușor apărate și din care erau controlate zone întinse. Fortificațiile de pămînt de la Biharia în Crișana, Dăbica pe Someș, Vladimirescu pe o insulă în cursul inferior al Mureșului¹ — toate existente la sfîrșitul mileniului I e.n. ilustrează arheologic rezistența pe care ducatele lui Menumorut, Gelu și Glad au opus-o tentativelor de penetrație ale ungarilor, la începutul sec. X.

Atunci cînd existau condiții, populația autohtonă utiliza în scopuri de apărare și construcții rămase de pe timpul existenței

¹ Magazin istoric, nr. 9/1978.

provinciei romane Dacia. Vechea denumire a Albei Iulia — *Bălgrad* — trebuie pusă în legătură tocmai cu existența unei *cetăți albe* (adică cu ziduri albe, de piatră)¹, în comparație cu fortificațiile de pământ, denumite *fel grad* (deci din pământ întelenit). De asemenea, investigațiile arheologice atestă că cel puțin unele porțiuni ale Ulpiei Traiana Sarmizegetusa au fost folosite în scopuri de apărare de către localnici, până în primele secole ale mileniului II, cînd localitatea era cunoscută sub numele de Britonia. Mai târziu, așezarea s-a numit *Grădiște*, denumire ce evocă tocmai faptul că se afla pe locul unei cetăți (*grad*).

Dezvoltarea feudalismului a diversificat considerabil tipurile de fortificații. În folosul nobilimii au fost construite castele și cetăți, dintre care unele au evoluat ca fortificații tipice de apărare, altele au căpătat un caracter preponderent de reședințe nobiliare, adevărate palate. Alte castele și cetăți erau rezultatul tentativelor regalității de a institui și menține controlul asupra voievodatului transilvan — care, la rîndul său, a manifestat continuu tendințe centrifuge.

De ziduri fortificate s-au înconjurat și comunitățile orășenești, precum și unele comunități sătetești, care au realizat una din cele mai originale forme de fortificații medievale, rămase în istoria arhitecturii sub numele de *cetăți țărănești*. De asemenea, un original tip de fortificații — înfîlînit și în teritoriile extracarpate până în sec. XVIII — l-au constituit lăcașurile religioase (mănăstiri și biserici) amenajate în scopuri defensive. Există, astfel, în Transilvania 807 fortificații medievale de diferite tipuri și destinații. Numărul lor este și mai mare dacă avem în vedere că unele au fost distruse de trecerea vremii sau de alte vicisitudini (vestigiile lor pot fi însă puse în evidență pe cale arheologică); în cazul altora, indicații toponimice sau informații din diferite izvoare (documente, cronici) le probează existența în timp, rămînd ca urmele lor să fie evidențiate prin cercetări de teren. Procedînd la o inventariere prin coroborarea informațiilor documentare, de teren și toponimice, am identificat 927 fortificații transilvane (89 cetăți țărănești, 253 biserici-cetăți, 57 orașe cu statut de *cetate-civitas*; 75 castele cetăți, 453 cetăți feudale, voievodale și regale).

Împărțirea are desigur un caracter relativ, deoarece în decursul istoriei multe fortificații au avut diferite statute; castele nobiliare au trecut vremelnice în posesia regalității sau feudalității pentru a reveni în stăpînirea unei familii nobiliare. Este edificatorul cazul castelului Bran², construit de brașoveni ca o cetate regală, patronat apoi de patriciatul orașului, stăpînit o vreme de voievozii Țării Românești, aflat din nou în posesia principilor Transilvaniei, vindut de aceștia oră-

șenilor ș.a.m.d. De aceea, categorisirea lor diferă de la un cercetător la altul. Fortificațiile transilvane au atras atenția unui mare număr de prestigioși specialiști (Virgil Vătășianu, Ștefan Pascu, Vasile Drăguț, Ion Berciu, Gheorghe Anghel) care le-au analizat sub multiple aspecte: strategic-militar, arhitectonic, istoric etc.

Concomitent cu creșterea numărului lor, cetățile au cunoscut și o evoluție în timp, atît din punctul de vedere al funcționalității, cît și al diferitelor amenajări. În primele veacuri ale evului mediu, fortificațiile erau construite — cum am arătat — îndeosebi din pământ și lemn și doar în rare cazuri din piatră. Ele aveau fie un regim de funcționare continuu (*castrum stativa*), fie sezonier (*castrum estiva*). În această situație se aflau îndeosebi fortificațiile de graniță existente la finele secolului XI și în prima jumătate a celui următor: Săsciori, Sibiel, Orlat, fortificația capelei de pe dealul Sprenghi din Brașov.

Către mijlocul sec. XIII, pînă la marea invazie tătară (1241), s-au adăugat și alte cetăți țărănești — Morești, Moldovenești, Șirioara, Cluj-Mănăstir, Biertan, Proștea Mare, Fîrtănuș — cu o formă mai evoluată — eliptică; au fost amplasate, în majoritatea cazurilor, pe înălțimi și protejate de valuri de pământ bătătorit, în fața cărora se afla un șanț sec fără apă. Așezarea cetăților respective era astfel aleasă încît majoritatea laturilor să se găsească pe maluri abrupte, adesea stîncose. În acest caz, lucrările de fortificație deveneau necesare și se executau numai în zona de legătură între diversele părți de deal. Valurile de pământ erau deosebit de masive și realizarea lor necesita un volum imens de muncă. La Moldovenești, de pildă, valul are o înălțime medie de 1,50 m (e vorba de înălțimea actuală, după ce s-au produs o seamă de tasări și nivelări), iar lățimea zidului de pământ măsoară 7 m.

Marea invazie tătară, din anul 1241, a impus noi construcții de fortificații. Călugărul Rogerius — autorul unei scrieri *Carmen miserabile* (Cîntec de jale) — în care deplînge efectele pustiitoarei năvăliri — preciza că „după trecerea tătarilor s-au ridicat foarte multe cetăți în Transilvania”. Nu numai numărul lor a crescut, ci și tipul de fortificație: locul construcțiilor de pământ l-au luat cele din piatră, mai rezistente și mai sigure în fața inamicului. Creșterea ritmului construcțiilor se reflectă și în unele reprezentări artistice: una din miniaturile *Cronicii pictate de la Viena* înfățișează construirea cetății Oradea, ca urmare a repetatelor invazii tătare. Deoarece autoritatea centrală nu dispunea de suficientă putere economică pentru a finanța construcția de cetăți, nobilimii i se donau munți și teritorii situate pe înălțimi *pro facendis munitiionibus* (pentru construirea de întărituri) cum se preciza în documentele de danie. Rezultatele au fost

¹⁻² Magazin istoric, nr. 9/1981; 8/1978.

deosebite: pînă la finele secolului XIII sînt menționate documentar nu mai puțin de 50 noi cetăți, în afara celor ridicate pe ruinele celor vechi (*antiquitas castrum fuisse dicitur*).

Modificări importante a cunoscut și aspectul fortificațiilor, mai cu seamă în privința dotărilor interioare. Pentru a asigura comunității sau nobilului adăpostit protecție pe o perioadă mai îndelungată au apărut, în incinta cetății, case de piatră (*domus lapida*), locuințe mari pentru garnizoană (*magno stubo*), adăposturi pentru rezerve de alimente și apă, brutării, chiar școli.

O dată cu înmulțirea numărului de fortificații, au crescut considerabil și informațiile ce le putem avea privind organizarea lor pe timpul invaziilor. Cum se acționa în cazul unei asemenea primejdii? Sub conducerea voievodului Transilvaniei încă din secolele XIV-XV luase ființă o oaste de țară, la care, din 1433, participau și un număr de iobagi. De îndată ce de la hotare se vestea amenințarea unei invazii, voievodul emitea ordinul de mobilizare, în care se fixa și locul de adunare al întregii armate. Se trimiteau apoi emisari speciali, care se deplasau în localități cu cea mai mare rapiditate, fluturînd în mînă o spadă înșingerată (simbolizînd pericolul ce se apropia). Noaptea, pe neașteptate, se aprindeau focuri, se sunau goarele și se băteau clopotele care vesteau din așezare în așezare înaintarea trupelor inamice. De îndată ce auzeau semnalele de primejdie, oamenii își părăseau îndeletnicirile obișnuite, strîngeau în mare grabă lucrurile mai importante și se îndreptau spre fortificația de care aparțineau. În afară de alimentele esențiale (grîne, făină, carne, grăsimi), cei ce urmau să se adăpostească într-o fortificație trebuiau să aducă arme: sulite, spade, lănci, iar după introducerea armelor de foc și arcebuze. Bărbații ocupau locuri dinainte stabilite, în sistemul defensiv al porților, în turnuri, de-a lungul zidurilor incintei. Reguli stricte erau și pentru femei: pe timpul asediului, ele nu aveau voie să țipe, să plîngă, ci trebuia să stea cît mai liniștite pentru a nu tulbura pe luptători. Trebuiau, de asemenea, să aibă pregătite în permanență apă și pături pentru a stinge eventualele incendii; tot în sarcina lor cădea pregătirea feșelor și îngrijirea celor răniți. Pe timpul asediului, o disciplină dintr-cele mai severe trebuia să domnească în interiorul cetății: sub pedepse aspre nu erau îngăduite nici un fel de dispute între membrii comunității. De asemenea, nu era îngăduit să se tragă asupra inamicului, înainte ca acesta să ajungă în raza de bătaie a armei, explicație logică, deoarece mișcarea trebuia păstrată și folosită cu toată grija.

Cetățile serveau în principal scopurilor defensive. Adeseori cei din cetate erau cei ce îi atacau pe invadatorii. Tactica militară medievală prevedea și posibilitatea ca asediații să iasă din fortificație și să angajeze lupte cu asediatorii. Așa se explică faptul

că o oaste în atac nu își putea îngădui să abandoneze asediul unei cetăți înainte de a o cucerii, deoarece în felul acesta putea fi lesne lovită din spate. Despre felul cum se petreceau astfel de înclestări ne relatează un document din 1438 referitor la asediul Sighișoarei. Locuitorii orașului — se spune în relatarea respectivă — „căutînd sălbatic la turci se luptau piept la piept [deci în afara zidurilor cetății] și omorînd la turci, aceștia au luat-o la goană”.

Cu timpul, s-au cristalizat o tehnică și o tactică de luptă proprii Transilvaniei, neîntîlnită în feudalitatea apuseană. Astfel, un mijloc eficient de apărare în fața masivelor oști otomane l-a reprezentat crearea de fortificații cît mai complexe la nivelul fiecărei așezări rurale. De aici, prin hărțuire și angajare permanentă a dușmanului pe unități teritoriale mici ca întindere, armata acestuia era fărîmîțată, iar forța ei de șoc și penetrație era mult redusă. *Cetățile fărînești și bisericile-cetăți* — întinse ca un covor protector peste toată partea centrală și de sud-est a Transilvaniei — sînt un rezultat tocmai al acestei tactici de luptă ce prindea contur în sec. XV.

Din aceeași perioadă datează și alte importante perfecționări în sistemul de fortificare, datorate, în principal, lui Iancu de Hunedoara¹ și determinate de apariția artileriei. Folosirea tot mai frecventă a artileriei a necesitat, în chip firesc, modificări în sistemul de construcții. În 1446, Iancu a luat măsura ca fortificațiile să fie construite din materiale cît mai rezistente, prevăzute cu întărituri (turnuri, metereze, bastioane, ziduri duble ș.a.m.d.).

Din nevoia de continuă adaptare la condițiile de luptă fortificațiile s-au aflat într-o neconținută transformare, căutîndu-se soluții arhitectonice proprii unei etape sau alta, ale unei zone sau alta; ele au fost mărite, adaptate, transformate, reconstruite, întărite de-a lungul unor perioade care, în multe cazuri, au depășit cîteva secole. Stiluri și soluții arhitectonice felurite s-au succedat, s-au integrat, dîndu-ne una dintre cele mai armonioase îmbinări arhitectonice în cadrul cărora întîlnim, laolaltă, elemente romanice, gotice, renașcentiste, baroce. Ele sînt vizibile îndeosebi la un castel de felul Branului, ori la Făgăraș și Hunedoara, dar pot fi întîlnite și la construcții de importanță mai restrînsă.

Păstrătoare ale unei istorii bogate, monumentele medievale ale Transilvaniei — numeroase și diverse — rememorează un eroic trecut de luptă, alcătuit în același timp, un inestimabil patrimoniu cultural și artistic, ilustrativ pentru vocația constructivă a poporului nostru. ■

¹ Magazin istoric, nr. 1/1986.

Viena — 1935

LUCIAN BLAGA — DIPLOMAT (III)

„În primăvara anului 1935 mă găseam încă tot la Viena... Situația politică din Austria... continua să fie incertă și confuză. Sub vâlul unei aparente normalizări mocnea o lavă latentă. Guvernul austriac de atunci, autoritar, urmărind să salveze un simulacru de independență, ce trăia însă numai din grația unei puteri străine, permitea cu o crescândă bunăvoință propaganda cea mai fățișă în vederea unei restaurații habsburgice, în timp ce curente subterane stăruiau pentru Anschluss“.

Afirmațiile lui Blaga, desprinse din aceeași conferință pe care a rostit-o în noiembrie 1945, se regăsesc aidoma în conținutul rapoartelor expediate de el din Viena, în anul 1935, și publicate acum de Magazin istoric pentru prima oară. Cum aprecia scriitorul-diplomat într-unul din aceste rapoarte, devenise și mai evident faptul că „în Austria toată situația politică internă atâră în mare parte de cea externă“. Aventura abisiniană a lui Mussolini, de pildă, avusese consecințe imediate și nebanuite asupra vieții politice aus-

triece. Fiind concentrată asupra planurilor sale expansioniste în Africa, Italia lui Mussolini încetase să mai fie protectorul sigur al dictaturii cancelarului Schuschnigg, fenomen de care au început să profite naziștii austrieci care, sprijiniți tot mai fățiș de către Germania hitleristă, și-au intensificat activitatea în vederea realizării Anschlussului. Deși complex și încă insuficient cristalizat ca forme de manifestare, procesul de creștere a influenței hitleriste în viața politică austriacă apare limpede din documentele inedite pe care le reproducem. Rapoartele diplomatului Lucian Blaga abundă în informații despre resorturile și evenimentele vieții politice austriece, semn al atenției cu care o urmărea. Scriitorul român aflat în misiune diplomatică vădea o deosebită capacitate de pătrundere a sensului și rostului evenimentelor și situației extrem de incilicite.

Prezicăm că în redarea textului s-a respectat originalul, cu excepția actualizării ortografiei; întreruperile sint marcate prin trei puncte, iar completările noastre prin paranteze drepte; notele din subsol aparțin redacției.

Constantin I. TURCU

Imaginea de sus: vedere din Viena deceniului patru (în partea stângă a fotografiei — clădirea Parlamentului).

15 ianuarie 1935

Cu ocazia plebiscitului din Saar¹ s-a putut observa oarecare nervozitate și la Viena. S-au putut remarca mișcări de trupe, o mai mare pază la oficiile publice. Unii au văzut aceste măsuri ca fiind preventiv îndreptate împotriva unor eventuale mișcări ale unor cuiburi naziste nemulțumite, dar sînt și zvonuri după care măsurile ar fi în legătură cu o nouă tensiune între aripa creștin-socială a lui Schuschnigg și Heimwehr.

Acum cîteva zile, cancelarul Schuschnigg a făcut un expozeu în fața unui mare număr de personalități culturale, politice și economice despre situația externă și internă... Vorbind despre raporturile germano-austriece, Schuschnigg a relevat încă o dată caracterul german al statului austriac și posibilitatea de a coordona politica externă a celor două state germane în toate problemele care interesează germanismul, dacă există o sinceră voință de pace de fiecare parte...

Găsim că este interesant să semnalăm și următoarele. S-a vorbit în lunile din urmă în repetate rânduri despre retragerea eventuală a d-lui Schuschnigg de la conducerea guvernului, dînsul nebucurîndu-se de prea mari simpatii. În ultimele zile ni s-a comunicat din nou un asemenea zvon, care-l dăm însă cu rezerva cuvenită...

În altă ordine de idei, ni se spune că ministrul Ungariei la Viena și deci și guvernul unguresc se arată tot mai puțin împotriva național-socialiștilor din Austria, din diverse motive care nu le convin ungușorilor în situația actuală. Unul dintre aceste motive ar fi și acela că din cercuri național-socialiste austriece se cam dă în vileag, uneori chiar prin foi volante, modul cum se face înarmarea Austriei,

extrem de intensificată în ultimul timp și după un plan comun italo-austro-ungar.

15 aprilie 1935

Impresia ce v-am comunicat în ultimul meu raport [de fapt cel din 15 ianuarie] despre acute divergențe în guvern între aripa creștin-socială și aripa Heimwehr ne-a fost confirmată prin informații din diverse izvoare. Creștin-socialii ocupă, rînd pe rînd, posturile cele mai importante în noul stat austriac pe baze corporative [corporatiste], ceea ce provoacă profundă nemulțumire a Heimwehrului. Unii dintre creștin-sociali, tot mai siguri de situația lor câștigată, au cerut, pentru cazul reintroducerii serviciului militar obligator, dizolvarea formațiunii paramilitare a Heimwehrului, sau cel puțin încadrarea acesteia în rîndurile armatei regulate. Faptul a acesta a stîrnit revolta, manifestată și în discursuri publice, a prințului Starhemberg. În mai multe localități din Austria se spune că au avut loc chiar ciocniri sîngeroase între Heimwehrul condus de prințul Starhemberg și trupele de asalt (Sturmsharen) ale cancelarului Schuschnigg. În cursul îndelungatelor s-a ajuns așa de departe încît în mai multe locuri Heimwehrul a procedat chiar la dezarmarea trupelor de asalt. Mi se comunică că aceste penibile ciocniri și toată situația politică internă au format subiectul unor violente discuții în Consiliul de Miniștri, în cursul cărora prințul Starhemberg a acuzat în termeni foarte violenți pe unii miniștri creștin-sociali de corupționism. Cancelarul Schuschnigg, sub impresia gravelor neînțelegeri dintre cele două formațiuni paramilitare, ar fi făcut propunerea ca Heimwehrul și Sturmsharenul să fuzioneze sub numele de Heimscharen, ceea ce Starhemberg a refuzat categoric. Probabil această încordată situație stă la baza zvonurilor apărute în unele ziare străine despre noile planuri puchiste ale prințului Starhemberg.

V-am informat despre încercătura în care guvernul se găsește în ceea ce privește problema reintroducerii serviciului militar obligatoriu. Cu toate dificultățile ce le-ar produce în interior sistemul serviciului militar obligator, guvernul austriac ar fi hotărît să-și susțină cererea în fața forurilor internaționale. Dacă această paritate de drepturi totuși nu ar fi acordată Austriei, ni se spune că guvernul austriac ar fi hotărît să aducă legea muncii obligatorii, lege care i-ar da posibilitatea în altă formă să realizeze înarmările dorite. Se vorbește de altfel de acum despre înființarea unui regiment de aviatori și despre prefacerea unei școli liceale în școală pentru pregătirea ofițerilor...

15 iunie 1935

...Dificultățile ce se ivesc la orizontul politic în legătură cu conflictul italo-abisinian produc dintr-o dată o schimbare în situația internațională... Se pare că conflictul italo-abisinian e destinat să schimbe destul de esențial termenii problemelor politice internaționale. Față de opoziția crescîndă a opiniei publice engleze împotriva intențiilor italiene de a soluționa conflictul cu Abisinia printr-un război și de altă parte nesiguranta situației spre nord de Alpi, au silit pe Mussolini să schimbe totul față de Germania și să gîndească la un aranjament la care ar putea, eventual, să adere și Germania...

22 iunie 1935

...Cît privește constelația forțelor politice în cadrul actualului guvern austriac, ni se spune că actualmente situația prințului Starhemberg ar fi excepțional de tare. Ni se mai spune că prințul Starhemberg a lucrat sistematic să-și întărească pozițiile și în ceea ce privește problema succesiunii la președinția statului. După constituție, la alegerea președintelui vor avea un rol deosebit cei vreo patru mii de primari din Austria. Sîntem informați că cel puțin jumătate din acești primari sînt oameni de ai lui Starhemberg. Cu toate acestea se crede că

¹ După cum se știe, Tratatul de pace de la Versailles prevedea ca timp de 15 ani regiunea Saar să treacă în administrarea Ligii Națiunilor. „Plebiscit” organizat în ianuarie 1935, îndepărtat de supravegherea nazistă, a dat un rezultat conform căruia populația din această regiune a cerut reîntrirea în cadrul statului german.

mandatul lui Miklas [președintele Republicii austriece], care încetează la toamnă, va fi prelungit simplu pe baza articolelor existente din constituția provizorie în vigoare...

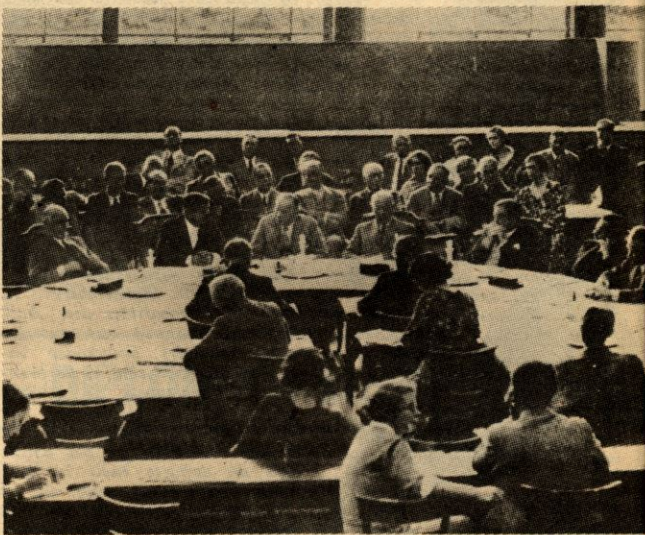
22 noiembrie 1935

...Zilele trecute au adus, după cum credem, sfârșitul unei cariere politice. Maiorul Fey, conducătorul Heimwehrului vienez, personaj care luase o ascensiune din cele mai promițătoare, zădărnind rezistența socialistă în revoluția din februarie 1934¹, personaj care a jucat pe urmă un rol rămas pînă astăzi încă dubios în timpul revoluției naziste din iulie 1934² și care de atunci a trecut oarecum pe un plan secundar în politica internă, avînd totuși în repetate rînduri posibilități și șanse de a se erija în dictator sau de a juca un rol de primul ordin în alte combinațiuni politice, a fost eliminat acum cîteva săptămîni din guvern, la ultima remaniere, prin surpriză, pentru ca, deziluzionînd alții pe prieteni cît și pe adversari, să accepte în cele din urmă un post neînsemnat, deși, poate, relativ bine retribuit, de președinte al Societății de navigație danubiană. Chiar și după eliminarea lui din guvern se credea însă că el va mai putea să joace un rol ca șef al Heimwehrului vienez, dar zilele acestea destinul i s-a rotunjit, punîndu-l, probabil, definitiv în afară de orice posibilitate de a mai acționa politicește: el a renunțat la conducerea Heimwehrului vienez, care a trecut asupra prințului Starhemberg. Pentru Starhemberg acest fapt are semnificația unui încontestabil succes în propria casă. E curios cum succesele acestuia om pe care nimenea aproape nu-l ia în serios, sporesc de la o zi la alta, poate întrucîtva și din cauză că nimenea nu-l ia în serios. Ambițiile acestui aventurier, incapabil de o muncă susținută, dar foarte priceput la chefuri și din cauza vieții

sale intime nu tocmai agreeat din partea bisericii catolice, sporesc și ele deodată cu succesele. Deocamdată, dorința lui cea mai arzătoare pare a fi aceea de a pune mina și pe ministerul armatei pentru a se putea cu adevărat intitula dictator al Austriei. Dar pînă acolo mai este încă multîșor și, deocamdată, dictatura în Austria continuă să poarte pecetea clericală.

Cît timp Italia nu se angajase în conflictul abisinian,

de securitate pe care să se poată conta necondiționat. Nesiguranța, teama de ziua de mîine, sentimentul instabilității și-au făcut drum în inima guvernanților. Regimul e în permanentă așteptare a evenimentelor internaționale, de care depinde așa de mult soarta sa. Cum destinul austro-german nu s-a realizat dincolo de unele aranjamente în raporturile reciproce de presă, guvernul, poate că și sub sugestii din afară, a încercat mai acum cîteva săptămîni

August 1935: ședință a Consiliului Societății Națiunilor. Se discută conflictul italo-abisinian

putînd fi cu toată forța ei prezentă în politica europeană, actualul regim austriac se găsea sub tutela ei pe linia unei relative siguranțe. Schuschnigg, ca și înaintașul său Dollfuss, era numit din partea naziștilor, nu tocmai fără dreptate, „proconsul roman în Iudeea”³. De la conflictul anglo-italian [provocat de agresiunea mussoliniană în Etiopia] încoace, această vasalitate, în care populația nu vedea decît o rușine, a încetat de a mai prezenta pentru actualul regim un izvor

să ajungă la o destindere internă în raporturile cu socialiștii... Dar și această încercare a eșuat.

În politica externă sînt de remarcat, în dezordinea actuală, avansurile pe care presa austriacă, mai ales Reichspost, le-a făcut în ultimul timp lui Beneș, desigur nu numai ca ministru de externe al Cehoslovaciei, ci și ca reprezentant al Micii Înțelegeri. Pe aceeași linie a avansurilor lingușitoare credem că trebuie pus și faptul următor, petrecut zilele acestea. Cu ocazia aniversării a 23-a de la nașterea „împăratului” Otto [moștenitorul tronului], asociația „Der eiserne Ring” a ținut o întrunire la

¹ Referire la insurecțiile muncitorești din Viena și alte orașe austriece din 12-15 februarie 1934.

² Tentativa de lovitură de stat organizată de fasciștii austriei la 25 iulie și soldată cu asasinarea cancelarului Dollfuss.

³ Aluzie la Pilat din Pont (Pontius Pilatus), guvernator roman al provinciei Iudeea (26-36 e.n.). Formula avea în vedere raporturile de subordonare ale regimului fascist austriac față de Italia lui Mussolini.

care a participat guvernul în frunte cu Schuschnigg. Cu a această ocazie, omul de încredere al lui Otto de Habsburg, fostul ministru Wiesener, a făcut o declarație spunând că ținta mișcării legitimize este restaurația monarhiei pe cale legală. Legitimistii afirmă statul austriac în cadrul reglementării internaționale a granițelor sale și resping revizionismul teritorial (Neue Wiener Journal, 21 noiembrie). E, dacă nu ne înșelăm, iniția oară că legitimistii fac, cu o ocazie atât de solemnă pentru ei, o declarație atât de categorică în acest sens. Ea nu poate să aibă decât scopul unic de a câștiga bunăvoința Micii Înțelegeri. Credem că nu e lipsit de interes să mai adăugăm la aceasta și faptul destul de semnificativ că un legitimist atât de categoric ca publicistul Günther scoate de câteva săptămâni o revistă-ziar (Donauländerzeitung), care poartă ca motto cuvintele d-lui Titulescu despre intangibilitatea și spiritualizarea granițelor. Ce urmăresc legitimistii austrieci cu acest „a-revizionism”, e destul de ușor de întrezărit.

2 decembrie 1935

...Domnul Berger Waldenegg, ministrul de externe al Austriei, a făcut la 28 noiembrie, în fața Bundestagului, un expozeu de politică externă în care a arătat îndeosebi raporturile dintre Austria și marile puteri, precum și acelea cu statele vecine. Întietate în această trecere în revistă a puterilor se dă, firește, Italiei... Cît privește relațiunile cu Germania, expozeul d-lui Berger Waldenegg confirmă zvonurile pe care adesea vi le-am relatat despre o destindere austro-germană în relațiunile de presă. Ministrul de externe austriac își arată din nou interesul pentru pactul dunărean¹, la care Austria ține să participe ca partener egal în dreptății... De remarcat e cum în expozeul său ministrul de

externe austriac dă, în afară de convențiile comerciale cu străinătatea, o deosebită importanță și convențiilor culturale. Asemenea convenții austriece există, după cum știm pînă acu, cu Italia, Ungaria, Franța, Anglia, urmînd a se face una și cu Elveția...

În Austria, toată situația politică internă atîrnă în mare parte de cea externă.

Cîteva ore după acest expozeu a avut loc la Viena vizita

Exponent al cercurilor de extremă dreapta, prințul Starhemberg se doare „dictator al Austriei” cu ajutorul Heimwehrului ale cărui unități le trece în revistă

d-lui Gömbös, ministru președinte [de consiliu] al Ungariei și a d-lui Kanya, ministrul de externe. Ziarele, comentînd această vizită, arată că... în dosul ei nu trebuie căutat nimic senzational. Din parte-ne, credem că... această vizită la Viena se împunea fără doar și poate... din cauza situației speciale în care se găsesc Austria și Ungaria față de problema sancțiunilor antiitaliene². Comunicatul oficial dat după vizită nu spune nimic, ci con-

stată doar desăvîrșitul acord de vedere între cele două guverne.

8 decembrie 1935

...De vreo zece zile circulă în diverse forme zvonuri despre o nouă remaniere a guvernului austriac. Cum presa austriacă viețuiește sub regim de cenzură, nici unul din aceste zvonuri n-a pătruns în nici un ziar. Prințul Starhemberg, înainte de toate, dorește o nouă expansiune a puterii sale, ținta lui imediată fiind ocuparea într-un chip oarecare, fie cu propria sa persoană, fie printr-un amic politic (Baar-Barenfels) a ministerului armatei, care actualmente se găsește în minile cancelarului Schuschnigg. S-a vorbit zilele din urmă că în cazul acesta ministerul siguranței [de interne] care actualmente e ocupat de Baar-Barenfels (omul lui Starhemberg) ar urma, prin compensație, să fie dat unui om al lui Schuschnigg și anume maiorului Kimmel... Zilele din urmă aceste zvonuri de remaniere au așipit din nou, rămîind să se vadă în curs de câteva săptămîni ce temei real au avut.

Mult mai importantă ni se pare împrejurarea că Starhemberg lucrează cu zor și cu insistență în vederea unei regențe personale în Austria, după modelul celei maghiare. Graba lui Starhemberg este explicabilă, întrucît el, ca om al lui Mussolini, trebuie să fie încercat actualmente de multe îndoieli și de un penibil fior de nesiguranță în ceea ce privește viitorul. Cum încă nimenea nu poate să știe ce proporții și ce forme poate să ia conflictul anglo-italian, dar cum se știe cît de apropiați am fost în toamna aceasta de un război între cele două puteri, se pare că Starhemberg vrea să ajungă cît mai degrabă la o situație mai sigură decît aceea pe care i-o poate garanta deocamdată sprijinul italian. Odată ajuns regent ar fi scutit de veșnicile lupte politice pentru un post sau mai multe în guvern și, întrucîtva, și eliberat de absoluta necesitate a unei protecții ita-

¹ La 17 martie 1934 fusese semnat un protocol austro-italiano-ungar privind organizarea relațiilor dintre statele regiunii dunărene.

² La 7 octombrie 1935. În urma atacării Abisiniei de către trupele lui Mussolini, Liga Națiunilor a declarat Italia stat agresor și a adoptat sancțiuni economice și financiare împotriva ei.

liene. M-am interesat în cercuri foarte bine informate ce atitudine au clericii față de asemenea eventualitate. Actualul stat austriac este neapărat în primul rînd un fel de stat bisericesc, clerical-catolic, cu infiltrații de ideologie fascistă...

Simptomul inițial al unei destinderi între Austria și Cehoslovacia ni se descoperă acum și prin alte fapte. Cancelarul Schuschnigg va pleca în curînd la Praga, unde va ține o conferință la Clubul industrial despre „politica constructivă în bazinul dunărean”... Ne-am întrebat ce înseamnă această aproape demonstrativă „prietenie”?

...Orientarea aceasta ni se pare că are multiple înfățișări... Faptele care se înșiră pe linia destinderii austro-cehe ar putea fi interpretate și ca avansuri austriece făcute Micii Înțelegeri în această fază de nesiguranță internațională... Cred că nu e o simplă coincidență că ministrul de externe austriac a oferit tocmai săptămîna aceasta un mare dejun atașailor de presă și tuturor corespondenților Micii Înțelegeri de la Viena!

22 decembrie 1935

...Alegerea d-lui Beneș ca președinte al Republicii Cehoslovace... a găsit în presa austriacă un ecou dintre cele mai elogioase... Interesant e că presa austriacă elogiind pe Beneș își impune atitudinea chiar de a uita că Beneș a fost unul dintre cei mai activi distrugători ai fostei monarhii...

Problema blocului dunărean continuă să ocupe presa austriacă, care îi acordă chiar un deosebit de mare interes... Oamenii actualului regim de aici se găsesc cu desăvîrșire în imposibilitatea de a uita trecutul, cînd Casa de Habsburg a știut să „fericească” popoarele dunărene. Austriecii, cînd vorbesc despre bazinul dunărean, nu pot să vadă acest bazin decît ca o copie a fostei monarhii și-și închipuie că popoarele dunărene au fost în adevăr foarte ferice sub stăpînire habsburgică. ■

„ACELAȘI SCOP

SOLIDAR:

CULTURA NAȚIONALĂ”

(Urmare din p. 16)

d. Rosmunteanu, elev al Conservatorului, cîntă cu multă dulceață frumoasa romanță Moldova a poetului... Stamati. Doi alți elevi ai Conservatorului; d-nii I. Tănăsescu și Balaban, cîntară atunci, cel dintîi o altă romanță, Dulce Bucovină, de poetul V. Alecsandri, iar cel de-al doilea, Cîntecul lui Iancu. Amîndoi acești domni au meritat aplauzele cu care au fost salutați. După aceasta, în mijlocul urărilor și cîntărilor muzicelor, se retraseră atît domnii miniștri, cît și domnii membri, lăsîndu-se sala deschisă mai toată ziua, spre a fi vizitată de numeroșul public ce se îndesa să o vadă”.

În stilul propriu epocii, relatarea lui V.A. Urechiă ne oferă o imagine limpede a însuflețirii unanime ce a însoțit ședința solemnă inaugurală a Societății Literare, participarea entuziastă a publicului bucureștean la acest eveniment memorabil în istoria culturii românești.

Dorită și cerută de întreaga suflare românească, Societatea Literară Rcmână — devenită, după cîteva zile, prin hotărîrea membrilor săi, Societatea Academică Română, iar din 1879, Academia Rcmână —, a fost o strălucită sinteză a ideilor, inițiativelor și acțiunilor progresiste ce se manifestaseră de veacuri în cultura românească, preluînd valoroasa moștenire a înaintașilor și ridicînd-o pe noi trepte în cadrul instituționalizat pe care i l-a creat actul de constituire din 1866. ■

„ODISEEA”

UNUI MANUSCRIS

DE LA ION NECULCE

(Urmare din p. 18)

ale lucrării. Mai întîi, observăm că lucrarea nu se intitulează simplu *Ceasornicul Domnilor* (ca în celelalte copii), ci „*Carte românească* [s.n.] *ce se cheamă Ceasornicul Domnilor*”. Este aceasta o inovație ce aparține lui Neculce și care vadește intenția sa de a integra opera românească la nivel universal, sau preia textul manuscrisului original al lui Costin? Iată o întrebare pe care doar cercetările viitoare o vor lămuri.

Dar partea de noutate cea mai însemnată pe care o aduce manuscrisul de la Vatican o constituie un capitol separat (de asemenea absent la celelalte variante, exceptînd-o pe cea din 1750), intitulat *O samă de cuvinte ce sînt alese dintr-acest Ceasornic al Domnilor care s-au scris aice, osăbi*. Pe de altă parte e sugestiv faptul că *Letopiseșul Țării Moldovei*, al lui Neculce, este precedat de *O samă de cuvinte ce sînt auzite din om în om, de oameni vechi și bătrîni, și în letopiseș nu sînt scrise ci s-au scris aice, adică „osăbi”*. Este mai mult decît probabil că acest capitol a fost realizat la sugestia lui Neculce, poate chiar de el (copistul doar transcriindu-l în manuscris) și că această metodă de subliniere aparține de o parte și întîmplări anume îi erau proprii lui Neculce. Oricum, vedem în acest capitol un arhetip al celor 42 legende și istorioare ce preced *Letopiseșul Țării Moldovei*.

Desigur, ar putea fi analizate și alte elemente pe care manuscrisul (re)descoperit la Vatican le ridică în fața cercetării istorice și literare; ele sînt însă de resortul unui studiu ce-și are rostul într-o publicație de specialitate. Nu putem însă să nu subliniem, încă o dată, deosebita valoare a manuscrisului care pe drept cuvînt poartă numărul 1 în catalogul român de la Biblioteca Vaticanului. ■

1867-1918: DUALISMUL AUSTRO-UNGAR —

O NEFASTĂ EXPERIENȚĂ A TRECUTULUI (II)

Conf. univ. dr. MIRCEA MUȘAT

În noiembrie 1868, în cadrul unei ședințe a Parlamentului ungar, deputatul român Alexandru Roman aprecia că dualismul austro-ungar, această „unio duarum nationum contra plures“, nu reprezenta altceva decât „ultimul pas care duce la prăbușirea imperiului“. Prin aceste cuvinte, fruntașul politic român ținea să sublinieze conținutul reacționar al regimului dualist, dar mai ales efectele sale în timp. Și, într-adevăr, raporturile dintre statul maghiar asupritor și naționalitățile care se aflau sub stăpânirea sa s-au agravat continuu. Politica de maghiarizare forțată promovată pe diferite căi de guvernele ungare a determinat o puternică reacție din partea naționalităților oprite, lupta lor pentru

libertate și unitate națională bucurându-se de sprijinul și simpatia opiniei publice progresiste internaționale. Astfel, în timpul Congresului Interparlamentar desfășurat la Roma în 1891, după prezentarea raportului reprezentantului României, Nicolae Fleva, în care se făceau ample referiri la nedreptățile și suferințele românilor din Transilvania, participanții la această reuniune, prin glasul deputatului italian Imbriani, secondat de Menotti Garibaldi, fiul lui Giuseppe Garibaldi, au propus o moțiune cu privire la „dreptul tuturor popoarelor la unitate națională“, moțiune acceptată călduros de toate delegațiile, în afară de aceea austro-ungară.

Nu acuzați, ci acuzatori

În anul următor, problema situației românilor din Transilvania a revenit cu și mai mare intensitate în atenția opiniei publice europene, priza putericele acțiuni inițiate de Partidul Național Român, acțiuni cunoscute în istoriografie sub numele de mișcarea memorandistă¹. Conferința extraordinară a P.N.R., desfășurată la Sibiu în zilele de 20-21 ianuarie 1892, a hotărât alcătuirea unui memorandum către împăratul Franz Iosif, cuprinzând drepturile istorice și revendicările românilor din monarhia austro-ungară. Înaintat la 28 mai 1892 Curții imperiale, memorandumul a fost refuzat de împărat și acesta a remis documentul guvernului din Budapesta. Împotriva Comitetului Executiv al P.N.R. și a altor personalități ale mișcării naționale a

românilor transilvăneni s-au luat drastice măsuri represive care au culminat cu procesul pe care autoritățile ungare l-au intentat acestora și care s-a judecat la Cluj în perioada 25 aprilie-7 mai 1894.

Întregul popor român a urmărit cu încordare și sentimente de profundă solidaritate evenimentele din Transilvania. În întreaga țară au avut loc puternice manifestații de solidaritate. „De mai bine de două săptămâni — scria *Munca*, organul de presă al socialiștilor români — Curtea cu jurați din Cluj judecă Comitetul Național Român din Ungaria. Acest proces este rezultatul firesc ce a trebuit să producă dualismul austro-ungar; el nu-i decât rezultatul asupririi românilor de către clasa stăpânitoare maghiară. Pentru că, după stabilirea dualismului, magnații maghiari au devenit stăpâni și exploataorii românilor... Toți oamenii cinstiți și sinceri simpatizează cu acuzații, cu poporul românesc din Ungaria, care se agită și

vrea să-și aibă drepturile lui. În țară la noi s-au făcut mitinguri de protestare, de solidaritate cu acuzații din Cluj, cu poporul suferind. Purtarea stăpânirii maghiare este nedemnă, procesul intentat românilor este condamnabil din toate punctele de vedere“.

Ampla mișcare memorandistă a pus cu pregnanță în lumină consensul națiunii române în lupta sa pentru libertate și unitate. Sensul profund al evenimentelor a fost de altfel limpede exprimat de Ion Rațiu, care declara în timpul procesului: „Ceea ce se discută aici este însăși existența poporului român. Existența unui popor însă nu se discută, ci se afirmă. De aceea nu ne dă în gând să venim înaintea dvs. să dovedim că avem dreptul la existență. Într-o asemenea chestiune nu ne putem apăra în fața d-voastră; nu putem decât să acuzăm, în fața lumii civilizate, sistemul asupritor care tinde să ne răpească ceea ce un popor are mai scump: legea și

¹ Amănunte în legătură cu această amplă mișcare politică a românilor transilvăneni, în *Magazin istoric*, nr. 7-8/1978 și 7/1984.

limba! De aceea nu mai sintem aici acuzați, sintem acuzatori [subl. noastră]”.

O tristă realitate

Sentința nedreaptă de la Cluj a nemulțumit cercuri largi ale opiniei publice. Consulul general al Germaniei la Budapesta A. von Monts, într-un raport înaintat la 26 mai 1894 cancelarului Reichului, von Caprivi, constata: „Oricum ai gândi în problema românilor, procesul ca atare este o mare greșeală chiar din punctul de vedere maghiar. O mare greșeală a fost apoi enunțarea interdicției pentru acuzați și apărători — ulterior, desigur, limitată numai la aceștia din urmă — de a folosi limba română... Ce sentimente vor trezi la toți românii din monarhia habsburgică și din afara ei asprele verdictे penale emise ieri, e ușor de apreciat. De remarcat este faptul că semnatarii Memorandumului nu sînt în nici un caz oameni de paie, ci delegați alesi pe baza unei organizații naționale a tuturor comitatelor locuite de români. Verdictul lovește deci totalitatea neamului care numără în Ungaria peste două milioane și jumătate de suflete”. La rîndul său, ministrul Belgiei la Viena, Van der Steen în raportul adresat ministrului de externe, contele Mérode Westerloo, scria: „În prezent, persecuțiile împotriva românilor nu mai sînt o închipuire, ci o tristă realitate! Incidentele la procesul de la Cluj au produs o senzație enormă în România. În străinătate, în presa franceză, italiană și engleză, transilvănenii primesc încurajări care nu s-au manifestat pînă acum. Prin brutalitatea procedurilor sale, guvernul maghiar a provocat o mișcare de simpatie deosebită în favoarea oprimaților și se poate întrevădea momentul cînd problema românească va deveni o problemă europeană...” Referindu-se la situația din Transilvania, ziarul *Nemzet*, din 21 iunie 1894, scria că „aspirațiile a aproape trei milioane de daco-români tind în mod vizibil spre București în speranța de a vedea realizîndu-se

într-o zi visul legendarei România Magna”.

Dezaprobarrea cercurilor democratice ale opiniei publice internaționale față de politica de deznaționalizare promovată de guvernul ungar s-a manifestat cu putere și în perioada care a urmat mișcării memorandiste. În 1907, cunoscutul scriitor și om politic norvegian B. Björnson a refuzat participarea la conferința interparlamentară pentru pace programată la Budapesta, exprimîndu-și astfel protestul pentru votarea în Parlamentul ungar cu numai două luni înainte a „Legilor școlare” (Apponyi). Prin astfel de măsuri nedrepte, arăta el, cercurile conducătoare din Budapesta „vor duce Ungaria mai de vreme sau mai tîrziu la pieirea sa”. La rîndul său, marile scriitori rus L.N. Tolstoi scria: „Ceea ce este mai trist este faptul că, în străinătate, Apponyi are reputația unui pacifist, pe cînd în Ungaria el nu recunoaște nemaghiarilor nici măcar calitatea de oameni”.

Brutalitatea cu care era practică politica de deznaționalizare în masă a naționalităților își găsea expresia și într-o serie de articole de incitare apărute în presă. În numărul 345 din 1891, *Budapesti Hírlap* scria: „Maghiarul care a fundat acest stat trebuie să fie considerat altfel decît naționalitățile. Este normal ca ungarul să se dezvolte în detrimentul celorlalte naționalități pe care le cucerește și le asimilează. Nu este deloc în interesul statului ca starea socială a naționalităților să progreseze”. „Numai forța brutală poate face impresie asupra maselor inculte — era de părere ziarul *Kolosvar*, din 3 august 1891. Va trebui să facem în așa fel ca aceste mase să simtă că noi unguri sintem o forță care nu știe de glumă și că dacă lovim nu ni se mai poate răspunde. În Transilvania trebuie să smulgem iarbă care produce memorii și proclamații”.

Discriminarea națională s-a manifestat în toate domeniile vieții: economic, administrativ, politic, cultural. În această privință este relevant și faptul că la începutul sec.

XX numărul funcționarilor de origine română în administrația superioară din Transilvania era de 5,4%, în comitate și orașe de 7,4%.

Terenul este pregătit

În primii ani ai sec. XX, pe măsură ce acțiunile guvernelor din Budapesta de accelerare a procesului de maghiarizare forțată s-au înăspriș, rezistența românilor față de această politică a devenit tot mai puternică. Mișcarea de emancipare națională a fost influențată și de întărirea politicii de independență a statului român, de dezvoltarea generală a luptei poporului român pentru desăvîrșirea unității sale naționale. Mai ales după al doilea război balcanic, în cursul căruia România a avut o atitudine de pronunțată independență față de Austro-Ungaria și Germania, anunțînd într-un fel apropiata sa desprindere din alianța pe care o semnase cu aceste două mari puteri în 1883, lupta de eliberare națională a românilor din cadrul monarhiei dualiste a luat un nou avînt. Referindu-se la această situație, într-un studiu publicat în 1975, istoricul american Paul Schroeder scria: „Deși legată de Tripla Alianță din 1883, România devine de acum [1913] independentă *de facto* și înclină spre Tripla Înțelegere, fără a denunța alianța secretă cu Austro-Ungaria... Realinierea României a însemnat o schimbare hotărîtoare a raporturilor de forțe în Balcani... În cele din urmă, trecerea României, în 1913, spre o politică de independență națională făcea parte dintr-o orientare ce a dus la intrarea ei în primul război mondial și, după multe vicisitudini, la realizarea statului unitar național... Lupta națională a românilor din Transilvania îngrijora de mult Austria și orice semn de sprijin activ al acestei lupte venind din România o neliniștea... Perioada scursă de la Pacea de la București [din august 1913, care pune capăt celui de-al doilea război balcanic], pînă la izbucnirea primului război mondial a fost,

pentru relațiile româno-austriece, o adevărată alunecare în virtute...

Ecouri semnificative ale acestei „alunecări în virtute” înțelîm și într-un raport pe care vicecomitele Köllö din Mureș-Turda îl înainta ministrului de interne al Ungariei. „De la încheierea celui de-al doilea război balcanic — scria el —, conștiința națională în rîndurile cetățenilor cu limba maternă română a crescut în mod periculos. Preoți și învățători, nu numai că au curajul să propage în mod deschis, la întrunirile oficiale și în localurile publice, ideile lor ostile statului ungar, dar și amenințările sînt la ordinea zilei... Sînt dator să raporteze Domniei Voastre că în rîndurile cetățenilor de limbă română terenul este astfel pregătit încît în caz de război vor răsi din belșug acțiuni dușmănoase zilnice... dacă nu vom lua măsurile pe precauție necesare”.

La cererile Vienei, interesată să mențină România în cadrul alianței cu Puterile Centrale, guvernul ungar condus de contele Istvan Tisza acceptase începerea unor tratative cu conducătorii Partidului Național Român în vederea îmbunătățirii soartei românilor transilvăneni. Desfășurate în lunile ianuarie-februarie 1913, tratativele n-au dus la nici un rezultat, datorită rigidității guvernului ungar. „Tisza nu dă drepturi nici neamului său — scria organul de presă al socialiştilor transilvăneni *Adevărul* —, cum să aducă vreun bine poporului român?” Referindu-se la aceleași tratative, ministrul Belgiei la București, într-un raport către ministrul de externe J. Danignon, remarcă faptul că românii „nu vor să fie dezromânizați în profitul ungurilor... În trecut fie spus, șovinismul interesat al ungurilor uită că statul ungar, compus din 7-8 naționalități diferite, este doar o ficțiune”. La rîndul său, deputatul sas în Dieta din Budapesta, Rudolf Brandsch, sintetiza astfel concepția cercurilor conducătoare ungare cu privire la statul unitar ungar: „Tot ce exprimă puterea de stat trebuie să aibă un caracter maghiar. Aceasta îmi pare mie că este de fapt ceea ce oligar-

hia ungară, înțelege (deocamdată!) prin stat unitar ungar. Cine se instalează deci pe terenul statului unitar ungar trebuie să priceapă că factorii competenți nu pot concepe acest stat decît în sensul de mai sus... Eu contest cu hotărîre că noi nemaghiarii (inclusiv sașii) putem avea posibilitatea de a trăi pe durată în cadrul acestui concept de «stat unitar ungar», deoarece statul poate mări după voie cadrul puterii sale și restrînge după plac domeniul drepturilor «străinului», pînă cînd acesta, în cele din urmă, adoarme întru Domnul. De aceea eu cred că este o chestiune națională vitală pentru noi de a răsturna și a nimici sistemul actual de guvernare, împreună cu concepția sa despre «statul unitar ungar».

Pentru sașii înșiși și pentru interesele lor economice, așa cum apare și din raportul secret prezentat de Fr. Lachmann autorităților austro-ungare de la Viena încă în 1880, unirea Transilvaniei cu România era o finalitate firească. „Am avut prilejul — scria Lachmann — să discut cu mai mulți cetățeni ai coloniei săsești, care nu s-au sfiit să recunoască în fața mea că singura lor speranță o întrezăresc doar în aceea că odată provincia [Transilvaniei] va deveni românească”.

Popoarele și-au ridicat cuvîntul

Elementele pe care se întemeiau cei care gîndeau în acest fel erau multiple și în primul rînd componența națională a locuitorilor acestei provincii. Astfel, potrivit datelor recensămînturilor oficiale efectuate în anii 1880, 1890, 1900 și 1910, cu toată măslirea lor de către autoritățile dualiste, românii constituiau majoritatea populației Transilvaniei. Iată cum arătau aceste date. În 1880: românii — 2 294 421 (47,44%), maghiarii — 916 628 (18,94%), secuii — 353 027 (7,30%), germanii — 621 583 (12,84%), sîrbo-croații — 245 986 (5,08%), rutenii — 108 867

(2,25%), slovacii — 34 001 (0,70%), alte naționalități — 260 217 (5,45%); în 1890: românii — 2 556 444 (47,98%), maghiarii — 1 146 990 (21,50%), secuii — 267 839 (6,94%), germanii — 713 720 (13,38%), sîrbo-croații — 263 106 (4,94%), rutenii — 122 528 (2,30%), slovacii — 38 624 (0,69%), alte naționalități — 119 606 (2,27%); în 1900: românii — 2 763 674 (47,20%), maghiarii — 1 394 647 (23,80%), secuii — 404 392 (6,90%), germanii — 747 852 (12,80%), sîrbo-croații — 271 897 (4,70%), rutenii — 146 428 (2,50%), slovacii — 40 460 (0,70%), alte naționalități — 84 126 (1,40%); în 1910: românii — 2 909 260 (46,20%), maghiarii — 1 617 231 (25,70%), secuii — 441 636 (7%), germanii — 731 964 (11,60%), sîrbo-croații — 287 122 (4,60%), rutenii — 164 443 (2,60%), slovacii — 42 674 (0,60%), alte naționalități — 109 842 (1,70%).

Aceeași situație era confirmată și de componența națională a localităților din Transilvania: din totalul celor 4 597 comune ale Transilvaniei, românii aveau majoritatea în 2 971 (64,7%), maghiarii în 616 (13,4%), secuii în 417 (9,1%), germanii în 350 (7,6%), iar alte naționalități în 243 (5,2%).

Această majoritate, supusă ani în șir unei politici de cruntă oprimare națională și socială, ajunsese la stadiul deplinei conștiințe de sine și acționa pe toate căile spre împlinirea idealurilor sale de libertate și unitate națională. Spre a fi depline și trainice, drepturile ei trebuiau să se realizeze într-o lume nouă, bazată pe justiție, pe respectul fiecărui popor. „Politica noastră — scria Valeriu Braniște într-un articol publicat în *Drapelul* din 21 februarie 1905 — nu este condusă de ură contra maghiarilor, ci de dragoste pentru interesele de existență națională a poporului român. Dragostea aceasta ne îndeamnă la cea mai rezolută rezistență contra tendințelor utopiste de deznaționalizare sprînjite de politica de stat a Ungariei, dar dragostea aceasta e mult prea curată și sîntîtă încît să se poată profana prin manifestații de ură”.

Răspunzînd celor care încercau să lanseze ideea că puter-nicele frământări ale naționalităților asuprite din cadrul Imperiului austro-ungar se datorează acțiunii unor agitatōri din afară, V. Braniste scria: „A nu înțelege că agitatori sînt aici, acasă, înseamnă a pune cele mai mari piedici dezvoltării țării”. Afițatori luptei naționalităților erau autori concepțiilor privitoare la transformarea statului ungar multinațional în stat uninațional maghiar, dualismul austro-ungar ce dăduse naștere în 1867 unui stat artificial, în contradicție cu aspirațiile popoarelor pe care le stăpînea.

Experiența istoriei arată că niciodată clasele conducătoare n-au renunțat de bunăvoie la pozițiile lor dominante. Nici statul dualist austro-ungar nu a făcut excepție de la regulă. Conceput de clasele stăpînitoare austriece și ungare ca instrument de stăpînire a propriilor lor popoare și de dominare a naționalităților cetroprite de-a lungul secolelor, el s-a prăbușit sub loviturile luptei unite a acestor popoare, chemate de legitățile obiective ale istoriei să-și formeze propriile lor state naționale, care, în condițiile independenței și deplinei egalități cu celelalte națiuni, să devină factori creatori de istorie.

Puternic marcată de înfrîngerile suferite în timpul primului război mondial, de a cărui declanșare se făcuse vinovată, monarhia dualistă aus-

tro-ungară s-a prăbușit în toamna anului 1918 sub puter-nicele lovituri ale naționalităților asuprite. Revoluțiile de eliberare națională cu larg caracter burghezo-democratic au sfîrșit din temelii putredul edificiu al imperiului dualist, „într-un ritm neașteptat de rapid și într-un mod complet ireparabil”, cum scria fostul premier britanic David Lloyd George. Acest „imperiu jefuit”, spunea el, „era sortit să piară indiferent dacă stătea alături de Germania în înfrîngerea ei sau o părăsea”. Sfirșitul Austro-Ungariei nu ținea de o înfrîngere sau o victorie militară, el a fost determinat de legitățile obiective ale istoriei. În mai puțin de două luni, popoarele asuprite, luîndu-și soarta în propriile lor mîini, au trasat o nouă configurație politică a Europei centrale și de sud-est. La 14 noiembrie 1918 s-a proclamat Republica Cehoslovacă, iar două zile mai tîrziu s-a anunțat existența oficială statul polonez; la 24 noiembrie s-a proclamat statul independent iugoslav. Evenimentele revoluționare care au cuprins Austro-Ungaria s-au repercutat și asupra celor două națiuni dominante. Forțele progresiste austriece, masele populare au impus abdicarea împăratului Carol și au proclamat, la 12 noiembrie, Republica Austria, stat suveran și independent. O dezvoltare asemănătoare au avut evenimentele și în Ungaria, care s-a proclamat republică

independentă la 16 noiembrie 1918.

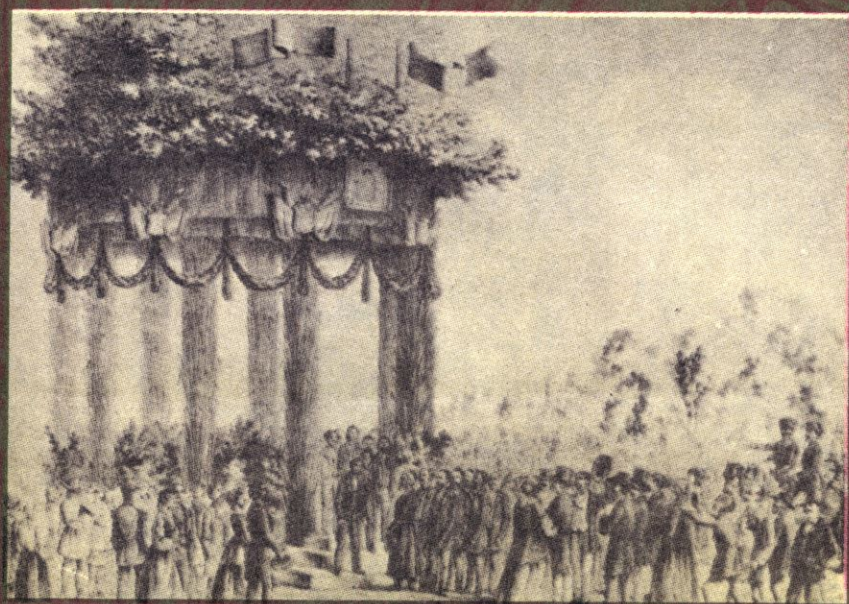
Sosise timpul, cum scria *Adevărul*, organul de presă al socialiștilor români din Transilvania, cînd „toate națiunile și popoarele asuprite, nedreptățile și jupuite și-au ridicat cuvîntul, manifestîndu-și dorința de dezrobire”, fiind „gata să înceapă lupta cea mai crîncenă contra tiranismului care le-a sugrumat pînă acum”. Cu această convingere, socialiștii români din Transilvania, care, la paritate cu Partidul Național Român, au constituit Comitetul Național Central Român, au devenit în acele zile mobilizatori și organizatori înflăcărați ai luptei maselor populare pentru unirea cu patria mună. Pentru întreg poporul român din teritoriile care făcuseră parte din Austro-Ungaria lua sfîrșit în acele zile ale anului 1918 una din cele mai grele etape din existența lor, exprimată o jumătate de veac de nemiloasa exploatare și asuprire a dualismului austro-ungar.

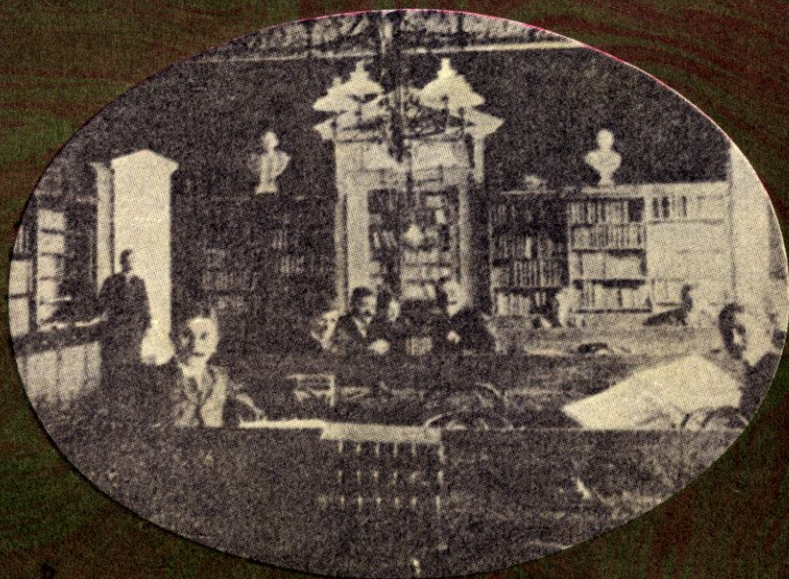
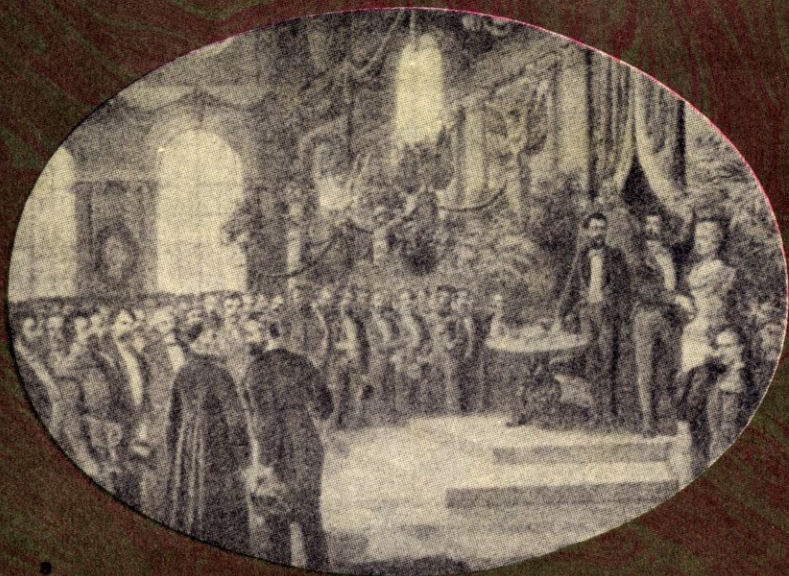
Hotărîrea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918 reprezintă nu numai încununarea unei năzuințe seculare ajunsă la rang de necesitate istorică, ci și partea de contribuție a poporului nostru la înfăptuirea, alături de celelalte națiuni din centrul și sud-estul Europei, a unei opere de justiție istorică: lichidarea acelei „temnițe a popoarelor” care fusese Austro-Ungaria. ■

PLANSELE NOASTRE

Microalbum selectat din colecțiile Cabinetului de stampe al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România:

- ① a) Membrii Societății Academice Române la 1/13 august 1867 (fotografie de Franz Duschek; fotomontaj executat la Stabilimentul litografic Henrik Workworth)
- b) Comitetul de pregătire întîmpină, împreună cu mii de bucureșteni, pe înalții soli ai culturii române la intrarea acestora în Capitală
- ② a) Ședința inaugurală a Societății Literare Române (1/13 august 1867), devenită după cîteva zile Societatea Academică Română
- b) Sala de lectură a Bibliotecii Academice Române deschisă la 10 noiembrie 1898
- ③ a) Două fotografii inedite executate de V.A. Urechii, în 1893: vechea sală de ședințe a Academiei Române...
- b) ...și un grup de academicieni (de la stînga la dreapta: Șt. Fălcoianu, I. Felix, P.S. Aurelian, P. Poni, Gr. Ștefănescu, D. Brînză și Spîru Haret)
- c) Funcționari ai Bibliotecii Academice, între care: 1. Nerva Hodoș, 2. I. Bianu, 3. Octavian Lușoșanu, 4. Ilarie Chendi, 5. V. Părvan, 6. Al. Lapedatu
- ④ a) Biroul lui I. Bianu
- b) Sala de lectură a Bibliotecii Academice în 1927

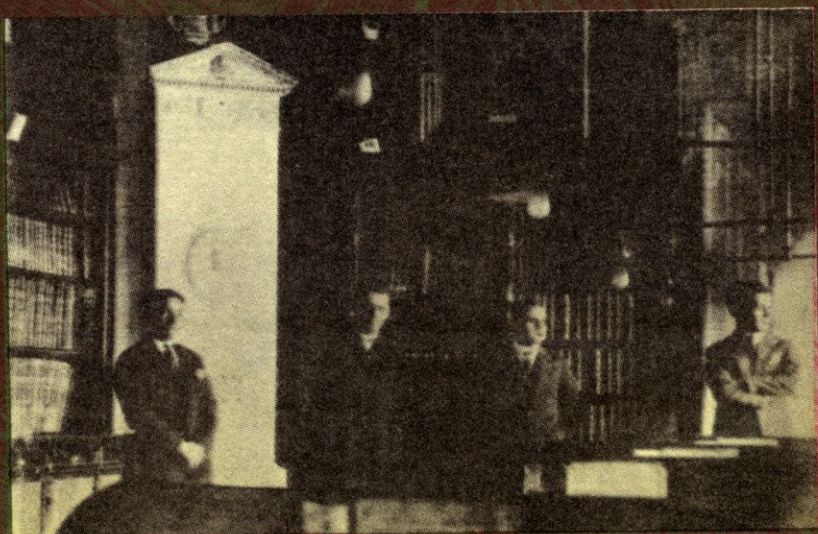
a

b

c

PE URMELE STRĂMOȘILOR (X)

ION POPESCU-PUȚURI

În numărul trecut al revistei¹ am prezentat efigiile cu numele celor 31 regi ai regilor parții arscizli, așa cum au fost identificate și inserate cronologic de numismatul francez Jean Foy Vaillant în lucrarea sa *Imperiul arscizilor sau istoria regilor parții identificată prin monede*. Elaborată pe baza studiului monedelor aflate în diferite colecții ale vremii și prin cercetarea aprofundată a tot ceea ce se scrisese până la el despre acești mari domnitori ai Imperiului arscizilor, lucrarea cuprinde la sfârșit un indice al autorilor vechi și contemporani lui Vaillant, ale căror lucrările a folosit în argumentarea titlaturilor celor 31 regi ai regilor. În ordinea alfabetică, aceștia sînt: Aellanus; Apollannus; Appuleus; Arrianus; Ausonius; Athenaeus; Aurelius Victor; Dio Cassius; Clero; Claudianus; Cornelius Nepos; Diódoros Siculus; Diogenes Laertius; Dionysius Alexandrinus; Eusebius; Eutropius; Florus; Fulgentius; Glandotius; Goltzius; Herodot; Henneges; D. Hieronymus; Homer; Iulius Caesar; Iosephus Flavius; Justinus; Lilius Girdalus; Titus Livius; Lucianus Lucrus; Memnon; Merellus; Orosius; Patinus; Pausanias; Periphus Ponti Euxini; Petronius; Plotius; Plinius; Plutarch; Polybius; Polyanales Strateg; Probus; Relineus Relineus; Salmatius; Salustius; Segulus; Servius; Spanhemius; Strabon; Suetonius; Suidas; Tacitus; Tolleus; Tristatus; Vaillant Jean; Valerius Maximus; Userius; Xenophon; Xiphilius; Zozimus.

Serisă în limba latină, lucrarea cuprinde, de asemenea, un bogat indice alfabetic de locuri, persoane și fapte care ilustrează, în afară de evenimente și de personalități ale lumii antice de pe o întinsă arie geografică, care toate au concurat la caracterizarea fiecărui dintre cei 31 regi ai regilor. Din prezentări rezultă că unii sînt pînă înaintea de a fi declarați regi ai regilor Imperiului arscizli, au domnit în diferite provincii, regate, alții, concomitent cu îndeplinirea acestei funcții supreme în Imperiu, au deținut și alte titluri, ceea ce demonstrează aria largă de provincii peste care au domnit.

Din acest indice de locuri, personalități și fapte, mai reiese că tot în familia domnitoare a arscizilor făceau parte și conducătorii unor regate limitrofe, cum au fost, de exemplu, regatele Pontului, Bosporului, Bithyniei și altele.

Jean Foy Vaillant prezintă genealogia regilor Pontului, amintind pe regi (în ordine alfabetică): Artheas, anti-quissimus Rex; Artabazes, primus Rex; Anonymus; Ariobarzan; Mithridate I; Mithridate II; Mithridate III; Mithridate IV; Mithridate V Evergetus; Mithridate VI Eupator; Pharnaces; Rhodobates.

De asemenea, el înserează și numele regilor regatului Bosporului, în ordinea lor cronologică: Pharnaces III; Afandor; Darius; Mithridate VII; Polemon I; Pythodoris Bogina; Polemon II; Mithridate VIII; Cotys (mai apoi rege al Traciei și Armeniei Micie); Cotys; Innathmaeus; Rhascuporis I; Rheometalces; Anonymus; Cotys; Rhascuporis II; Rhascuporis III.

În acest context, învățatul francez amintește de originea unor familii domnitoare ca, de exemplu, aceea a regelui Cotys, pe care îl menționează a fi din Tracia. De remarcă că izvoarele antice și inscripțiile descoperite pe monede sau pe diferite obiecte (cum sînt cele din tezaurul de la Agighiol) menționează mai mulți regi cu numele de Cotys (Kotys) încă în secolele V și IV î.e.n. și pînă la începutul erei noastre.

Semnificative și deosebit de importante pentru istoria noastră sînt relațiile lui Vaillant despre strînsa legătură ale regilor parții arscizli și ai regilor Bosporului, Pontului, Bithyniei, Armeniei cu marii conducători ai Daciei carpatice. Se știe că în vederea luptei comune contra romanilor, Burebista, „cel dintîi și cel mai mare dintre regi din Tracia“ a întreprins strînsa legături cu Mithridate VI Eupator, regele Pontului, pentru a-și

coordona acțiunile de apărare împotriva ofensivei declanșate de Imperiul roman.

Jean Foy Vaillant amintește apoi, bazîndu-se pe surse documentare precise, despre strînsa legătură ale lui Decebal cu Arscaces XXIV Tetrurus.

Aceste legături dintre familia domnitoare a Arscizilor și regii dacilor europeni, omul de știință francez le vede și ca o consecință a înrudirii lor. Reluînd acest subiect, în sec. XIX alt învățat francez, A.J.St. Martin, scria: „Unii scriitori moderni au crezut că numele de parți, de care s-au servit adesea anticii pentru a desemna pe arscizli, este același cu cel de perși; ei au crezut că primul din aceste două nume a provenit dintr-o ușoară diferență de pronunție. Această presupunere este în contradicție manifestă cu mărturia întregii antichități. Herodot, care a trăit două secole înainte de epoca arscizilor, menționează pe parți și Parthyene. În această regiune, arscizii și-au pus bazele puterii lor. Unită cu cîteva teritorii limitrofe, sub denumirea colectivă de Parthyoea, ea a format, timp de un secol, singurul domeniu al arscizilor. Este necesar să căutăm în altă parte originea numelui de parți. Dacă ar mai rămîne încă dubii asupra acestui punct, mărturia autorilor armeniar și suficientă pentru a le elucida. Arathangelus, Faustus de Bysanz, Eliseu, Movses Khorenatzi și Lazar din Pharus, fac în mod special deosebirea între parți și perși.

Dar cine erau locuitorii Parthyeniei? Putem preciza că originea parților trebuie căutată pînă în Europa. Spanem, împreună cu Quintus Curtius (Rufus): „Qui Scythae qui Parthos considere, non a Bosporo, sed ex regione Europae penetraverint“ (Căci scitii din care descind parții nu din Bospor ci din regiunea Europei au coborît).

Anticil ne spun deci, continuă învățatul francez A. J. St. Martin, că originea parților și a arscizilor trebuie căutată la scitii. Dar căruia neam din această numeroasă populație aparțineau ei? Tinuturile situate la nord-estul Persiei și la est de Marea Caspică, cele care se întind la nord de această mare și de Pontul Euxin pînă la Dunăre și în munții Traciei, au fost — dintr-o epocă foarte îndepărtată — locul de naștere al popoarelor scite; de aici, la diferite epoci, ele s-au răspîndit în toată Europa și mai departe încă; de aici au pătruns în Asia occidentală, Egipt și India și au ajuns pînă în China. Toți autorii, antici sau moderni, greci, latini, arabi, persani, chinezi și alții, ne conduc să admitem acest fapt. Împărieți într-un număr infinit de mici triburi, avînd aproape aceleași obiceiuri și aceeași limbă, au fost adesea uniți sub una sau mai multe denumiri generale, după cum un trib sau altul domina asupra altora și le impunea numele său. După diferența dintre dialecte, au fost numiți scitii, geții, goții, stu-the, yeji, djeji, djați etc. Îndeosebi în tribul dace sau dahi trebuie căutată originea parților. Mărturia lui Strabon este pozitivă; cu ajutorul triburilor daciae, Arscaces și fratele său Tiridate și-au căpătat independența de sub seculci, tribul dahiilor era printre cele mai puternice neamuri scitice; numeroasele lui ramificații erau răspîndite în Europa și Asia. În cărțile lui Zoroaster se vorbește despre acest foarte mare popor; el au dat numele lor Mării Caspice. Grecii cunoșteau pe cei care se răspîndiseră pe malurile Dunării și chiar, după relatarea lui Dio Cassius, pînă în munții Traciei; el îi numea daciae, dahi, davi, daci, dacae și țării lor îi dădea numele de Dacia. Strabon, consensmăză că geții, numii daci, înaltinau foarte departe spre Occident, către Izvoarele Dunării. Potrivit legendarilor ce circula în lumea greacă, o parte a acestui popor trece în Asia Mică; el ocupa aici, dintr-o epocă foarte îndepărtată, cîmpurile Amazoniene, munții de la Trebi-zonda și partea nord-vestică a Armeniei; aici în timpul expediției Argonautilor se aflau cîmpurile Daas; Xenofon arată că aceste teritorii erau locuite de tahi și tauchi; și armenii îi situează în aceste locuri pe dalk'h. Pînă în

¹ Magazin istoric, nr. 3/1986.

zilele noastre doileurille care străbat din Georgia în această parte a Armeniei, sint numite Tahoskari, adică aporile lui Tahow...

Deși Strabon pretinde, remarcă în continuare, A. J. St. Martin, că arscizii erau dahl ei însuși spune că, după alți autori, ei erau bactrienii. Se pare că înainte de a se revolta împotriva seleucizilor, Arsaces și fratele său Tiridate stăpâneau o satrapie în Bactriana. La mărțuria lui Strabon se adaugă cea a lui Arrian. În Bactriana s-au revoltat cei doi frați; de aici au trecut în Parthylene. Este suficient pentru a justifica numele de bactrienii pe care li-l dădea mulți autori și care nu li-a putut fi refuzat; căci denumirea de balchavouni, sau oameni din Balkh, Bactra anticilor, s-a păstrat în Armenia până în secolul XIII, ca dovadă a originii bactriene a arscizilor. Toate aceste denumiri nu reprezintă decât o diferență de cuvinte; dovădind că arscizii erau bactrienii, arătăm, de fapt, că ei sint dahl. Știm, în adevăr, prin Strabon și Pliniu, că Bactriana era plină de triburi ale acestui popor. Trebuie să fi fost într-adevăr în număr mare intrucit istoricii chinezi ai dinastiei Han, care erau contemporani, dau constant acestor țări numele de Tahlia sau maleaxat, Dactia. Această denumire este aceeași cu cea care se găsește și desemnează țara pe care dahl o locuiau în Europa. Trebuie să ne mai mirăm acum când Pliniu cel Tânăr li vede pe dahl de la Dunăre contractând alianțe ofensive și defensive cu parții, pentru a ataca împreună pe romanii!

ADRIANUS este trimis de către Lucullus în Cappadocia — 119. Nimiceste o parte a armatei dușmane și pune pe fugă o altă parte a ei — 120.

AHEMENIZI (originea familiei) Mithridate dă pe fiica lui de soție lui Ochus — 42. Este prins de sarzi și, apoi, torturat de către Antiochus — 42.

ALEXANDRU CEL MARE, urmează la domnie tatălui său Philippos (III). Nimiceste armata lui Darius (III) în bătălia de la Granikos și supune Asia Mică — 29.

ALEXANDRII li izgonesc pe gali din Troada — 313.

ARCHELAUS după ce a fost învins de către Sylla, fuge în Chalcis — 71.

AMASTRIS, văduva lui Dionysios, tiranul Heraclei: Zipoetes o ia de soție — 30.

AMYSIS, fiica lui Gobria, soția lui Darius — 3.

ANONYMUS, urmaș al lui Artabaze — 9, al cărui nume nu este cunoscut. Se presupune că ar fi vorba de domnia lui Ctisias și a lui Artaxerxes Mnemon. Conform tipurilor monetare descoperite, se socoteste că au fost unsprezece regi al Pontului — 41. Nu se știe cîți ani a domnit Anonymus — 276. Ce mărime a avut Bosporul pe vremea romanilor — 277.

Bosporul și Sarmatia asiatică au fost două regate — 277; perioadele domniilor din Bospor și Sarmatia — 278.

ANTIGONOS, poruncește ca Mithridate să fie omorât. Mithridate recuștigă domnia Pontului de la Cassandros și Antigonos, cu care se războia — 31. Antigonos li ucide pe Mithridate — 31. Este omorât, la rândul său, în luptă — 34.

ANTONIUS, triumvirul, a transformat Bithynia în provincie romană — 224. Vine în Armenia pentru a se război cu Artavasde — 225. Ajuns la Praespa, o asediază. Ii dă lui Polemon. Armenia Minor — 226.

ANTIOCHUS, cucerește Prusa — 321. Este învins de romanii — 323. Moare după o domnie de șase ani — 330; li urmează la tron fiul său Antiochus Eupator. ANTIOCHUS SOTER, fiul lui Seleucus, li urmează la tron tatălui său — 35. Afîndu-se sfîrșitul în Siria, li urmează fiul său Antiochus, supranumit și „Zeul” — 39. Ia de soție pe Laodice, fiica lui Mithridate — 40. Adusă în regatul seleucid de Diogenetus este primită cu mărfaie de către Antiochus.

ANTIOCHUS, înainte de a navăli asupra lui Antigonos, se războiește

cu Nicomedes — 305. Prin pacea cu Antigonos li cedează acestuia Macedonia — 306.

APAMEN Prusias, la de soție pe fiica regelui macedonean Filip III.

APPIUS Claudius este trimis de Lucullus la Tigran pentru a mijloci acțiunea împotriva lui Mithridate — 127. Se încearcă la Antiochia fără rezultat — 128.

AQUILIUS NEPOS, consul roman, succesorul lui Perpenna; triumfă asupra lui Aristonikos — 58.

ARCHELAOS, comandant de oști al lui Mithridate, este trimis înainte în Achaea — 83. Atrage pe atenienii pe care li face prietenii regelui — 83. Fuge în Chalcis — 86. În Beotia, Archelaus pornește împotriva lui Mithridate — 204.

ARIAMENUS, după moartea lui Darius, li urmează acestuia la domnie.

ARRIANUS, filosof și istoric, originar din Nicomedia — 376.

ARIATHES, rege al Cappadociei — 4. La moarte lasă un băiat mic — 36, care este apoi ucis într-o luptă — 57. Ariathes li cheamă din Asia pe unchiul lui, Ariathas cel Tânăr — 69. Învinde Mithridate, o izgonit din Cappadocia. Scoate neamuri de sub autoritatea lui Mithridate — 84.

ARIATHAS, fiul lui Mithridate, moare răpus de boală — 85.

ARIOBARZAN, fiul lui Mithridate, este pus în fruntea satrapiei Flegiei din către Artaxerxes — 58. După moartea lui Mithridate pune mîna pe domnia Pontului ± 20. Se luptă alături de spartani și alți greci împotriva lui Artaxerxes. Autoproclamat, asediind cetatea Ardammittum, li distruge și jefuiește flota — 21. Se ajunge la un compromis: Autoproclamat să înceteze asediul cetăților din Assis, iar Cotys al celor din Sestos. Datamenes inițiază un tratat de prietenie cu Aristobarzan (în urma căruia) pătrunde în teritoriile din stăpînirea lui Ochus — 23. Moartea lui Aristobarzan — 28. Se dovedește că Aristobarzan a fost la fel ca și Mithridate — 36. Aristobarzan este ales rege de către locuitorii Cappadociei — 70. Romanii li trimite pe Sylla și li numesc rege pe Aristobarzan — 71. Din onorului romeli Cassius li aduce în Cappadocia — 72. Aristobarzan se plînge la Roma în legătură cu Cappadocia, care li a fost luată de către Mithridate — 98. Aristobarzan este trimis de către Senai la Nicomedes pentru înalocirea tronului. li face pe acesta

O deosebită semnificație are constatarea lui Saint-Martin că „după distrugerea regatului Armeniei, mulți prinți arscizi, părăsind pămîntul care li văzuse născându-se, au plecat să se stabilească în Imperiul grec, unde cîțiva dintre ei se numără printre ofițerii care li-au urmas pe (generalii bizantinii) Belisarie în Africa și în Italia; aici ei s-au distins luptînd împotriva vandalilor și gotilor. Dacă trebuie să dăm crezare tradițiilor cules de împăratul Constantin Porphyrogenetul, despre originea familiei sale, aceasta ar descinde din arscizi. Faptul în sine nu ar avea nimic ulmitor; multe alte familii ilustre din Armenia se stabiliseră în Imperiul grec (bizantinii); vedem aici Pagratzi, Mamigonei, Ardrounienii și Kamsarakani; mulți ocupau primele demnități în stat, unde au fost chiar îmbrăcați cu purpura imperială (semn al descinderii lor din familiile domnitoare). Trupele armenice constituiau atunci principala forță a Imperiului, și dispuneau adesea de coroaană. Nimic deci nu le împiedică să admitem relatarea lui Constantin Porphyrogenetul. Ultimul din descendenții lui bărbat și murit în 1028, nelăsînd decât o fiică, numită Zoe, care a fost împărăteasă, și care s-a căsătorit cu Constantin Monomahul”.

Prezentăm, în continuare, prima parte a Indicelui de nume, personalități și fapte, din lucrarea lui J.F. Valliant. Cifrele arabice indică pagina din lucrare la care se află mențiunea respectivă.

să revină în Bithynia, iar el pleacă în Cappadocia — 347.

ARISTONICOS, dusman al romanilor. Este trimis împotriva sa Licinus — 57. Este învins și luat prizonier de către Perpenna. Face parte din triumful acestuia; după triumf (Aristonikos) este sugrumat în închisoare — 58. Aristonikos, fiul bastard al regelui al Eumenes al I-lea, născut de o concubină din Efes, invadează regatul parților — 340. Este trimis împotriva lui Crassus, dar este învins și își găsește moartea, datorită unei rani — 341. Perpenna li învinge și liia prizonier pe Aristonikos — 341.

ARSACES, primul născut al bastardului Darius, a fost comandantul Ioniei — 15. Cyrus duce război împotriva lui Arsaces.

ARSES sau Arsamesen este numit rege al persilor, după moartea tatălui său, Ochus.

ARTABAZE, primul rege al Pontului — 1. Fiul lui Darius al Amisel, urmaș al lui Darius la tron — 3. La încoronare este purtat de carul dăruit de Pompei, învingătorul lui Mithridate — 7. Comandă flota lui Xerxes împotriva grecilor — 7. Cade în bătălia de la Salamina — *ibid.* Nu se știe cîți ani a domnit — 8.

ARTAVASES, regele Armeniei Mari, este învins de Antonius — 225. Artavasdes, regele Mediei, trimite pe Polemon la Antonius, spre a-i cumpăra prietenia — 225.

ARTAXERXE Longimanus (= Mînă-Lungă), domnește timp de 41 ani, — 12. Grecii poartă îndelungate lupte cu el — 16. Artaxerxes Mnemon, rege al persilor, după care li urmează la tron fiul său, Ochus — 22.

ARTEAS, vechi rege al Pontului.

ASANDER, li se încredințează apărarea Bosporului — 197. Pharmaces intră în Bospor, este învins și ucis de către Asander — 203, 208. Mithridate li atacă fiind învins și ucis în luptă — 209. Construieste zece turnuri de apărare împotriva incursiunilor nomazilor — 210. Asander își ia numele nu de rege, ci de etnarh al Bosporului, *ibid.* Moare de foamă — 210, și lasă domnia Bosporului soției sale Dinames — 211. Monedele lui Asander — 212, 214.

ASCLEPIODORUS, trădător al conspirației împotriva lui Mithridate — 89.

ASTYDAMAS își încearcă puterile trupului și poarta de mîncare în fața lui Ariobarzan — 28.

ATTALOS, vine la romani și, fiind trimis de fratele său, intră în Senat unde se plinge de nedreptățile săvârșite de Pharnaces — 45. Este poreclit Philometor (cel care își iubește mama) — 56. Vine în Asia, îl învinge pe gali șiiese din Troada — 313. Attalos, fratele și succesorul regelui Eumenes al Pergamului poartă lupte în Prusia — 330-332. Adună o armată uriașă — 333. Fratele său, Alphenus vine cu flota și deștează teroriile Prusiei — 334. Senatul trimite trei soli prin care pun capăt războiului — 335. La moartea sa, Adamus din Pergam, regele Asiei, lasă prin testament tronul poporului roman — 340.

ATTILIUS, senator roman, refugiat la Mithridate, se bucură de prietenia acestuia — 150.

ATOSSA, fiica lui Cyrus, soția lui Darius.

AUTOPHRADATES asediază (cetea) Adramitium din toate părțile — 21. E învins în luptă de regele Argasila — 21. Artaxerxes îl trimite pe Autophradates în Cappadocia — 25. Autophradates se refugiază în Frigia — 26.

AUTOLYCUS, Intelector al Sinopoli, își dedică sieși o statuie — 130.

BERENICE, sora lui Mithridate, se otrăvește — 123. Berenice, soția lui Herodes și a lui Polemon.

BIAS, rege al Bithyniei, fiul lui Botyras, vine la tron după moartea tatălui său — 300. Îl învinge pe macedoneni, armata fiind condusă de Calanthis — 301. Moartea sa — 302.

BITHYNIA. Descrierea, situarea granitelor, diverse nume: de unde și-a luat numele — 96, 97, 295.

REGII BITHYNIEI: Didalos — 298; Botyras — 299; Byas — 300; Zypoet — 301; Nicomedes I — 304; Zelas — 305; Prusias I, numit Claudius — 311; Prusias II, fiul lui Zelas — 322; Nicomedes II Philopator (Iubit de tată) 340; Nicomedes III Epiphanes (Binefacătorul) — 345.

Bithynia este lăsată prin testament poporului roman de către Nicomedes, care moare fără a lăsa copii — 358. Transformarea ei în provincie — 354. Pentru a o păzi, Aurelius Cotta este trimis de Mithridate aici — 357. Cota, rege al Bithyniei — 355. Arborele genealogic al regilor Bithyniei — 356. Sfârșitul provinciei romane Bithynia — 357. Perioada în care s-a aflat sub proconsulatul Asiei și guvernarea pretorului — 358. Monede bithyniene dedicate diferiților împărați: Caracalla — 83, 84, 85, 382, Marinus, Hadrianus — 87, 88, 386, Heliogabal — 389, Alexander Severus — 390, Gordianus (Antonin) — 391, Valerianus, Philip — 394. Oase vestite ale Bithyniei înfățișate pe monede — 402.

BITOVIVUS GALLUS, la rugămintea lui Mithridate îl strângue pe acesta (cu pumnalul) — 475, 490.

REGII BOSPORULUI: Pharnaces III — 187; Asander — 207; Darius — 216; Mithridate VII; Polemon I; Rogir — 218; Phthorides — 232; Polemon II — 240; Mithridate VIII — 246; Cotys, regele Traciei, iar apoi al Armeniei Minor — 249; Cotys — 255; Inithimaeus — 263; Rhascuporis I — 26; Rhometales — 273; Anonymus — 276; Cotys — 279; Rhascuporis II — 281; Rhascuporis III — 286; regi necunoscuți al Bosporului; vâstarile regilor bosporani se sting în vremea lui Filip — 291; arborele genealogic al regilor bosporani — 292.

BOTYRAS, îl urmează lui Didalos, fiu al acestuia — 299.

BRITTUS, scufundă corăbiile lui

Metrophanes — 83. Asediază pe Scythos — 84.

CAESAR, sosese în Cappadocia, apoi în Pont — 197. Pharnaces trimite soli pentru a cere pace — 197. [Caesar] dă poruncă ca Pharnaces să se retragă din Pont și să înapoieze celelalte (teritorii ocupate) — 198. Caesar își asază tabăra nu departe de castrul lui Pharnaces — 200. Desfurarea luptei, înfringerea lui Pharnaces și ocuparea castrului — 201. Prada de război împărțită soldaților — 203. În cinstea victoriei, Caesar își ridică sieși un monument triumfal — 203; încredințează regatul Bosporului lui Mithridate din Pergam — 209.

CALLIMACHUS apără (cetea) Amisum — 126. Lucullus îl aruncă în lanțuri.

CALLINICUS este urmat de fiul său Seleucus Ceraunus — 312. Cappadocieni îl cheamă înapoi pe Ariarathes din Asia, unde își făcea educație — 343.

CARSIGNATUS și Gasotrius, soli — 45.

CASIUS și Manius, îl aduc înapoi pe Nicomedes în Bithynia și pe Ariarathes în Cappadocia — 72. Cassius, proconsul, a ajuns la Rhodium — 81.

CASTOR, prefectul lui Mithridate, extinde fortificația Phanagoria — 169.

CENSORINUS, pretorul flotei romane — 128.

CLEARCHUS Heracleotas, vestit conducător de oști al lui Cyrus, îl duce pe auxiliarii greci contra lui Arsaces — 15. Este exilat — 19 și, apoi, rechemat pentru apărarea patriei — 30. Îl prinde pe Mithridate în cetate și îl eliberează contra unei sume uriașe de bani — 119.

CLEOPATRA, fiica lui Mithridate — 169.

CLEOCHARUS și Seleucus conduc cetea Synope printr-o domnie tiranică — 128.

CONSPIRATORII împotriva lui Mithridate sînt torturați — 89. Acuzatorii sînt condamnați de Syria la supliciu, — 30. Dispută între frați, lupta dintre Artenones, primul născut și Artabazes.

COTTA și Lucullus sînt trimiși împotriva lui Mithridate III — 357. Cota, pentru a apăra Bithynia — 357. Este înfrînt de către Mithridate într-o bătălie navală — 359. Cotta, rămas în Bithynia, asediază cetatea Heraclea — 123. O cucereste prin infometare — 132, 360. Se întoarce la Roma, este înmănat cu cognomenul de „Ponticus”, 132-360. Este acuzat de corupție — 362. Mammius Felinus, consul, a obținut Bithynia; este acuzat de către Iulius Caesar — 363.

COTYS, rege al Traciei, apoi al Armeniei Mici, fiul lui Polemon — 249. Trebellius Rufus, pretorian, este trimis de către romani în calitate de supraveghetor al provinciei — 250. Se căsătorește cu văduva lui Mithridate VII și obține Armenia, 251. Cotys, fiul lui Cotys al Traciei, cel mai mic dintre copiii acestuia, fuge la Mithridate, regele Bosporului — 255. Este numit rege al Bosporului după ce fratele său, Mithridate, e alungat de către Didalos — 256. Romani și Cotys se războiesc cu Mithridate: Cotys II, regele Bosporului îl urmează lui Anonymus — 279. Nu se știe cîți ani a domnit și nici ce fapte a săvîrșit.

CONSONOE, soția lui Nicomedes Epiphanes — 344.

CRASSUS, Marcus Licinius poartă lupte cu Aristonius, invadatorul Pergamului — 340. Este învins și moare din pricina unei rănii — 341.

CREBRO, trimis sol în Grecia — 59. CYRUS, fiul lui Darius Nothus, poartă război cu fratele său — 15. Este ucis în luptă — 30.

DAMAGORAS, prefectul rodienilor — 82. Scufundă flota lui Mithridate — 80.

DARIUS, are trei fiu de la Amissa, fiica Gobres — 3 și patru, de la Atossa, fiica lui Cyrus — 4. Darius îl pune în fruntea satrapiei Pontului pe fiul său Artabazes — 6. Ulterior, ridică Pontul și Cappadocia la rang de regate — 6. DARIUS NOTHUS și Artaxerxes Mnemon obțin domnia — 13. Darius Nothus a domnit 19 ani — 30. Are doi fiu — 15. DARIUS, fiul lui Pharnaces, pune din nou mina pe Pont, ce-l fusese răpit de către Asander — 216. Îl ajută pe Octavian și pe Antonius în lupta de la Philippi — 30. Antonius îl numește rege al Pontului — 217. Nu se cunosc faptele lui Darius și anii în care a domnit — 30.

DATAMES încearcă să pună mina pe rebelul Thyas — 22. Este pus în fruntea armatei persilor împotriva egiptenilor — 30. Datorită invidiei curtenilor părăsește armata și puterea și se întoarce în Cappadocia. Datames stabilește legătură cu prietenul său Aristobazus și năvălește în teritoriile ocupate de Ochus — 23. Întindea devastind regiunile din jurul Aspisului pe care îl cucereste — 24 și îl dă fiului lui Aristobazus spre a pune un rege. Din pricina cuceririi acestei cetăți, locuitorii din Pisidia poartă cu Datames un război al aliaților. Datames îl nimicește pe locuitorii din Pisidia și pe fugarii — 24. Ochus încearcă de mai multe ori să-l ucidă pe Datames — 25 și sfârșitul pe Mithridate să-l omoare pe Datames — 25. Mithridate reușește acest lucru, prin viclenie — 27.

DEIOTARUS vine la Domitius pentru a cere sprijin împotriva lui Pharnaces — 192.

DIDALOS, primul rege al Bithyniei — 298. Reclădește (cetea) Astacum, construită de megarieni, 300. Nu se cunosc anii de domnie și anul morții lui, 301.

DIIDUS, căpetenie a romanilor; după alungarea lui Mithridate de la tron, el oferă coroana fratelui său, Cotys — 335.

DIODENES, fiul lui Archelaos; moare în luptă — 90.

DIOGNETUS Navarhul, comandant al flotei, aduce din Cappadocia pe Laodice, fiica lui Mithridate, care devine soția lui Antiochus — 40.

DIONYSIOS Eunucul, moare otrăvindu-se — 112.

DITZELES, de neam frigian, soția lui Nicomedes, moare datorită unui cîine al regelui, care îl sîșie umărul și moare în timp ce-l îmbrățișa pe rege — 307.

DOMITIUS Calpurnius, este numit de Caesar în administrația Asiei — 192. Pleacă în Armenia, împotriva lui Pharnaces — 193. Învin în luptă se retrage în Asia 196.

DORILAUS Ponticul, trimis în Creta, este numit căpetenie de către locuitorii din Cnossos — 59. A crescut împreună cu Mithridate Eupator — 65. Pornește cu armata la Archelaos — 89 și apoi îl urmează pe Syria în Beotia — 30.

DRIPETINA, fiica lui Mithridate și a Laodice, pregătește fuga tatălui ei — 162.

DYNAMES, soția lui Asander care îl lasă, prin testament, domnia Bosporului — 211. Scribonius o la soție — 301. Dyanamis este dată de soție lui Polemon, Augustus fiind martor. ■

EVADATUL DIN KÖNIGSTEIN

COLONEL RÉMY

Dintre ofițerii francezi căzuți prizonieri în mâinile trupelor hitleriste în cursul operațiilor militare din mai-iunie 1940, cel mai reprezentativ era generalul Henri Giraud. Membrii înaltului comandament al Wehrmachtului aveau toate motivele să fie satisfăcuți. Giraud era nu doar cel mai mare în grad dintre prizonieri, dar și un ostaș care se bucura de un uriaș prestigiu în rândurile armatei franceze, ca și printre militarii de carieră din întreaga lume.

Născut în 1879, Giraud absolvise, în 1900, Școala militară de la Saint-Cyr. Luptase în primul război mondial ca ofițer de zuavi (infanterie), fusese rănit în 1914, în luptele de la Guise. Căzuse în două rânduri prizonier și de fiecare dată reușise să evadeze, reluând lupta. Se distinsese în bătălia de la Malmaison, din 1917. După încheierea păcii, a activat în cadrul forțelor franceze din Maroc (1922-1926), iar zece ani mai târziu a fost numit comandant al Reglun¹ militar 6 cu sediul la Metz. Aici a avut ca subordonați, între alții, pe colonelul Jean de Lattre de Tassigny, comandantul Regimentului 151 infanterie și pe colonelul Charles de Gaulle, care comanda Regimentul 507 care blindate (tancuri).

Personalitatea de excepție a prizonierului i-a determinat pe hitleriști să ia toate măsurile pentru ca acesta să fie supravegheat cu strânsă. De bună seamă, serviciile de informații ale armatei germane cunoșteau faptul că Giraud nu prea avea „obiceiul” să zăbovească mult în captivitate. Ca loc pentru detenție a fost ales castelul-fortăreață Königstein, de pe râul Elba. Fostă reședință regală cu secole în urmă, folosită ulterior drept temniță pentru ofițerii pedepsiți, apoi ca spital militar, această reședință devenea, odată cu cel de-al doilea război mondial, închisoare pentru ofițerii superiori francezi luați prizonieri pe front. Cocolășată pe o stîncă și înconjurată de râpe adânci, păzită de o gardă numeroasă, sinistru fortăreață avea tot ce trebuia pentru a zădărnici orice tentativă de evadare.

Și totuși, în vîrstă de 63 ani și handicapat de infirmitatea de la un picior, generalul Giraud a realizat — după doi ani de pregătiri intense și minuțioase — acest tur de forță. Voința pătimașă de a relua lupta, perseverența și experiența, îndrăzneala sa ieșită din comun au biruit obstacolele. La toate acestea s-au

adăugat ajutorul curajos, ingeniozitatea și abnegația (care a mers, în anumite cazuri, pînă la pierderea vieții) de care au dat dovadă numeroși francezi din rezistență. Cu sprijinul lor, Giraud a reușit să treacă prin toate barajele ridicate de poliția hitleristă, care l-a căutat zi și noapte, oferind un premiu fabulos celui ce ar fi contribuit la prinderea ilustrului „fugar”.

După numeroase peripeții, în noiembrie 1942, Henri Giraud a ajuns la Alger, trecînd imediat la acțiunea de reconstituire a forțelor franceze din Africa. Se știe că, în acea perioadă, Aliații — în primul rînd și mai ales președintele Roosevelt — înclinau să-i acorde generalului Giraud înțietate față de generalul de Gaulle în opera de renaștere a Franței combătute². În mai 1943, Giraud, a fost numit copreședinte al Comitetului francez de eliberare națională, alături de generalul Charles de Gaulle, care lansase încă la 18 iunie 1940 celebrul său apel la continuarea luptei antihitleriste³. Peste doar șapte luni, Giraud s-a retras însă definitiv din viața politică. S-a stins din viață în 1949, într-o Franță eliberată de ocupații, intrat în legenda marilor eroi ai independenței naționale, a marilor luptători ai patriei sale.

Astăzi, la peste patru decenii de la producerea ei, spectaculoasa evadare din prizonierat a lui Giraud continuă să inspire numeroase povestiri, scenarii radiofonice și de film, cărți de „amintiri”, evocări istorice. Una dintre aceste evocări este și aceea publicată în numărul pe aprilie-mai 1979 de revista franceză *Historama*, sub semnătura colonelului Rémy. Prestigiosul autor ce se ascunde în spatele acestui pseudonim, Gilbert Renault, a fost fondatorul uneia din cele mai importante rețele de informații a Franței libere — confreria „Notre Dame” —, iar volumul său *Memoriile unui agent secret al Franței libere* este considerat printre cele mai importante lucrări de acest gen privitoare la rezistența franceză.

Pentru cititorii revistei *Magazin istoric* am efectuat o traducere condensată a acestei palpitante reconstituiri istorice, preluînd în subsol și unele din notele autorului, marcate prin sigla n.a.; titlul și subtitlurile aparțin redacției *Magazin istoric*.

¹ *Magazin istoric*, nr. 6, 8/1967; 9-12/1984, 1-2/1985.

Un atac fulgerător

Mai era doar o jumătate de oră pînă la apariția soarelui, cînd, în acea zi de vineri, 10 mai 1940, soldații belgieni din Divizia 7 infanterie, care aveau misiunea să apere canalul Albert¹, pe un segment de front de 18 km, văzură trecînd la mare înălțime o puzderie de punctulețe strălucitoare, ce se scurgeau în direcția mării. Erau avioanele Luftwaffe care reflectau razele unui soare încă invizibil de la sol, lăsînd în urma lor lungi șiruri de lumini paralele alburii. Înainte ca aceste eșarfe să se fi spulberat de pe cer, enormele roțuri de bondari mecanici și-au făcut reapariția în șiruri neîntrerupte. Brusc — către orele 4.15 dimineața avioanele s-au dispersat, legăndu-și unul după altul aripile înainte de a se repezi în picaaj, cu un urlet îngrozitor, asupra țințelor ce le fuseseră stabilite. Marea ofensivă germană spre vest era, astfel, declanșată.

În aceeași dimineață de vineri, 10 mai 1940, potrivit ordinelor, date de generalul Gamelin, comandantul-șef al armatei franceze, generalii Huntziger și Corap, comandanții armatelor 2 și 9, își trimiseră unitățile de cavalerie dincolo de frontiera belgiană ca să întîrzie înaintarea inamicului în zona Ardeni și să dea astfel posibilitatea grosului trupelor franceze să intre în dispozitiv de luptă. Dar sub presiunea violentă a atacatorilor, după 24 ore, generalul Corap a fost obligat să-și retragă elementele avansate pe malul stîng al Meusei, iar după trei zile Armata 9 comandată de el era literalmente, spulberată.

Învinovățit pe nedrept de eșecul manevrei de ansamblu

¹ Lung de 129 km și permițînd navigația unor vase de 2.000 tone, acest canal, care leagă riurile Meusa și Escaut, își adăuga la marea sa importanță economică și rolul de element strategic de prim ordin în apărarea contra unei agresiuni dinspre răsărit. Dar încă de la orele 3.50 dimineața, fortul Eben-Emael, amplasat la confluența canalului cu Meusa, fusese ocupat de „pionierii de asalt” ai forțelor aeropurtate ale Wehrmachtului, aceștia fiind lanșați din 11 planoare chiar pe suprastructurile fortificației — n.a.

(concepută de fapt de generalul Gamelin), Corap a fost destituit de la comandă și în locul său a fost numit generalul Henri Giraud, căruia primul ministru Paul Reynaud i-a cerut să încerce să regrupeze forțele Armatei 9. În zorii zilei de 16 mai (la 4.30) serviciile telefonice ale Marelui Cartier General (M.C.G.) al lui Gamelin înregistrau la Vincennes următoarea comunicare: „Generalul Giraud, aflat tot la Vervins, a refăcut tot ce a putut din Divizia 2 blindată și va curăța în cursul zilei zona Marle-Vervins-Montcornet”. În aceeași zi, la orele amiezii, serviciul de ascultare de la M.C.G. nota: „Nici o veste de la generalul Giraud. Divizia 9 infanterie se îndreaptă spre Guise pentru a bara podurile”. La ora 22.10, o nouă comunicare: „Imposibil să se ia legătura cu generalul Giraud. Germanii soseser la Marle”, iar la 22.55: „Lupte la Guise. Armata 9 nu știe unde să-l găsească pe generalul Giraud”.

Confuzia era atît de mare, încît, la ora 13.25, M.C.G. a anulat ordinul — dat cu un sfert de oră înainte — de a se bombarda o coloană blindată puternică, semnalată între Montcornet și Dizy-le-Gros, întrucît nu se știa dacă nu era cumva vorba despre o coloană franceză.

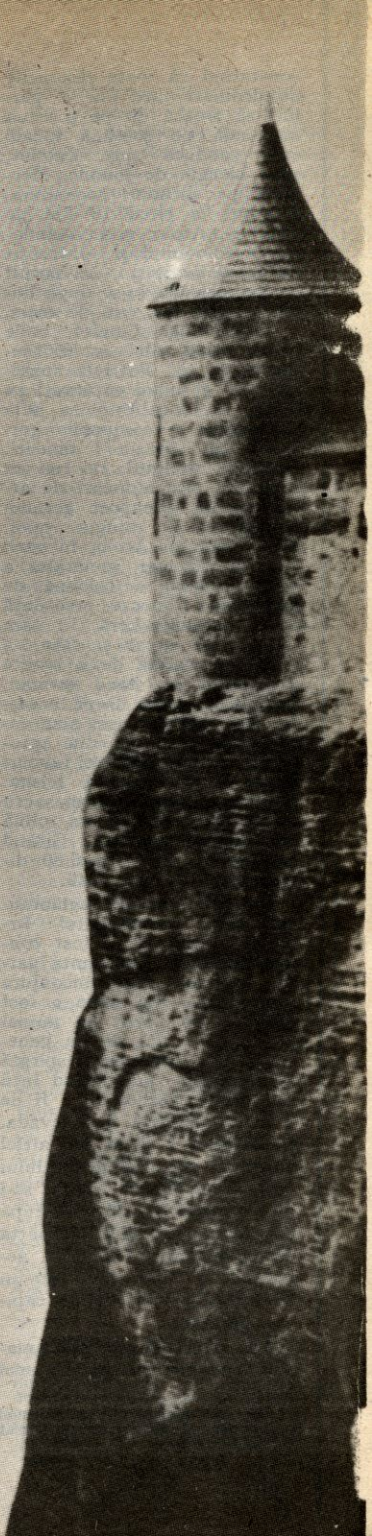
19 mai,

ora 6.30 dimineața

În ziua de 16 mai, Giraud își mutase postul de comandă de la Vervins la Wassigny. După numai două zile (la 18 mai, ora 16), presiunea inamicului l-a obligat să se replieze spre Catelet, luînd cu el doar doi ofițeri, dintre care unul era locotenentul Tannery, aghiotantul său. După o oprire de cîteva minute la postul de comandă al Diviziei 9, generalul a străbătut localitatea Busigny,

Infricșoătoarele ziduri ale castelului-fortăreață Königstein se ridică pe buza prăpastiei stîncose

În p. 36: generalul Henry Giraud

constatind că toate răscrucele de drumuri care i-ar fi permis să treacă de pe șoseaua națională pe șoseaua locală care conduce spre Catelet, erau blocate de inamic. Mergind pe drumuri secundare, a ajuns la circa 10 km de Catelet. Acolo și-a abandonat automobilul și — însoțit de cei doi ofițeri — a pornit pe jos, orientându-se după busolă. După trei ore de mers, a ajuns lângă Catelet, unde în tot cursul zilei se desfășuraseră lupte. Potrivit spuselor a doi germani capturați pe drum, în localitate se afla cantonată o companie germană din Divizia 1 tancuri. Ocolind Cateletul, cei trei au schimbat cîteva focuri de armă cu un avanpost german pentru a se refugia, apoi, într-o pădure. Acolo, în zorii zilei de 17 mai, generalul a văzut venind o coloană de camioane franceze, precedată de o automitrălieră, în care Giraud s-a urcat și care i-a oferit satisfacția de a scoate din luptă un tanc german, înțilnit în drum. După aceasta, cei trei francezi s-au refugiat la o fermă din apropiere. Curînd, însă, trei tancuri inamice au încercut ferma. Pentru a evita un masacru inutil, căci ferma era plină de refugiați, generalul Giraud s-a predat. Era ora 6.30 dimineața, 19 mai 1940.

Însoțit doar de aghiotantul său, comandantul Armatei 9 franceză a fost condus la Bonn. Impozanta gardă militară care înconjură somptuoasa vilă unde a fost cazat, i s-a părut nu numai o „atenție” față de un general, ci și o precauție inspirată de renumele său, datînd încă din primul război de a fi de o mare abilitate în a evada. La aceasta a făcut de altfel aluzie și trimisul generalului von Brauchitsch¹, venit să-i facă o vizită. La 25 mai, după ce a fost nevoit să se despărțea de locotenentul Tannery, generalul a luat loc într-un Mercedes, alături de un căpitan german.

Era deja noapte, cînd mașina s-a oprit „la poalele unei

stînci abrupte” (cum avea să noteze mai tîrziu Henri Giraud în amintirile sale). În vîrfurile stîncii, se profila silueta unei fortărețe. „Ia te uită, a spus el, sîntem la Königstein-a-der-Elbe!”². Iată cum descrie Giraud, în aceleași amintiri, primul contact cu închisoarea lui: „Coborîm din mașină și urcăm pe jos o pantă strîșnică pînă la o poartă masivă, prin care vehiculele nu puteau trece. Poarta scîrție din balamale și apoi se reînchide în urma mea cu un zgomet sinistru. Un subofiter iese din corpul de gardă, deschide o a doua poartă și mă duce pe o scăriță cu treptele tăiate în stîncă spre o turelă pe care mai mult o ghicesc în întuneric. Un locotenent se precipită, gîfîind spre mine. E aghiotantul comandantului fortăreței. Se scuza că n-a fost la prima poartă ca să mă așteptăm la sosire. Fusesem așteptat mai devreme și nu se credea că voi mai sosi în ziua aceea. Continuăm să urcăm. O ultimă scară în spirală, o ușă cu numeroase încuietori și, iată-mă într-un mic apartament. Acesta nu oferă multe elemente îmbucurătoare. E vorba de două camere situate la cel de-al doilea etaj al unei construcții care domină abrupt curtea interioară. Ferestre mici prevăzute cu bare metalice. În interior — un pat, o masă, un fotoliu, un scaun, o chiuvetă, un ibric... Cam sumar... Un amănunt, totuși, apreciabil: alături e o mică toaletă. Dintr-o neglijență, ferestrele au fost lăsate deschise în cursul după-amiezii, cînd se dezlănțuise o violentă furtună și toată podeaua e udă leocă. Îi atrag atenția, pe un ton sec, locotenentului, care se scuza încă o dată și mă întreabă dacă nu doresc să mă nînc ceva. N-are, de altfel, ce oferi în afară de niște pine și un rotocol de salam. Mulțumesc, îi expediez pe interlocutori și adorm trist în camera umedă și rece”.

¹ Königstein înseamnă piatra regelui. Mica localitate de pe apa Elbei și-a luat numele de la castelul situat la 200 metri înălțime și construit în sec. XVI — n.a.

Fotografiile nereușite

În drum spre Bonn, Giraud îi spusese aghiotantului său: „Oricît de strașnică va fi garda ce se va instala în jurul meu, voi evada!” Sculat devreme a doua zi, prima grijă a fost să se orienteze. Dar, din camera sa, nu putea vedea decât niște pereți verticali și un drum crenelat care înconjură clădirea. „De data asta — și-a spus el — sînt de-a binelea în închisoare și n-o să-mi fie ușor să ies de aici”. În cursul zilei, i s-au făcut fotografii din față și din profil. Socotind că pozele erau nereușite, generalul Genthe, comandantul fortăreței, și-a exprimat dorința să facă altele, dar Giraud s-a opus: „Dat fiind că nu va trebui să circul prin Germania, aceste fotografii ajung pentru fișierul dumneavoastră”. Prevedea el, atunci, că acele fotografii proaste vor îngreuna într-o zi căutarea lui? Puțin probabil, căci, amintindu-și episodul, avea să noteze: „Nici nu bănuiam, în acel moment, cît de bine inspirat eram!”

Dar, pînă una alta, prima lui grijă era să facă o recunoaștere a locurilor. Fortăreața Königstein servea în acel moment drept închisoare pentru circa o sută de ofițeri superiori și generali francezi prizonieri de război și un număr egal de oameni de trupă, de asemenea prizonieri, care munceau la bucătărie, îndeplineau diferite corvezi, ori erau afectați ca ordonați ofițerilor și generalilor. Dominînd valea Elbei, fortăreața era clădită în vîrfurile unei stînci care se ridica pînă la 40 m pe un vîrf de munte de circa șase ori mai înalt ca stîncă și ale cărei pante erau abrupte și împădurite. Suprafața de sus a stîncii forma o platformă de două hectare, din care fortăreața ocupa jumătate, restul fiind o grădină. Prizonierilor li se permitea accesul în această grădină (înconjurată de o rețea de sîrmă ghimpată) între orele 9 și 18, iar vară chiar pînă la ora 20, sub privegherea unei santinele care păzea dintr-o gheretă înălțată. În afara acestei santinele, numeroase patrulare făceau dese ronduri.

² În acel moment șef al Statului major general al armatei de uscat germane — n.a.

Închise la apelul de seară, porțile fortăreței se redeschideau în zori. În afară de drumul de acces în pantă și tăiat în rocă pe o lungime de vreo 100 metri, fortăreața dispunea de un ascensor mare care putea ridica în virful stîncii o camionetă de două pînă la trei tone. Ca și poarta de la intrare, acest ascensor era păzit 24 ore din 24, iar noaptea drumul din jurul fortăreței era străbătut de patrule cu cîini poliști. Era limpede că, din închisoarea Königstein, orice evadare era imposibilă.

O simplă privire pe hartă arăta că așezarea Königstein se află la o distanță de aproximativ 500 kilometri de Rin. Pe de altă parte, dincolo de noua frontieră care separa Alsacia de Franța (Alsacia fusese anexată de Germania la 7 august 1940), se întindea o zonă „interzisă”, mărginită spre apus de „zona ocupată”, iar la sud, de „zona liberă”, în care accesul era foarte sever supravegheat. Așadar, presupunînd că cineva ar fi reușit, totuși, să evadeze era absolut necesar să își asigure ajutoare din afară, căci, altfel, ar fi fost în mod inevitabil prins. Apoi, eventualul evadat trebuia să știe limba germană, pentru a putea răspunde oricui i-ar fi pus întrebări pe drum. Reperind printre tovarășii săi de nenorocire pe „colaboratorii” care erau cel mai bine văzuți la comandamentul fortăreței, Giraud i-a convins că orice francez, doritor să „joace un rol” în „noua Europă” voită de Hitler, trebuia să vorbească germana curent. „Colaboratorii” transmiseră sugestia generalului Genthe și acesta ordonă unuia dintre ofițerii săi — profesor la Halle, în viața civilă — să predea prizonierilor cursuri de limba germană. La lecțiile acestuia, Giraud se arăta un școlar destoinic.

Între timp, acest incorigibil amator „s-o șteargă” avea grijă să facă să parvină alor săi informații despre intenția nutrită. În primele zile ale lui iulie 1941, Giraud primise o scrisoare de la soția sa și, de atunci, corespondența dintre ei devenise săptămînală. Dar cenzura inamicului

era atît de strictă încît, fără un cod stabilit de comun acord, orice aluzie la proiectele sale de evadare trebuia exclusă. Ocazia de a-i transmite doamnei Giraud propunerea de cod s-a ivit cînd starea sănătății generalului Boell a determinat autoritățile hitleriste să accepte repatrierea acestuia. Ajuns în spital, în Franța, Boell a trimis doamnei Giraud — care se retrăsese la Lyon, în casa fiicei sale mai mari, căsătorită cu colonelul Granger — că dorea să-i comunice ceva din partea soțului ei. Cînd cei doi au rămas singuri, mesagerul a discutat din gulerul tunicii două bilete aduse de la generalul Giraud: unul era adresat copiilor, indicîndu-le linia de conduită pe care trebuiau s-o păstreze cu convingerea că Franța avea să se redreseze din greaua încercare prin care trecea; al doilea conținea codul care urma să fie utilizat în corespondență.

Totuși, la 63 ani...

Vechea rană de la piciorul drept, contractată în timpul primului război mondial, se deschisese și îl făcea pe Giraud să suferă cumplit. Îngrijirile medicale de care a avut nevoie au contribuit și ele la slăbirea vigilenței temnicerilor. El continua să se gîndească la mijlocul cel mai sigur de a ieși din fortăreață, înlăturînd de la bun început orice tentativă nocturnă, cînd paza era mult întărită. Generalul Gaillard, prizonier și el la Königstein, reușise să iasă pe poartă în cursul zilei, datorită staturii lui scunde, care îi permisesse să treacă neobservat de corpul de gardă; dar fusese prins în apropiere de granița cu Elveția, care se afla la aceeași distanță de Königstein ca și Alsacia anexată; faptul îl întărea pe Giraud în convingerea că și tentativa sa va fi inevitabil sortită eșecului, dacă nu va fi așteptat de un „complice” în afara zidurilor. Pentru a ajunge la acest „complice”, trebuia, însă, înainte de a începe lunga coborîre a părții împădurite a muntelui — să se lase în jos pe un perete stîncos și abrupt de circa 40 metri... Perspectivă puțin

încurajatoare chiar pentru un om viguros și în deplină posesie a facultăților fizice, dar pentru el, rînit la picior și care, „deși, cîndva, făcuse multă gimnastică”, era „totuși un om de 63 ani”...

Întîmplarea a făcut ca și un alt captiv de la Königstein să nutrească gînduri de fugă și ca planul lui să se asene, punct cu punct, cu cel al generalului Giraud. E vorba de generalul Mesny. Acesta își asigurase sprijinul unui caporal francez, Nossent, pus de germani să lucreze la serviciul poștal al fortăreței, unde soseau scrisorile și coletele pentru prizonieri. Șterpeliind sforile de la pachete, caporalul le dădea lui Mesny, care, împletindu-le cu răbdare, bucată cu bucată, în timpul nopții, își pregătea o frînghie. Izbutsese s-o ascundă, salvînd-o de toate perchezițiile. Cînd a aflat că și Giraud se pregătea să „le facă figura” inamicilor, Mesny a renunțat de bună voie la fuga sa, considerînd că evadarea unui comandant atît de prestigios va fi mult mai folositoare Franței. Frînghia sa, la care lucra de mai bine de un an, era aproape terminată. Unindu-și strădanile, Giraud și Mesny au obținut cîrind o lungime de circa 45 metri, ceea ce părea să fie îndestulător pentru coborîrea de pe stîncă pe care se înălța castelul.

La sfîrșitul lui septembrie 1941, un vizitator neprevăzut a sunat la ușa casei din Lyon unde se refugiasse doamna Giraud. Era generalul Mast și sosea direct de la Königstein. Fusese eliberat din captivitate la insistențele mareșalului Pétain, care voia să-l trimită înapoi ca atașat militar la Tokio, post pe care îl ocupase și înainte de izbucnirea războiului. Prin intermediul noului venit, doamna Giraud a avut confirmarea orală a faptului că soțul său

¹ Abnegația generalului Mesny avea să-i coste mai tîrziu viața. La trei ani după evadarea lui Giraud, atunci cînd prăbușirea celui de-al III-lea Reich nu mai era decît o chestiune de zile, S.S.-iștii l-au împuscat pe la spate, în timp, ce era transferat de la Königstein la Colditz — n.d.

era hotărît să evadeze. Într-
cît, atît Franța cît și Elveția
i se păreau prea depărtate,
el intenționa să se îndrepte
spre Cehoslovacia, pentru a
se refugia, apoi, în Ungaria.
„În ce mă privește — adăugă
generalul Mast — am putut
face o recunoaștere a locuri-
lor din jurul fortăreței, în
cursul plimbărilor pe care
generalul Genthe ni le permi-
tea, bazîndu-se pe cuvîntul
nostru de onoare că nu vom
încerca să fugim. Acest anga-
jament nu m-a împiedicat să
folosesc ieșirile din fortăreață
pentru a studia posibilitatea
unei evadări spre Elveția prin
zona Schaffhausen. Am pus la
dispoziția generalului Giraud
tot ce reușisem să adun în
vederea fugii mele, datorită
coletelor pe care soția mea
mi le-a trimis: ceva hrană,
o pălărie tiroleză, o hartă
turistică «Michelin», o hartă
a regiunii la scara 1/200 000,
un mers al trenurilor și 200
«Rentenmarks»¹.

„Francine” și „Denise”

Luîndu-și rămas bun de la
soția generalului Giraud, vi-
zitorului a plecat la Vichy.
Abia coborît din tren, a vă-
zut venind spre el un ofițer
în uniformă de vînători, care
s-a prezentat drept maiorul
de Linarès și care l-a între-
bat:

— Domnule general, vă în-
toarceți de la Königstein?

— Exact.

— Noi, la statul major, am
pregătît mijloacele necesare
pentru a organiza evadarea
unui general. Pe cine propu-
neți?

Cel puțin surprins, Mast
și-a rezervat răspunsul pen-
tru mai tîrziu. A doua zi,

Mast s-a reîntîlnit cu maiorul
de Linarès, căruia i-a spus:
„Cel mai folositor Franței îmi
pare a fi generalul Giraud, șef
militar entuziast, dinamic și
bucurîndu-se de stima majori-
tății ofițerilor noștri”.

Mayorul de Linarès făcea
parte dintr-un grup de trei
conspiratori, ceilalți doi fiind
colonelul Granger, ginerele
lui Giraud, și generalul Bau-
rès, fost șef de stat major
al lui Giraud la Armata 7.
Ei beneficiau de „complici-
tatea” activă a generalului
Picquendar, șeful de stat ma-
jor al micii armate vichyste,
a generalului Verneau, sub-
șeful de stat major al acele-
iași armate, și a colonelului
Touzet du Vigier, șeful Birou-
lui 3. La recomandarea lui
Mast, grupul de conjurați a
sorbit cu încă o persoană,
căpitanul Lecoq, pe care el
îl cunoștea bine și care fusese
eliberat din prizonierat. Mast
fi spusese: „Generalul Giraud
va încerca să evadeze. Nu-și
poate permite să eșueze, așa
încît trebuie să-i dăm, din
afară, tot sprijinul fără de
care nu poate reuși”.

Acestea se petreceau în oc-
tombrie 1941. Conjurații știau
că Giraud dăduse încercării
sale de evadare numele con-
spirativ de „Francine”, că dis-
punea de o frîghie și de
ceea ce îi lăsase generalul
Mast. La Königstein, cen-
zura dădu drumul fără dificul-
tăți unei scrisori sosite din
Franța și care îl anunța pe
Giraud că „micuța Francine
va face în primăvară prima
comuniune”. În clar, asta în-
semna că cei din Lyon pre-
găteau evadarea pentru pri-
măvara viitoare. O nouă scri-
soare îl anunța că în ianuarie
va primi o tortă, la pre-
gătirea căreia toți ai săi contri-
buiseră. „Mînc-o sănătos,
cu gîndul la noi”, încheia doam-
na Giraud scrisoarea. Torta
fu predată generalului fără
ca cei de la control să des-
copere în crema ei un minus-
cul tub metalic care conținea
trei foile lipite cap la cap.
Colonelul Granger scrisese pe
ele cu litere microscopice ho-
tărîrile grupului adoptate în
decembrie 1941, în cadrul unei
reuniuni la generalul Baurès.
Aceste hotărîri, care aveau
numele de cod „Denise”, pre-
vedeau că viitoarele colete

vor conține bucăți dintr-un
cablu metalic destinat să în-
tărească frîghia împletită
din sfoara procurată de capo-
ralul Nossent. Se preciza, tot-
odată, că evadatul urma să
se ducă pe jos pînă la apro-
piata gară „Bad-Schandau,
unde avea să fie așteptat de
un emisar care îl va întîmpina
spunîndu-i, în germană, „Mor-
gen, Heinrich”, formulă abre-
viată, uzuală, de la „Gutten
morgen” (Bună dimineața).
Evadatul trebuia să răspundă
doar „Morgen”. Emisarul îi
va da un costum de schimb,
bani și o legitimație², prezen-
tîndu-l drept un industriaș
alsacian care călătorește prin
Germania în interes de afa-
ceri. Falsa legitimație îl va
înfățișa fără mustață și pur-
tînd ochelarii ce-i vor fi re-
miși de către emisar. Întîl-
nirea era prevăzută pentru
orele 13, ceea ce însemna că
— tînînd seama de posibile
diferențe de timp — fuga să
fie încercată la ora 10 dimi-
neața, astfel încît să se poată
lua trenul de Berlin de la
13.40. În caz că prima tenta-
tivă va eșua, urmau să fie
făcute, ulterior, alte două
încercări. Emisarul revenea la
gară în ziua următoare fie-
căreia dintre aceste date, dacă
întîlnirea nu avusese loc. În
sfîrșit, se propunea utilizarea
unui alt cod pentru viitoarea
conspirație.

La o lună după trimiterea
tortei, doamna Giraud a pri-
mit o scrisoare care conținea,
în noul cod, următorii mes-
saj: „De acord! Trimiteți ca-
blul! Foarte lung!” În săp-
tăminile care au urmat, patru
colete destinate generalului
Giraud au sosit la Königstein,
conținînd fiecare cîte o cutie
de conserve, în interiorul căreia
se aflau cîte 25 m de cablu
foarte fin împletit din fire de
oțel și aramă, capabil să su-
porte o greutate de circa
200 kg. Uns cu parafină și
făcut rotocol, el era înneecat,
într-o masă de grăsimi. ■

(Va urma)

Introducere, selecție
și versiune românească:
Leon SĂRĂTEANU

¹ „Kennkarte”; alsacienii trebuiau
să aibă o astfel de legitimație a sta-
tului german, cu numele eventual
germanizat.

Ciștigătorii concursului VICTORIA

Concursul Victoria, consacrat măreței biruințe a popoarelor asupra fascismului, de la care s-au împlinit în 1985 patru decenii, contribuie la armatei și poporului român la victoria Națiunilor Unite, eroismului și abnegației cu care fiii țării au participat la grelele bătălii de pe frontul antihitlerist, a luptei asfrit. El a intrat în 12 621 participanți, dintre care 2 670 au dat răspunsuri exacte la toate cele 40 întrebări publicate în numerele 9-12/1985.

Odată cu răspunsurile trimise, numeroși cititori au știut să ne comunice, cu căldură și emoția cu care snt exprimate cele mai aese sentimente, rindurile lor de dragoste pentru istoria țării, pentru trecutul glorios al poporului român, pentru lupta sa eroică în apărarea libertății, unității și independenței patriei. Pentru partidul comunist, forța politică revoluționară a clasei muncitoare românești, conducătorul întregului popor în marile bătălii antifasciste și antihitleriste, în opera de transformare revoluționară a societății românești.

Prin masiva participare, mii și mii de cititori din toate colțurile țării, de profesioniști și virste feliurite, au știut să reliefeze, și de această dată, interesul și stăruința preluare acordate revistei noastre, care, începând cu această lună aprilie 1986, a intrat în cel de-al 20-lea an de apariție. El ne-a scris, totodată, despre interesul cu care urmăresc concursurile organizate de revistă:

"Magazin istoric reprezintă pentru tineri nu numai un prețios izvor de documentare, ci și o adevărată școală de educație patriotică, o purtătoare a fâcliei marilor noastre adevăruri istorice, naționale. Concursul Victoria a trezit un viu interes în rindul tinerilor din întreprinderea noastră, pe care îl reprezintă pe această cale". Semnează: Comitetul U.T.C. al întreprinderii mecanice Timișoara, Simion Gârlea, vicepreședinte al războiului antifascist, com. Vitanesti, jud. Teleorman.

"Concursul Victoria mi-a prilejuit vederea multor articole publicate de-a lungul anilor în paginile revistei și, mai ales, retrăirea unor din evenimentele războiului antihitlerist la care am luat parte ca ostaș al armatei române în cadrul Diviziei 9 Infanterie, plecând din Constanța și trecând prin București, Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia, până la terminarea războiului". Ilie Lupu, mecanic la Combinatul poligrafic "Casa Școalei", București.

"Concursul a fost bine venit, deoarece ne-am reamintit de evenimentele care au pregătit ziua de 9 Mai 1945, ziua Victoriei asupra fascismului". Membrii cercului de istorie din Liceul Militar "Dimitrie Cantemir", Breaza:

"Participând la actuala ediție a concursului Magazin istoric, am putut cunoaște mai bine condițiile istorice concrete în care s-a desfășurat lupta tuturor popoarelor lumii, la eroismul nostru popor, împotriva hitlerismului, luptă ce reprezintă una din etapele importante ale istoriei universale pentru triumful libertății, pentru progres". Simion István, elev, Miercurea-Giuc.

Dorim să vă felicităm și pe pentru acest concurs, la care am participat

cu mare interes. Snt un fidel cititor al revistei". Ana Maria Turcos, elevă, din București: "Cu ocazia actualului concurs, reținând articolele din anii 1975-1985, ca și altele din întreaga colecție, constată de bunul meu, mi-am împășpat și completat cunoștințele istorice despre cea mai mare conflagrație mondială cunoscută de omenire". Filip Gherasim, din Bleaz, mlastru tehnolog la C.L.A. Bleaz: "Clar dacă unele răspunsuri date de mine nu vor fi poate exacte, snt mulțumit că am putut participa la acest concurs, multumindu-mă pentru inițiativa organizării lui".

Actuala ediție ne-a prilejuit, totodată, și bucuria de a constata cum participarea la concursurile Magazin istoric constituie o preocupare constantă a tot mai multor cititori de oameni al muncii, de elevi, de studenți, de cadre militare etc. Astfel, am remarcat cu deosebită satisfacție prezența la concursul Victoria - al 21-lea concurs organizat de revista noastră - a unui mare număr de organizații și comitete U.T.C. din cadrul unor întreprinderi și instituții din Timișoara. Evidențiem, astfel, în mod deosebit, pentru participarea la concursul Victoria, colectivele de oameni al muncii și organizațiile de tineret de la Electrotimis. Oplica, întreprinderea mecanică, Electromotor, întreprinderea de piele și mătasi, întreprinderea textilă "Garofia", I.L.V. "Azur", Combinatul petrochimic "Solventul", întreprinderea de materiale de construcții, Baza județeană de aprovizionare tehnico-materială, întreprinderea de dețergerii, Direcția județeană de drumuri și poduri, întreprinderea de industrializare a laptelui, întreprinderea pentru contractarea, achiziționarea și păstrarea produselor agricole, întreprinderea "5 Martie", întreprinderea de execuție și exploatare a lucrărilor de îmbunătățiri funciare, întreprinderea de bere, întreprinderea de aparate electrice de măsurat, Centrul teritorial de calcul economic, Sursala A.D.A.S., Spitalul Clinic nr. 4, Oficiul farmaceutic ș.a. Multe din aceste colective de oameni al muncii au știut să confere participării lor la concurs un cadru deosebit, trimițându-ne, odată cu răspunsurile, și frumoase albume cu imagini din întreprinderile în care lucrează, relătându-ne despre succesele obținute în producție, despre planurile lor de viitor. Menționăm, de asemenea, că un cititor din Timișoara, Mendel Fischman, el însuși participant și ciștigător la edițiile anterioare ale concursurilor noastre, s-a ilustrat prin modul în care a colaborat cu multe din aceste colective timișorene de oameni al muncii în cadrul concursului Victoria.

Cele 900 premii ale acestui concurs au fost atribuite - ca și la precedentele ediții - prin tragere la sorti.

Înaltă de a prezenta lista ciștigătorilor, facem următoarele precizări: - Premiile în obiecte vor fi ridicate de la sediul redacției, București, Intrarea Ministerului, nr. 2, parter, începând cu data de 1 iunie 1986, între orele 14.30-16.30 (luni-vineri) și 10-13 (smbătă). Termenul limită de ridicare a premiilor în obiecte

este de 6 luni din ziua începerii distribuției; ele pot fi ridicate deei până la 1 decembrie 1986, inclusiv.

- Ciștigătorii din provincie, care nu se pot deplasa la București, snt rugați să ne solicite formularul tip pe baza căruia pot delega o altă persoană să ridice premiul. În acest scop, vor atașa la scrisorile lor un plic timbrat, pe care își vor scrie adresa completă. Redacția nu asigură expedierea premiilor prin colet postal.

- Abonamentele la Magazin istoric pe un an și, respectiv, 6 luni vor fi făcute începând cu luna iulie 1986.

Felicitându-l călduros pe toți participanții la concursul Victoria, le adresăm, totodată, urările noastre de multă sănătate, bucurii și noi succese în activitate.

Și acum, iată-l pe cel 900 ciștigător, desemnat - cum am menționat - prin tragere la sorti.

PREMIUL 1 - 1 radio-casetofon R C 520 AUTOMATIC

1. ZAHARIA BOZ, Iași

PREMIUL 2 - 1 aparat radio OLIMPIC

1. PAUL HORATIU ȘARA, Tirgu Mureș

PREMIUL 3 - 1 aparat radio ROYAL

1. COMITETUL U.T.C. T.A.G.C.M., Timișoara

PREMIUL 4 - 1 aparat foto ORIZONT

1. CRISTIAN HEIM, București

PREMIUL 5 - 1 aparat radio SUPERSON

1. PETREA R. PĂTRAȘCU, Pașcani

PREMIILE 6-7 - 2 aparate radio SOLO 500

1. GHEORGHE SABĂU, com. Craiva, jud. Arad

2. EUGEN CROITORU, Tirgu Mureș

PREMIILE 8-9 - 2 aparate radio COSMOS 5

1. VASILE GH. GURĂMULTĂ, com. Sascut, jud. Bacău

2. CRINU MIHĂILESCU, com. Scornicești jud. Olț

PREMIILE 10-11 - 2 aparate foto VILIA

1. ION LĂUTARU, București

2. POMPILIU SĂLCEANU, Tirgoviste

PREMIILE 12-15 — 4**aparate radio MILCOV 7**

1. **SORIN C. MANOLIU**, Cimpina
2. **AUREL DJURAC**, București
3. **IOANA GH. NICOLESCU**, com. Dragodana, jud. Dimbovița
4. **CERCUL DE ISTORIE DE LA LICEUL INDUSTRIAL NR. 3**, Deva

PREMIILE 16-20 — 5**aparate radio DERBY**

1. **MIHAI COLIBABA**, Roman
2. **JEAN BAPTIST ODOBEȘ-TIANU**, București
3. **VASILICA PAVEL**, Bălan
4. **PETREA VIOREL SCHEUL**, Bacău
5. **MIHAI DRAGOMIR**, Pitești

PREMIILE 21-30 — 10**ceasuri RAKETA**

1. **GHEORGHE NICA**, Baia Mare
2. **IOAN V. FLOREA**, com. Gurahonț, jud. Arad
3. **IOAN BALACEAN**, Botoșani
4. **IOSIF BERINDEIU**, orașul Dr. Petru Groza
5. **VASILE POPA**, Galați
6. **ȘTEFAN MATEESCU**, București
7. **AUREL POP**, sat Șopteriu, com. Urmenis, jud. Bistrița-Năsăud
8. **SAZON MELIHOV**, Tulcea
9. **ION N.A. SIMIONESCU**, sat Ursei, com. Vișinești, jud. Dimbovița
10. **NAGY I. FLORIN**, Bistrița

PREMIILE 31-40 — 10**aparate foto SMENA 8 M**

1. **CERCUL DE ISTORIE „PE URMELE STRĂBUNILOR”**, Școala generală Feneș, orașul Zlatna
2. **WERNER BOLTRES**, com. Simpetru, jud. Brașov
3. **CONSTANTIN TĂNĂSUI-CĂ**, București
4. **DANIELA CRAFTANGIO-GLU**, Sfântu Gheorghe
5. **CERCUL DE ISTORIE DE LA ȘCOALA GENERALĂ NR. 3**, Cismădie, jud. Sibiu
6. **ALEXANDRU CSANKOV-SZKY**, Timișoara
7. **PETRU ORMENIȘAN**, Brașov
8. **PETRE WAUM**, Odorheiu Secuiesc
9. **DOINA CODINA MIHĂIȚĂ**, București
10. **CONSTANTIN RUSU**, Suceava

PREMIILE 41-55 — 15**serviete**

1. **MARCEL SCARLAT**, Alexandria
2. **LUCIA CĂMĂRĂȘAN**, com. Roșia Montană, jud. Alba
3. **AUREL MARIUS FILIPESCU**, Pitești
4. **IOAN TĂTAR**, Arad
5. **RADA ULCICĂ**, Corabia
6. **IONICA GH. PORTASE**, com. Matca, jud. Galați
7. **TEOFAN FERARUM**, București
8. **LILIANA BRÎNZEĂ**, București
9. **GHEORGHE NICOLESCU**, com. Niculițel, jud. Tulcea
10. **AUREL WOHLRAPP**, Arad
11. **TUDOR DINCĂ**, București
12. **VASILE FRENKEL**, Baia Mare
13. **VIOLETA RADU**, com. Dragodana, jud. Dimbovița
14. **CONSTANTIN CIPRIAN NIȚU**, București
15. **CRISTIAN IVANEȘ**, Cluj-Napoca

PREMIILE 56-70 — 15**seturi diapozitive istorice**

1. **STELIAN DASCĂLU**, Curtea de Argeș
2. **MARCU EMIL**, com. Minăstirea, jud. Călărași
3. **ANTOANETA GHEORGHIU**, București
4. **IOAN T. SOARE**, Focșani
5. **DORINA NEGREA**, Mediaș
6. **CERCUL DE ISTORIE DE LA ȘCOALA GENERALĂ**, com. Sagna, jud. Neamț
7. **IVAN STELIAN**, com. Sirbenii de Jos, jud. Teleorman
8. **VICTOR AL. LĂCĂTUȘU**, sat Heci, com. Lespezi, jud. Iași
9. **NECULAI P. GHINEA**, Birlad
10. **GHEORGHE CORCHIȘ**, București
11. **DĂNUȚ MIHAIL ARCUȘ**, Tecuci
12. **SZABO SZABÓLCS IOSIF**, Zalău
13. **CERCUL DE ISTORIE „SĂ NE CUNOAȘTEM ȚARA”**, Școala generală din com. Dorna Candrenilor, jud. Suceava
14. **CERCUL DE ISTORIE „CĂUTĂTORII DE COMORI”**, Școala cu clasele I-VIII din com. Almăj, jud. Dolj
15. **CATINCUȚA ȘERBAN**, București

PREMIILE 71-90 — 20**truse stilou SIRIUS**

1. **AUGUSTIN SURDU**, com. Cornești, jud. Mureș
2. **MARIUS DUMITRESCU**, Drobeta-Turnu Severin
3. **MIHAI SĂVEANU**, Satu Mare
4. **DĂNILĂ WAEDT**, com. Șagu, jud. Arad
5. **PINTILIE COSTACHE**, com. Matca, jud. Galați
6. **AUREL DOBRA**, com. Girda de Sus, jud. Alba
7. **OVIDIU RUSS**, Reșița
8. **ION ȘTEFĂNESCU**, Buftea
9. **ALEXANDRU DANCEA**, Slatina
10. **BOGDAN ANTONOV**, București
11. **FLORIANA DINU**, Buzău
12. **DUMITRU DUMINICIOIU**, sat Cioleşti, com. Leordeni, jud. Argeș
13. **MIHAELA SCWESTCA**, Oțelu Roșu
14. **VASILE CÂMPAN**, Baia Mare
15. **ILIE MOISE**, Reșița
16. **LIVIU STAN**, com. Bilbor, jud. Harghita
17. **CLAUDIA BĂBEANU**, Ploiești
18. **GABRIEL IANCU**, Alba Iulia
19. **IOAN PASCU**, Tecuci
20. **IANCU POPA**, Iași

PREMIILE 91-135 — 45**abonamente pe 1 an la MAGAZIN ISTORIC**

1. **CERCUL DE ISTORIE AL LICEULUI MILITAR „DIMITRIE CANTEMIR”**, Breaza
2. **COMITETUL U.T.C. AL ÎNȚEPINDERII INDUSTRIALII**, Timișoara
3. **CECILIA SILAGHI**, Satu Mare
4. **DUMITRU M. GHEORGHE**, București
5. **CERCUL DE ISTORIE AL LICEULUI AGROINDUSTRIAL**, Turda
6. **SILVIA GIULFAN**, Craiova
7. **MARIUS BIRȘ**, Alba Iulia
8. **DORIN BĂDALUȚĂ**, Drobeta-Turnu Severin
9. **COMITETUL U.T.C. AL ÎNȚEPINDERII „ELECTROBANAT”**, Timișoara
10. **OCTAVIAN PÎNTEA**, Tirgu Lăpuș
11. **TRAIAN GLIGOR**, com. Roșia Montană, jud. Alba
12. **EGON HORALEK**, Bocea
13. **MIHAI VARGA**, com. Cadea, jud. Bihor

14. GHEORGHE LĂZĂRESCU, Slatina
 15. GEORGICĂ TAGA, București
 16. PAVEI NEDEL, Craiova
 17. GHEORGHE COTELEA, sat Vulcană-Pandele com. Brănești, jud. Dîmbovița
 18. ELISABETA CIUCESCU, com. Ghimpați, jud. Giurgiu
 19. ZAHARIA POP, sat Băița, com. Tăuții Măgheraș, jud. Maramureș
 20. ALEXANDRU MOLDOVAN, Bistrița
 21. GHEORGHE CAZACU, Brăila
 22. ION MATEI, Constanța
 23. ALEXANDRU SIMION, sat Motestii, com. Pietrari, jud. Vâlcea
 24. ȘTEFAN PAPANAGA, Iași
 25. IOAN ANDREI, com. Matca, jud. Galați
 26. IOANA PĂUNESCU, Caracal
 27. VASILE M. POP, Bistrița
 28. AURICA STAN, București
 29. CERCUL DE ISTORIE AL UNEI UNITĂȚI MILITARE, Sibiu
 30. ION DUMITRAȘCU, Tulcea
 31. VASILE COGREANU, Satu Mare
 32. AUREL NICORAȘ, Ani-noasa
 33. ION CHETROIU, București
 34. MARGARETA POPOVICI, Brașov
 35. CERCUL DE ISTORIE ȘI ATEISM „URMAȘII PANDURILOR”, Școala generală Ploștina-Motru, jud. Gorj
 36. CRISTINA VOICU, Măcin
 37. TRAIAN BUCURA, Urziceni
 38. ALBERT LÁSZLO, Cristuru Secuiesc
 39. CRISTINA WERNER, Cîsnădie, jud. Sibiu
 40. DINEL GHEORGHE AVRAM, Cluj-Napoca
 41. ORGANIZAȚIA U.T.C. A STAȚIEI DE UTILAJ GREU ȘI TRANSPORT PENTRU CONSTRUCȚII, Timișoara
 42. LUCIAN COLONEL, Oltenița
 43. COMITETUL U.T.C. AL ÎNȚEPINDERII JUDEȚENE DE TRANSPORT LOCAL TIMIȘ, Timișoara
 44. ION IONESCU, București
 45. BOGDAN IANOȘ, Cluj-Napoca
PREMIILE 136-200 — 65

abonamente pe 6 luni la **MAGAZIN ISTORIC**

1. ASOCIAȚIA STUDENȚILOR COMUNIȘTI DIN INSTITUTUL AGRONOMIC, Timișoara
 2. ANA GUZUN, Tirgoviște
 3. IOAN VID RUȘ, com. Craiova jud. Arad
 4. ION ZĂMFIRESCU, Hunedoara
 5. AUREL HOSU, com. Sureduc, jud. Sălaj
 6. VICTOR POPA, Craiova
 7. IOAN V. GROZA, Oradea
 8. COMITETUL U.T.C. AL INSTITUTULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI INGINERIE TEHNOLOGICĂ PENTRU UTILAJ MINIER ȘI MAȘINI DE RIDICAT, Timișoara
 9. RADU C. PANTAZESCU, București
 10. ȘTEFAN EUGEN ACSANDREI, Focșani
 11. LICEUL INDUSTRIAL NR. 10, Timișoara
 12. COSTICĂ NĂSTASE, com. Bîrsa, jud. Arad
 13. IOAN ATANAGEA, Reșița
 14. DANA IOANA ALEXANDRESCU, Brașov
 15. STELA CLEOPATRA MORAR, Miercurea Ciuc
 16. CĂLIN CIOBOTEA, Vulcan
 17. PETRU MORARIU, Bistrița
 18. ROZETA GHEORGHIU, București
 19. CONSTANTIN TOMA, Hunedoara
 20. IORDAN ARSENE, București
 21. CONSTANTIN UNGUREANU, Iași
 22. IOAN SUNCUTEAN, Brașov
 23. SOFIA DIACONESCU, Ploiești
 24. ROMEO CIORBA, Galați
 25. MIHAI FOMOV, București
 26. CONSTANTIN DRAGU, București
 27. CONSTANȚA ENE, București
 28. SORIN HLUȘCU, Roman
 29. TRAIAN D. GHINESCU, Ploiești
 30. MARIA CÎRLAN, Rîmnicu Sărat
 31. ȘTEFAN UȚOI, sat Căciulați, com. Moara Vlăsiei, Sectorul agricol Ilfov
 32. DUMITRU TOMȘA, Satu Mare
 33. LAUREAN GHEMEȘ, Tirgu Mureș

34. SORINA ALINA I. MIRA, com. Gura Ocnitei, jud. Dîmbovița
 35. COSTICĂ CEARĂ, Constanța
 36. MIHAI BUTNARU, Buhuși
 37. ȘTEFAN SILAGHI, Oradea
 38. CERCUL DE ISTORIE „MIHAI VITEAZUL”, Școala generală din com. I.L. Caragiale, jud. Dîmbovița
 39. CERCUL DE ISTORIE „UNIREA PRINCIPATELOR”, Liceul industrial nr. 2, Focșani
 40. SORIN SILVIU CĂLDĂRARU, Birlad
 41. DACIANA TENZI MATEI, sat Izvoarele, com. Gîrda de Sus, jud. Alba
 42. NICOLAE ȘERBAN, com. Călugăreni, jud. Giurgiu
 43. PETRU CERGĂU, București
 44. CAMELIA MESTECĂNEAN, Petroșani
 45. ANTON BADEA, com. Sălcile, jud. Prahova
 46. IOAN GHEORGHE TOMESCU, Bacău
 47. IOAN DĂNESCU, Cluj-Napoca
 48. IONEL FĂNTĂNĂ, com. Baru, jud. Hunedoara
 49. MIHAI VITAN, Deva
 50. IOAN ANTONESCU, com. Ineu de Criș, jud. Bihor
 51. GEORGE RĂDULESCU, București
 52. OCTAVIAN BĂLĂNESCU, Birlad
 53. VASILE N. NEGOIȚĂ, com. Spantov, jud. Călărași
 54. EMIL GAVRILESCU, municipiul Gh. Gheorghiu-Dej
 55. BODEA RĂDUC, com. Sîmihaiu-Almașului, jud. Sălaj
 56. MATEI SUSANU, București
 57. DOMNICA VASILE, Fălticeni
 58. MARIA FLOREA, com. Păunești, jud. Vrancea
 59. GHEORGHE ROTARU, Cluj-Napoca
 60. ALEXANDRU TĂTARU, Baia Mare
 61. CĂTĂLIN MANDACHE, com. Glodeanu-Siliștea, jud. Buzău
 62. IOAN COROIAN, Zalău
 63. CONSTANTINA STAIU, Slatina
 64. IOAN STATE, Brașov
 65. PETREA M. ANTOCI, sat. Traianu, com. Săbăoani, jud. Neamț

APRILIE
1986

MICROARHIVA MAGAZIN ISTORIC

ÎN BUCUREȘTI.

ACUM 50 ANI

Cronică mărunță

● Sâmbătă, 4 aprilie, s-a deschis la Praga Congresul Internațional de pedagogie muzicală, la care România este oficial reprezentată prin C. Brăloțu și G. Breazu.

● În aula Academiei comerciale conferențiază istoricul și publicistul american Charles Upton Clark, autorul unor lucrări consacrate României, „Foarte utile cauzele românești în străinătate”, după cum scrie Dimineața. „Trebuie semnalat — continuă ziarul — modul ultimilor cum Clark, deși se anunțase că va vorbi în limba franceză, și-a rostit întreaga conferință în limba română, aproape fără greșală”. (5 aprilie)

● Foarte folositoare pentru candidații la examene de capacități, definitivare, înaltare, bacalaureat, profesori, institutori, studenți, elevii școlilor secundare și speciale, avocați și, în general, orice cărturar, sînt cunoscutele lucrări Dicționar de citate străine și Dicționar de citate românești de B. Marian. Se vînd la toate librăriile. (6 aprilie)

● A apărut volumul Mihail Vitcăzul de P.P. Panăltescu, tipărit de Editura Fundațiilor, care inaugurează o serie de importanțe și valoroase lucrări de știință istorică — serie Universul — menite să redă studiilor asupra trecutului locul de cinste și merit în atenția cititorilor. Sub supravegherea directă a d-lui prof. C.C. Giurescu, consilierul secției istorice a acestei fundații, vor fi date la iveală lucrări de pret, serise de personalități cele mai autoritate ale istoriografiei românești.

● În ședința intimă (care se ținea fără public) a Academiei Române de la 3 aprilie, d. I. Simionescu a adus la cunoștința Academiei că d. L. Mrazec a fost de curind ales membru corespondent al Academiei de științe din Paris. (8 aprilie)

● Agenția Tass anunță că un grup de turiști români a sosit la

Între evenimentele consemnate în presă¹ lunii aprilie 1936, urmărite cu interes de opinia publică atît din Capitală cît și din țară, în prim plan se situează alegerile municipale ce au loc la Ploiești la 29 aprilie. Deși desfășurată în condițiile ilegalităților comise de autorități (furturi de urne, cărți de alegător falsificate etc.), confruntarea electorală se încheie cu un succes al forțelor democratice. Ca și în precedentele alegeri parțiale din Mehedinți și Hunedoara², masele populare îi resping pe candidații guvernului și pe cei gogo-cuști și își dau votul, în majoritate, candidaților frontului comun, organizat de P.C.R. și care reunește, pe o platformă de luptă antifascistă, alături de P.C.R., organizațiile P.S.D., Partidului Socialist Unitar, Blocul Democratic și P.N.Ț. Alegătorii se pronunță astfel în mod ferm împotriva fascismului, pentru democrație. „Un dezastru pe care nu-l așteptau au suferit gogo-cuștii, scrie ziarul *Adevărul*. Cu toate că, favorizați de guvernamentali, au avut lista [de candidați] pe prima pagină a buletinului de vot și cu toată propaganda deșănțată făcută, național-creștinii au fost respinși și de astă dată de cople electoral”.

Succesul obținut de forțele democratice este întîmpinat cu deosebită satisfacție de populația orașului. În seara zilei de 29 aprilie, „cînd s-a anunțat rezultatul, peste 4 000 de cetățeni au manifestat pînă la 2 noaptea pe străzile Ploieștiului”, comentează *Arena*. Într-un manifest adresat Comitetului Executiv al P.N.Ț., Comitetul regional Prahova al P.C.R. subliniază: „Partidul nostru, prin inițiativa, autoritatea și activitatea lui în fața maselor muncitoare, a contribuit în foarte mare măsură la acest succes. Proletariatul s-a dovedit din nou în aceste alegeri ca cel mai activ și cel mai conștient luptător antifascist”³.

Ecouri ale activității multiple pe care o desfășoară Partidul Comunist Român în slujba intereselor fundamentale ale poporului continuă să răzbată chiar și în paginile ziarelor celor mai conservatoare, care, de regulă — cum am mai arătat în cuprinsul acestei rubrici — caută să ignore activitatea comuniștilor. În *Universul* din 5 aprilie, de exemplu, citim următoarea informație care vizează activitatea de propagandă desfășurată de partid în rîndurile armatei. „Ca să inducă în eroare pe cei neinițiați în tainele și procedeele propagandei comuniste, se publică broșuri pe coperta cărora găsim nume de autori și de editură fictive, precum și titlaturi ce nu corespund cuprinsului. Pe unele broșuri este înscrisă

¹ Pentru a ușura lectura, nu am mai marcat cu puncte de suspensie intreruperile de text la extrasele preluate din ziare și celelalte surse. Proșăm, de asemenea, că în redarea acestor extrase am păstrat, cu unele excepții cerute de normele ortografice actuale, scrierile din original.

² *Magazin istoric*, nr. 2/1986.

Participante
la concursurile
din 1936
ale Societății
„Tinerimea română”,
societate
științifico-literară
care a activat
între 1877 și 1943,
organizând anual
concursuri
pentru elevi
și studenți

Siluețe bucureștene
de acum
cincizeci de ani

pînă și... editura «Universul», cum este cea intitulată *Modificarea constituției*. Într-o altă broșură, pe a cărei copertă albastră citim Căpitan I. Popescu, *Fapta eroică a soldatului Stan Nicolae. Amintiri din războiul de întregire a neamului*, ediția a 2-a, preț 2 lei, Editura Eminescu, în coperta interioară citim: «Proletari din toate țările, uniți-vă! Către toți soldații și marinarii, muncitorii și țărani îmbrăcați în haine militare, ediția a 2-a, Editura Comitetului Central al Partidului Comunist din România».

Adevărul organizează o anchetă pe tema *Lupta pentru pace*, în rândurile unor largi categorii de cititori. „Toți cei care ne-au răspuns, consemnează ziarul — scriitori, oameni politici, muncitori, artiști — sint, fără deosebire, împotriva celor care vor războiul. Bilanțul anchetei este, deci, categoric: o condamnare, în unanimitate a statelor revanșarde și stringerea în jurul steagului alb al păcii”.

Iată cîteva dintre răspunsurile publicate în paginile ziarului, la 11 aprilie.

N. Iorga: „Eu cred că războiul nu e iminent, pentru că Europa n-a înnebunit încă așa de mult. Dar dacă ar fi, noi aceștia care nu conducem popoarele trebuie să ne gîndim cum să apărăm țara noastră”.

Prof. dr. C.I. Parhon: „Organizarea păcii mi se pare mai grea decît prepararea războiului. Dar, oricît de grea ar fi, nu înseamnă că trebuie renunțat la ea. Războiul înjosește specia omenescă!”

Ilie Pintilie, muncitor: „Poporul român are nevoie de pace și nu de război. El nu are decît de pierdut de pe urma acestui război. De aceea pacea trebuie apărată prin lupta hotărîtă și neșovăitoare a tot ceea ce este apărător al democrației și păcii”.

Liviu Brebanu: „Cea mai bună apărare a păcii ar fi boicotarea războiului de către toată lumea”.

Ziarele acestei luni aprilie 1936 aduc noi informații și despre activitatea Frontului Studențesc Democrat, organizație condusă de partidul comunist. Astfel, *Dimineața* din 2 aprilie relatează despre o întrunire a studenților democrați ținută la Cluj, împotriva fascismului, împotriva discriminărilor rasiale, împotriva congresului studenților legionari, proiectat a se ține la Tirgu Mureș. Este dat publicității, totodată, un manifest al F.S.D., în care studențimea este chemată la luptă unită: „Să arătăm țării că adevărata studențime românească nu are nimic comun cu un congres terorist, un congres menit să înăbușe prin manifestațiile gălăgioase voința noastră de luptă”.

„În sfîrșit — scrie *Cuvîntul liber* din 4 aprilie despre *Studentul român*, organul Frontului Studențesc Democrat — un ziar studențesc ale cărui preocupări nu sînt nici Maglavitul, nici insultele, ci o trecere în revistă a situației studenților în facultățile

Cronică măruntă

Kiev. Turisții vor vizita orașele Leningrad și Moscova și centrala hidroelectrică de pe Nipru.

● Un inventator american, anume Raymond, a construit, o ușă-care se deschide singură și care e în uz atît în America, cît și în alte țări, în special la spitale, prăvălii, gări și restaurante. Pentru prima oară usa automată, care se deschide de la sine cînd cineva se pregătește să intre, a fost experimentată în 1930. La această primă experiență, mecanismul a dat greș după două ore și mecanismul, extrem de nenorocit, a pus în mișcare pentru un timp, aparatul cu mîna, ori de cîte ori un curios vroia să treacă prin usa magică. (*Universul*, 9 aprilie)

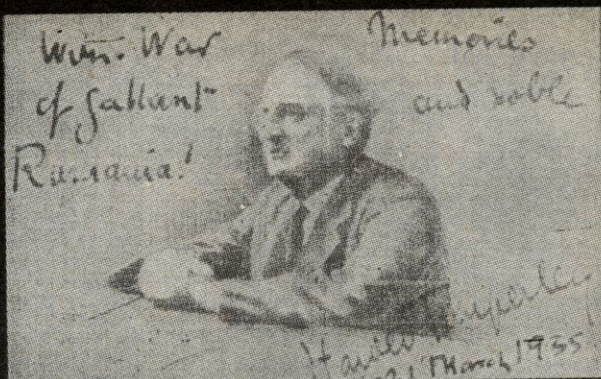
● Ing. N.G. Caranfil, ministrul aerului, a dispus amenajarea imediată a aeroporturilor Cluj și Iași, în urma încheierii recente a Convenției aeriene între România și Cehoslovacia pentru ca la 1 mai a.c. să poată începe exploatarea liniei Praga-Cluj-Iași-Moscova, care va fi deservită atît de avioane cehoslovace și sovietice, cît și de avioane românești. (*Adevărul*, 11 aprilie)

● Zilele trecute s-a stîns din viață la Frankfurt am Main doctorul Friederich Stolz, inventatorul piramidonului. Era în vîrstă de 76 ani. Pe vremuri, dr. Stolz a fost unul din cei mai renumiți chimiști din Europa. El a lucrat la o fabrică industrială de coloranți, după experiențe îndelungate, a reușit să prepare renumitul „pyramidon”, care a cucerit toată Europa. Stolz a fost și primul chimist care a reușit să obțină un hormon sintetic. (*Lupta*)

● Din Chicago se anunță că profesorul Piccard (*Auguste*, 1884-1962, fizician elvețian), serie *Dimineața*, a comunicat că proiectează un zbor (cu stratos-tatul, aparat inventat de Piccard) în stratosferă în America. Pentru a-și procura mijloace financiare în acest scop, profesorul Piccard s-a declarat gata să ia cu dînsul în stratosferă un pasager.

**APRILIE
1936**

Autograf acordat
ziarului *Dimineața*,
în 1935,
de Harold Temperley,
președintele
Comitetului Internațional
de Științe Istorie:
„Cu amintirile
din război
despre brava
și nobila Românie!”

Cronică mărunță

Prețul biletilor de călătorie e fixat la 100 000 dolari. (16 aprilie)

● La Filarmonică, sub bagheta dirijorului George Georgescu, concertează tinăra violonistă Lola Bobescu, care, notează *Dimineața*, „aduce din Franța aurența proaspătă a unei celebrități dintre cele mai consacrate. Sînt doi ani de cînd Lola Bobescu n-a mai concertat în București. În octombrie 1934, tînăra artistă a executat în primă audfite la noi Concertul român pentru violină și orchestră de Stan Golestan, care îi este dedicat”. (17 aprilie)

● O altă sinteză istorică așteptată cu mare interes: istoria românilor, vol. I, partea I, Strămășii înainte de romani, de N. Iorga. „Această primă apariție dintr-o operă capitală a marelui nostru istoric — serie *Dimineața* — constituie un eveniment important nu numai din punct de vedere național, dar și al științei istorice universale”.

● Este decernat Premiul național pentru literatură, prozatorului Gîb Mihăescu (decedat) și poetului Ion Pillat. (18 aprilie)

● Comitetul de organizare a participării României la expoziția internațională de la Paris, din 1937, întrunindu-se ieri la Ministerul de Industrie, sub președinția prof. D. Gusti, fost ministru, a decis, între altele, ca școlile concursului de planuri pentru pavilionul Român să fie expuse la Ateneul Român, sala de Jos. (23 aprilie)

● Societatea corală „România” va concerta în serile de 26 și 28 aprilie la Istanbul, în beneficiul Semilunii Roșii (Crucea Roșie turcă). Concertele fac parte dintr-un ciclu de manifestări de propagandă cu muzică românească pe care numita societate îl întreprinde în Orient. (27 aprilie)

din țară. Precum și un îndreptar pentru lămurirea maselor atît de îndelung înșelate de către diverșii agenți ai demagogiei.

O revistă care arată că studențimea nu va mai servi drept masă de manevre, ci va înțelege progresiv adevăratele ei nevoi și adevăratele soluții”.

În Capitală au loc, de asemenea, acțiuni de protest ale studențimii democratice. Autoritățile recurg la măsuri represive. Este arestat președintele F.S.D., Gogu Rădulescu.

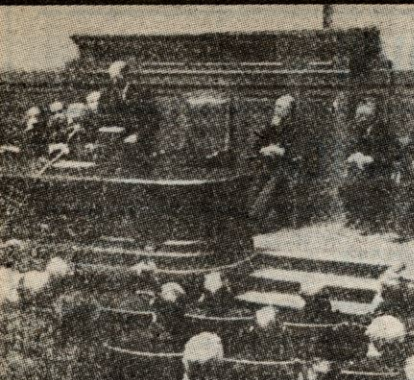
La 13 aprilie, se deschid în Capitală lucrările Comitetului internațional de științe istorice. Participă delegați din Anglia, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Danemarca, Elveția, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Italia, Iugoslavia, Norvegia, Olanda, Polonia, Spania, Turcia, U.R.S.S., Ungaria și România. Printre participanți, se află și prof. H. Koht, ministrul de externe al Norvegiei, fost președinte al Comitetului internațional de științe istorice.

La ședința festivă de deschidere, iau cuvîntul dr. C. Angelescu, ministrul instrucțiunii publice, N. Iorga, președintele Comitetului național român al istoricilor, Harold Temperley, președintele Comitetului internațional de științe istorice.

Pe lîngă dezbateri, delegații au posibilitatea să viziteze locuri și obiective istorice din București, Curtea de Argeș și Bucovina. În cîntea delegaților, Ministerul afacerilor străine oferă un dejun la care participă oficialități române, diplomați, universitari etc. Liga culturală organizează, de asemenea, un spectacol cu cîntece și dansuri populare, la care sînt invitați membrii delegațiilor istoricilor străini. Cu același prilej, la Arhivele statului se deschide — după cum consemnează *Dimineața* din 19 aprilie — „o interesantă expoziție de documente, peceti și stampe”.

Între mărturiile ce exprimă sentimentele de simpatie și considerație față de țara noastră, cu care cei peste 100 istorici ai lumii au venit la București, se înscrie și aceasta, consemnată de *Adevărul* din 15 aprilie: „Profesorul H. Temperley, renumitul profesor de la Cambridge, care este președintele Comitetului internațional al științelor istorice, a învățat în cîteva ceasuri destule cuvinte românești pentru a le putea introduce în cuvîntarea oficială. A fost un moment liric, cînd savantul acesta, de o celebritate mondială, insular sfîșos, cu privirea bună și cuceritoare, a rostit aceste vorbe. Limba românească pe buzele unui profesor din Cambridge — continuă ziarul citat — nu e un lucru prea obișnuit. Examenul s-a ținut în fața profesorului Iorga, care cu ochii înlăcrimați spunea la fiecare popas al elevului: Bravo! Very good!”

La aproape două decenii de la intrarea României în primul război mondial, sînt evocate unele episoade mai puțin cunoscute din misiunile executate de aviația militară română în timpul conflagrației. Astfel, sub titlul *Misiuni speciale, Lupta din*

Deschiderea
lucrărilor
Comitetului
Internățional
de Științe
Istorice
întrunit
la București

Nicolae
Titulescu,
la Paris,
împună
cu ministrul
de externe,
A. Eden

17 aprilie prezintă activitatea „grupului II aviație de la Tecuci, care a susținut lupte grele, a executat recunoașterile cele mai periculoase și «misiuni speciale» de sacrificiu”.

Printre aceste misiuni se numărau și „zborurile avioanelor noastre în teritoriul ocupat și plasarea, acolo, în spatele frontului inamic, de oameni”.

„Nu poate fi descrisă reîntoarcerea unui astfel de avion din teritoriul ocupat. Era primăvară și roțile avionului, în graba aterisajului pe iarba verde a teritoriului ocupat, culegeau flori de câmp. Cînd cei de pe aerodromul Tecuci vedeau roțile avionului întors, pline cu iarbă și flori din teritoriul ocupat, izbucneau în urale, plîngeau, înconjurau aparatul. Fiecare luptă să ia de acolo o floare, un firicel de iarbă. Orice, numai să știe că e de «dincolo». De multe ori ghirlandele de flori agățate de roțile avioanelor erau purtate ca niște talismane”.

Cu interes sînt urmărite în paginile presei bucureștene de acum cinci decenii evenimentele din India, țară aflată în plin proces de eliberare de sub dominația colonială. Ziarele înfățișează despre alegerea lui Jawaharlal Nehru¹ ca președinte al partidului Congresul Național Indian, în locul lui Mahatma Gandhi². „În mîinile acestui nou șef, un om la prima maturitate, au încăput să fie conduse destinele și idealurile naționale a 300 milioane de oameni — scrie *Adevărul* din 16 aprilie. El va trebui să dirijeze de azi înainte lupta covârșitoare pe care o dă acest uriaș popor de a se libera de imperialismul britanic”.

Sînt amintite începuturile activității lui Nehru, anii formării, cînd „s-a angajat să lupte împotriva dominației engleze și împotriva sistemului de caste și a tuturor prejudecăților religioase și sociale din patria sa”. Este consemnată, de asemenea, pasiunea sa pentru istorie, fiind autorul unei „*Istории a lumii*”, care pare să fie o revelație din punctul de vedere al unei sinteze moderne și al unei interpretări materialist-dialectice. Jawaharlal Nehru, conchide ziarul citat, „este forța tînără care nu-l înlocuiește pe Gandhi, retras, deocamdată, ci-l continuă în cadrul dezvoltărilor istorice din vremea noastră. De aceea e optimist și e sigur că India «cu geniul poporului său» va contribui la noua organizare a lumii”.

Rubrică de: Ioana URSU, Ioan LĂCUSTĂ

**Selecția fotografiilor:
Radu Ion POPESCU**

Cronică măruntă

● Teodor Diamant, întemeietorul *Falansterului* de la Școala de mine (Ecole des mines), adept al socialismului utopic, și Charles Fourier, unul dintre părinții acestui curent de gîndire de la începutul veacului trecut, sînt evocați de *Adevărul* din 28 aprilie. Prilejul este oferit de o descoperire din fondul de corespondență înedită rămasă de la Ion Ghica la Biblioteca Academiei Române. Este o scrisoare a lui Fourier adresată, la 29 septembrie 1835, lui Ion Ghica și în care se referă la discipolul său român.

În 1835, Ion Ghica, plecînd la Paris spre a se înscrie la Școala de mine (Ecole des mines), a fost îndrumat de Diamant să la legătura cu Fourier spre a obține unele date privind construcția și funcționarea falansterului. După cum rezultă din scrisoarea reprodușă de *Adevărul* — și din care preluăm cîteva fragmente — Fourier era la curent cu planurile lui Diamant, interesînduse de realizările sale. „Am primit scrisoarea domnului Diamant — scrie Ch. Fourier — pe care ați avut bunăvoința să mi-o aducați. Aș fi foarte mulțumit să am amănunte asupra întreprinderii domnului Diamant. Aș fi trecut pe la dumneavoastră să mă informez, dar n-am știut ora la care va găsește. Nu mi-ați spus dacă stațiți la Paris pentru mai multă vreme și cînd aveți de gînd să plecați. Am de trimis un volum domnului Diamant, l-ați putea, poate, lua dumneavoastră, dacă aveți de gînd să vă întorceți cîrînd în Tara Românească”.

Același ziar reproduce și scrisoarea adresată de Diamant lui Ion Ghica, la 29 iunie 1835, în momentul plecării sale la Paris. În care îi facea și următoarele recomandări: „Trăiește pentru semenii tăi, ca și ei să trăiască pentru tine”.

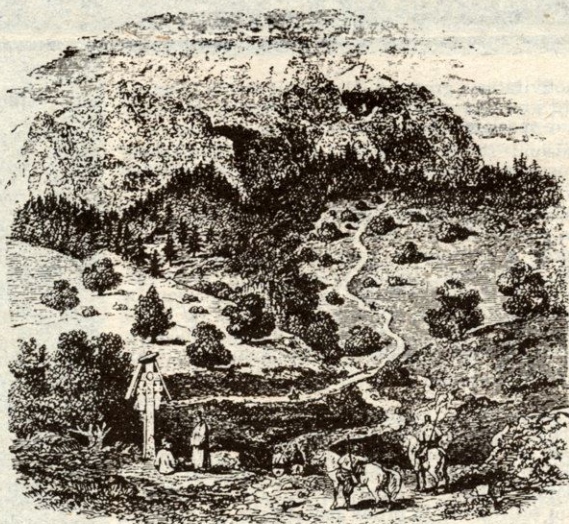
¹⁻² *Magazin istoric*, nr. 10/1930, 3/1983, 2/1985; 7/1972.

³ Este vorba despre lucrarea *Glimpses of World History* (Priviri asupra istoriei universale); *Magazin istoric*, nr. 4/1984.

VALEA PRAHOVEI—

INCURSIUNE ISTORICĂ

Dr. VASILE SMĂRÂNDESCU

„Pe sub coasta Bucegilor, pe dinaintea celor mai înalte și mai frumoase virfuri, se deschide de la miez-noapte spre miez-zii Valea Prahovei — priveliști și întunecimi de codru acum două sute de ani — astăzi valea cea mai locuită și mai bogată din țară”.

Dacă în 1901 — când Alexandru Vlahuță făcea această descriere a Văii Prahovei (în cunoscuta sa *România pitorească*) — oamenilor le venea greu să creadă că doar cu două secole mai înainte această zonă era, datorită codrilor și deselor puhoai de pe firul văii, ca și de nepătruns, cu atât mai mult astăzi, când salba de localități se continuă practic dintr-una în alta și când sute de trasee turistice îngăduie străbaterea ei în toate direcțiile, această afirmație pare de necrezut. Și totuși, timp de secole, principalul drum ce lega Brașovul de Țara Românească nu cobora

pe firul Timișului și al Prahovei (așa cum ni se pare azi firesc), ci pe drumul mai îngust și mai greu accesibil al pasului Bran. Drumul Prahovei era străbătut mai cu seamă de negustorii români din Șcheii Brașovului (important focar economic și cultural al românilor transilvăneni), în a căror sarcină cădea și întreținerea puținelor poduri de peste întortocheatul curs al râului. Din această pricină românii din Șchei sînt numiți, uneori, și „prao-veni”. De fapt, drumul propriu-zis nici nu mergea ca astăzi, pe firul văii, ci urca peste Muntele Vlăduț, coborînd apoi la Predeal (apelativ vechi românesc, al cărui înțeles este de „cumpănă a apelor”).

Cu această precizare se cuvine să arătăm că Valea Prahovei cuprinde, de fapt, două văi, ambele avînd ca punct de pornire Predealul. De la Predeal spre nord, la Brașov, Valea Timișu-

lui și de la Predeal spre sud pînă la ieșirea din munți și mai departe pînă lîngă Ploiești — Valea Prahovei propriu-zisă.

Pornim de pe primul traseu din Brașov, oraș cu o vechime mai mare de șapte secole, cu o bogată istorie și cu numeroase monumente de artă, lăsăm în urmă *Dirste*, nume de localitate (azi cartier al Brașovului) ce evocă zecile de mori în care se bătea și se îndesea postavul confecționat de meșteșugarii din orașul de la poalele Timpei. Această răspîndită indeletnicire este, de altfel, evocată și de denumirea Postăvarul, pe care o poartă muntele din apropiere. Astăzi Postăvarul, cu stațiunea Poiana Brașov — dispunînd de o excelentă bază turistică și hotelieră, cu teleferic ce urcă pînă la Poiana și de aici mai sus pînă în virful muntelui, cu excelente pîrtii de schi pentru toate categoriile de schiori în timpul iernii și cu bogate atracții turistice în restul anului — constituie una din cele mai căutate zone turistice. De partea cealaltă a Văii Timișului, Piatra Mare, mai înaltă cu doar cîțiva metri decît Postăvarul (1 844 m față de 1 802 m), cu atracții turistice de mare interes: Peștera urșilor, Peștera de gheață și mai cu seamă cele două cascade „7 scări” și „Tamina”.

De la aceasta din urmă se ajunge, coborînd pe drumul forestier ce urmează cursul pîrului Timișul Sec, în satul *Timișul de Sus*, odinioară punct vamal, a cărui clădire se păstrează în centrul localității, adăpostind un sanatoriu.

Următorul popas — *Predeal*, amintit documentar prin sec. XVIII, cînd s-a întemeiat o mănăstire, azi obiectiv istoric al așezării. La început de secol XX, Predealul era doar un „sat mare, așezat în curmătura munților... D-aici țîșnesc de pe sub maluri izvoarele cari, mai la vale, se adună într-o singură albie și dau ființă Prahovei”. Stațiune turistică prin excelență, Predealul — cu zecile sale de vile, cu noile și elegantele sale hoteluri (Cioplea, Trei brazi, Orizont, Predeal, Clăbucet-sosire și Clăbucet-plecare), cu numeroasele sale cabane așezate în toate direcțiile și pe trasee accesibile — iarna și vara — tuturor categoriilor de drumeți, este cea mai frecventată dintre așezările Văii Prahovei.

Urmînd cursul riului, ajungem la *Azuga*, oraș așezat la poalele Bucegilor, cu largi deschideri turistice, mai ales spre munții Baiului (Clăbucetul Azugăi, Clăbucetul Taurului, Gîrbova), dar și cu tradiții economice. Cea mai vestită este fabrica de bere, renumită pentru calitatea sa; cunoscută este și fabrica de postav, care își sărbătorește în acest an centenarul.

„Din Azuga — consemna Alexandru Vlahuță — șoseaua face o îndoitură largă spre dreapta... și dă în *Bușteni*. Aici valea se mai deschide. Poieni întinse, stropite cu flori, s-astern între izvoare. Case frumoase, vesele — un adevărat orașel de munte — se răsfață la soare pe tășpanul din stînga; în fund, codru de brazi, iar din întinericul codrului se ridică, vinete și prăpăstioase, crestele Buce-

gilor, cu brie albe de zăpadă și cu țanucuri ascuțite, pe cari numai vulturii și norii le ating”.

Centru turistic de larg interes, a cărui capacitate de găzduire a crescut mult în ultima vreme prin construirea modernului hotel Silva, Buștenii oferă vizitatorilor obiective turistice de neuitat, așa cum este, de pildă, „căderea de apă... vestita [cascadă] Urlătoare, unde pîrlul se aruncă de sus, de pe o prispă de piatră și cade drept, de la o înălțime de 15 metri — un sul lucitor de cristal, ce se sparge cu zgomot în volbura de jos”. La vremea cînd Vlahuță făcea această descriere, pe Muntele Caraiman nu fusese ridicat încă Monumentul Eroilor, impresionantă construcție evocînd vitejia ostașilor români în războiul de întregire a neamului din anii 1916-1918. În zilele noastre, ascensiunea pînă la acest monument este mult ușurată de construirea telefericului, datorită căruia turiștii ajung în imediata vecinătate și a celebrelor monumente ale naturii din Bucegi: Sfinxul și Babele.

Bușteniul are și viitor balnear. În apropierea localității au fost identificate izvoare de apă minerală, clorurate, iodurate și bicarbonatate ce fac parte din fondul balnear de rezervă al țării noastre.

Continuîndu-ne itinerarul, de la Bușteni ajungem la *Poiana Țapului*, strălucită de cele două piscuri gemene ale Jepilor, localitate care are între obiectivele sale și Castelul Zamora, și apoi la *Sinaia*. Vechimea orașului numără aproape trei secole. În anul 1690 întorcîndu-se dintr-o călătorie în Orient, unde cunoscuse și așezămintele de la Sinai, spătarul Mihai Cantacuzino a început construirea în acest pitoresc loc din Bucegi a unei mănăstiri care să semene modelului din Sinai. Într-un act de fundație alcătuit de ctitor (act a cărui copie se păstrează în fondurile Academiei R.S. România) se precizează: „Am zidit din temelie și am înălțat un schitșor, numindu-se Sinaia, după asemănarea Sinaii cei mari... pe apa Prahovei, la pustie, sub muntele Bucegiului, unde mai înaintea zidirii acesteia se aflau sihastrii”. Într-adevăr, potrivit tradiției locale, pe locul unde în 1695 se încheia construcția ctitoriei, se aflase un schit de lemn datorat lui Nicolae Groza, care după ce haiducise prin părțile prahovene, spre bătrînețe se călugărise.

Ca multe din așezămintele brîncovenesti și cantacuzinești, mănăstirea Sinaia este un autentic monument de artă, valoarea artistică fiindu-i dată îndeosebi de pictura marelui artist din această epocă, Pîrvu Mutu Zugrăv.

Treptat, în sec. XVIII și prima jumătate a sec. XIX, în jurul ctitoriei lui Mihai Cantacuzino a început să prindă contur o așezare care, din a doua jumătate a secolului trecut, a devenit oraș, cea mai veche și mai importantă stațiune montană, supranumită, pe drept cuvînt, Perla Bucegilor. Pe pantele muntelui Furnica și în lungul văii au apărut numeroase vile, Sinaia devenind locul preferat de odihnă al propripadei românești,

mai cu seamă după ce a fost înălțat aici Castelul Peleş — a cărui construcție a început în 1875, fiind isprăvită în 1883 — devenit reședință de vară a familiei regale.

De numele Sinaiei se leagă și începuturile turismului montan în țara noastră. Multă vreme, potecile de munte erau străbătute doar de păstori cu turmele lor și arareori de grupuri de negustori. De la jumătatea secolului trecut, interesul pentru descoperirea frumuseților naturii a crescut constant, odată cu el sporind și numărul celor ce se încumetau să atace înălțimile alpine. Și dacă gravura lui Michel Bouquet din al său *Album Moldo-Valaque*¹, editat la Paris în 1848 ne înfățișează doar o potecă șerpuitoare ce urcă printre pilcările de brazi, către sfârșitul secolului începe să fie tot mai resimțită nevoia de adăposturi și amenajări turistice. În 1895, din inițiativa arhimandritului Nifon, starețul mănăstirii Sinaia, a lui Take Ionescu și a soției sale, scriitorii Bucura Dumbrăvă, s-a constituit „Societatea Carpatină din Sinaia”, la care au aderat și alți pasionați ai ascensiunilor montane: dr. V. Urechia, Em. Bucuța etc. Societatea își propunea organizarea de excursii colective, lărgirea interesului pentru turism, scop în care a inițiat o seamă de acțiuni menite să ușureze accesul spre platoul Bucegilor și, totodată, să sporească atracțiile muntelui: astfel s-a realizat desfundarea Peșterii Ialomitei, care a îmbogățit peisajul turistic al Bucegilor cu un obiectiv extrem de interesant, s-au deschis diverse drumuri și s-au construit primele case de adăpost — Caraiman și Omul. La începutul secolului nostru, alte societăți — „Hanul Drumeților” și mai cu seamă „Touring Club România”, înființată în 1925 — au contribuit la lărgirea patrimoniului cabanier nu numai din Bucegi, ci și din alte masive muntoase; în sfârșit, la 27 februarie 1936, deci în urmă cu jumătate de secol, prin înființarea „Oficiului Național de Turism” activitatea turistică, inițiată de pasionații de drumeții din Sinaia, a căpătat caracter și statut oficial. Una din realizările însemnate ale acestei instituții în privința turismului montan a fost construirea hotelului alpin Cota 1400, legat de oraș atît printr-o șosea modernizată, cît și printr-o stație de teleferic. Acestea i s-a adăugat în anii noștri o nouă stație ce face legătura între Cota 1400 și Virful cu Dor, facilitind astfel turiștilor ascensiunea la platoul Bucegilor.

În ultimii ani, Sinaia cunoaște o puternică dezvoltare, prin construirea de noi și elegante hoteluri, prin reamenajări și îmbunătățiri ale vilelor și caselor de odihnă mai vechi, vechea așezare întemeiată de Cantacuzini căpătînd o nouă strălucire.

De la Sinaia ajungem la *Posada*, iar de aici, pe drumul de pe firul Văii Prahovei la *Comarnic*, așezare situată chiar la intrarea în defileul croit de riul Prahova între Bucegi

și munții Baiului. Risipit pe coline, orașul face o notă aparte prin acoperișurile caselor, albite de depunerile de ciment de la fabrica din localitate, una din cele mai perfecționate, la vremea înființării ei (1903), din țara noastră.

După Comarnic, perspectiva se lărgeste, apele riului și firul șoselei ca și acela al căii ferate se întretaie de numeroase ori pînă în dreptul orașului *Breaza*, stațiune balneo-climaterică ce cunoaște în anii din urmă o deosebită dezvoltare datorită condițiilor de odihnă și tratament pe care le oferă. Între obiectivele de interes turistic — în afara drumețiilor pe dealurile din împrejurimi — muzeul de artă populară și monumentul ecleziastic „Sf. Nicolae” datînd din 1777.

În apropiere de Breaza se află orașul *Cîmpina*, localitate cu care intrăm în „patria sondelor”. La Cîmpina, muzeele memoriale „Nicolae Grigorescu” și „Bogdan Petriceicu Hasdeu” constituie obiective culturale ce se cer neapărat vizitate. De asemenea, pe firul pîrului Doftana, se află Muzeul Doftana, evocînd lupta neînfîrcată purtată în anii dintre cele două războaie mondiale de membrii Partidului Comunist Român, de atîtea personalități democratice împotriva fascismului, pentru triumful ideilor socialiste și comuniste în țara noastră. *Telega* este și o localitate balneo-climaterică, aici existînd lacuri cu apă minerală clorurată, sodică, calcică și hipertonă și izvoare cu apă minerală sulfuroasă cu mare eficiență în tratarea unor maladii ale aparatului locomotor, afecțiuni respiratorii etc.

La *Băicoi*, popasul turistic „Paralela 45” ne va aminti că sîntem exact la jumătatea distanței dintre Ecuator și Polul Nord. În apropiere de Băicoi, la *Țîntea*, se află băile Valea Stelei, cu apă minerală de sondă și lacuri cu nămol sapropelic folosit în tratamentul bolilor reumatismale.

Ultima etapă a călătoriei pe Valea Prahovei o constituie municipiul *Ploiești*, important centru industrial și petrolier al țării noastre, oraș cu o vechime de aproape patru secole, datorîndu-și statutul de oraș voievodului Mihai Viteazul, gloriosul unificator al principatelor române din anii 1599-1600.

Ajunșă la cîmpie, Prahova își continuă cursul și mai la sud de Ploiești, vîrșindu-se în Ialomița în apropiere de *Dridu*, localitate cu rezonanțe în istoria poporului român: ea este așezarea eponimă (adică în care s-au făcut cele dintîi descoperiri) ale culturii ceramice Dridu, considerată de specialiști ca o expresie specific românească în arta olăritului (sec. IX-X); tot aici s-a descoperit o importantă fortificație datînd de la începuturile feudalismului românesc. Să amintim și că în 1523-1524, Radu de la Afumați a dobîndit la Dridu (Didrih) o importantă victorie împotriva otomanilor.

De-a lungul celor 176 km, Prahova străbate zone de mare bogăție și frumusețe turistică și cu o bogată istorie. ■

¹ Magazin istoric, nr. 6/1978.

CURSA SPRE ROMA (III)

DAN KURZMAN

Bombe și obuze explodează în apropierea mănăstirilor de pe Monte Cassino¹. Pământul

¹ În dimineața zilei de 15 februarie, 142 cvadratoare și 87 bimotoare americane, atacând în trei valuri succesive, au lansat peste 450 tone de bombe explozive și incendiare asupra mănăstirii sf. Benedict, de pe Muntele Cassino, distrugând-o de la acoperiș pînă la temelie (vezi *Magazin istoric* nr. 3/1975). Cum a fost posibil un asemenea „act de vandalism”, după chiar expresia generalului american Clark?

Înainte de a porni la atac, generalul Freyberg, comandantul Corpului de armată neo-zeelandez, a cerut ca celebra abate să fie distrusă pe motiv că germanii își instalaseră acolo puternice piese de artilerie. Sceptic, Clark s-a împotrivit din răspuneri și, într-adevăr, pînă astăzi, specialiștii au dovedit, cum afirmă Eddy Bauer în *Istoria controversată a celui de-al doilea război mondial*, că „în ajunul zilei de 15 februarie, în preajma mănăstirii se aflau numai trei jandarmi care aveau drept consemn tocmai să interzică accesul trupelor în clădire”.

Totuși Freyberg nu s-a dat bătut și l-a convins pe generalul englez Harold Alexander să încuviințeze atacul aerian. Alexander, la rîndul lui, bazîndu-se pe un mesaj radio greșit decodat și-a dat acordul. *Wo ist der Abt? Ist er noch im Kloster?* fusese întrebarea pusă de germani. Auzită de către un ofițer aliat, aceasta fusese tradusă și transmisă astfel: „Unde este batalionul? Tot în mănăstire?” Ofițerul de la informații nu dăduse atenție faptului că Abt., prescurtarea obișnuită a cuvîntului *Abteilung* (grup sau batalion) este la feminin și că *der Abt.* — masculinul — nu putea să însemne decît „abatele”, „starețul”. Și astfel, Sir Henry Maitland Wilson, comandantul-șef al forțelor aliate din Mediterana a înlesnit operația proiectată punînd la dispoziție forțele aeriene necesare.

se cutremură, zidurile se clatină, norii de praf îi silesc pe germani să-și pună măștile de gaze.

— Ce se întîmplă?, întreabă prin radio un locotenent.

— Puternic foc de artilerie, i se răspunde, fără alte explicații.

Căci nimeni nu știe încă dacă acest baraj de artilerie este semnalul de începere al atît de temutei ofensive aliate. De la cartierul general al mareșalului Kesselring, comandantul-șef al Grupului de armate C (armatele 10 și 14), care apără teritoriul italian aflat sub dominație germană, nu se primesc nici informații, nici instrucțiuni: în urma bombardamentelor, mareșalul și statul său major se retrăsese într-o peșteră a muntelui Soratte din nordul Romei. Din acest sediu improvizat, Kesselring începe într-un tîrziu să transmită ordine. „Atacul e declanșat. Mențineți pozițiile!” Locotenentul e nedumerit. El știa de la superiorii lui că, eventual, Monte Cassino nu va fi decît un simplu obiectiv de diversivune. Ofensiva principală era așteptată dinspre mare.

Armatele iau startul

În ordinul de zi din 11 mai, generalul Alexander făcuse o aluzie destul de vagă la legătura care exista între atacul ce avea să înceapă în aceeași zi în Italia și debarcarea din Normandia. Împreună, șefii aliați de stat major decisese că, din motive de securitate, nordul Franței nu va putea fi menționat ca atare. Londra și Washingtonul se opriseră asupra textului următor: „La est și la vest, în nord și în sud, vor fi lansate ofensive care vor avea ca rezultat distrugerea finală a naziștilor, restaurarea libertății în Europa și care ne vor apropia pe toți de pace”.

În Italia însă se părea că Aliații pășiseră cu stîngul. Corpul 13 armată al generalului Sidney Kirkman trebuia să traverseze riul Gari, să stabilească un cap de pod între Monte Cassino și riul Liri, apoi să înconjure muntele și să-l izoleze, în timp ce Corpul 2 polonez avea să-l escaladeze, ocupîndu-l. După cucerirea muntelui, cele două corpuri făcînd parte din Armata 8 britanică trebuiau să facă joncțiunea pe fosta Via Casilina — Drumul național 6 (în continuare DN 6), tăind astfel principala cale de retragere a germanilor. Corpul 1 canadian din Armata 8 avea să intre atunci în joc pentru a elibera DN 6 pînă în zona de est a Romei. Acest plan complicat trebuia însă repus în discuție. Bombardamentul destinat să slăbească rezistența pe tîrșul apărât de germani al Gariului încetase. Artileria engleză presupunea că trupele trecuseră deja riul, conform planului prevăzut. Nemții ieșeau deci neînșenjeni din tranșee și adăposturi, decimînd unitățile care încercau zadarnic să traverseze prin vad. Aceste unități erau nevoite să lupte împotriva unui curent puternic de apă, orbite de ceață densă alcătuită din fum, praf și cordităl.

¹Exploziv puternic fabricat pe bază de nitroceluloză și nitroglicerina.

Din ambarcațiile cu fundul plat, cu care ostașii încercau să traverseze riul, prea puține rezistaseră; unele fuseseră atinse de tirul mitralierelor, altele luate de curent. Riul era plin de cadavre.

După o noapte de lupte îndirjite, sînt ocupate totuși cîteva poziții pe celălalt tîrș al Gariului. În timp ce Corpul 13 britanic le apără cu disperare, Corpul 2 polonez atacă Monte Cassino. Și pentru el lucrurile merg parcă pe dos. Unitățile sînt dezorientate, liniile telefonice întrerupte, majoritatea ofițerilor morți. Iar bombardamentele devin din ce în ce mai intense. La ivirea zorilor, polonezii se găsesc expuși pe coastele stîncoase, fără să mai poată înainta și nici primi întăriri sau muniții. Muntele Cassino privește cînic noile victime sacrficate la poalele sale. La 12 mai, ora două după-amiază, comandantul polonezilor, generalul Wladyslas Anders, după ce și-a pierdut jumătate din forțe, dă ordinul de retragere. Anders, care fusese atît de încrezător, atît de sigur de reușită! Și inspirase aceeași voință pasionată tuturor oamenilor săi!

Generalul Leese, comandantul Armatei 8 britanice, îl găsește pe Anders singur, cu ochii roșii, cu chipul răvășit. Nu l-a văzut niciodată atît de descurajat. Ce-o să facem acum? întreabă Anders. Înainte de a-l vizita pe Anders, Leese stătuse de vorbă cu generalul Kirkman; acesta insistase: nu-l lăsați pe Anders să mai atace pînă ce noi nu vom fi pregătiți să-l sustinem. Altfel nu va mai rămîne un singur polonez. Leese îi explică lui Anders că nici Corpul 13 nu-si atinsese obiectivele. Nu reușise să și exploateze străpunerile. Polonezii trebuie să aștepte pe pozițiile unde se găsesc pînă ce Corpul 13 va ajunge pe DN 6, în spatele muntelui. Atunci vor putea ataca din nou, menținînd legătura cu trupele britanice și încercîndu-i pe germani.

Ordinul de zi, sobru și mobilizator, al generalului Juin, glăsuia: „Combatanții francezi ai armatei din Italia, astăzi începe o bătălie decisivă, al cărei succes poate grăbi victoria finală și eliberarea patriei noastre. Lupta va fi nemiloasă, generală și va continua cu cea mai mare energie. Aveți onoarea de a vă arbora culorile. Veți învinge, așa cum ați mai învins, gîndindu-vă la Franța martiră care vă așteaptă cu ochii ațintiți asupra voastră. Înainte!”

Cu orice preț

Francezii reușesc să treacă riul Garigliano. Căpitanul Pierre Planès înaintează în fruntea unității sale de vînători de tancuri din Divizia 3 algeriană. La fiecare obuz care cade strigă „merde!”, își suflă nasul și, cu bastonul, arată vehiculului din capul coloanei direcția. În dimineața de 12 mai, aproape toate blindatele îi fuseseră avariate, dar asta nu este o seuză. Oamenii săi trebuie să atace orașul Castelforte, în timp ce alte unități franceze au ca misiune să traverseze munții din nord: Faito, Feuci și Maio. Odată Castelforte și munții cucerțiți, linia „Gustav” ar fi fost sfărîmată, iar germanii ar fi fost siliți să se retragă pe ultima lor linie de apărare dinaintea Romei, linia „Adolf Hitler”. Naziștii erau atît de convingă că întinsa zonă muntoasă dintre Castelforte și Maio era de ne străbătut, încît lăseseră acolo numai Divizia 71 infanterie, total nepregătită pentru operații alpine. Cum Castelforte se întindea la baza masivului, fiind astfel mai accesibil decît reductibilele înălțimi din nordul orașului, fusese puternic fortificat. Zona era, de fapt, un labirint de reducte și cazemate, legate între ele prin tunele subterane și aparate de vaste cîmpuri de mine și printr-o junglă de netrecut de sîrmă ghimpată.

După ce luptă cu disperare ore întregi, cucerind metru cu metru, trupele lui Planès

ajung lângă zidurile, în majoritate prăbușite, ale Castel-fortului, sub un foc de iad. În acest timp, Divizia 4 de munte marocană încercuiește orașul. La căderea serii, Planès hotărăște că e pericolos să continue înaintarea.

În aceeași după-amiază, imbrăcat cu obişnuita cămașă kaki deschisă la gît și purtînd bascul albastru cu cinci stele, generalul Juin inspec-tează frontul. Își dă seama cît de înversunată a fost rezistența și îi spune generalu-lui François Sevez, care comandă Divizia 4 de munte marocană:

— Reluăm atacul mîine dimineață și, de data aceasta, îl ducem pînă la capăt. Ne stă în față o perdea de oțel. Dacă reușim s-o străpungem într-un punct, se va dăruia în întregime.

Juin continuă inspecția și ajunge la Divizia 2 marocană, care trebuia să escaladeze și să ocupe munții Feuci și Maio. Îl întîmpină generalul André Dody, comandantul acestor trupe.

— Știi, Dody — i se adresează prietenește Juin —, în mîinile noastre stă soarta bălției. Aici, la Feuci și Maio se va juca totul... Trebuie să reușim cu orice preț.

În seara zilei de 12 mai, generalul Alexander se prăbușește epuizat la biroul său. Ultimele rapoarte indică o stare critică în toate punctele. Singurele vești bune vin de pe frontul francez, dar și acestea sînt precare. Generalii aliați sînt sumbri. După toate planurile și speranțele, Roma avea să fie, ca pentru atîția alți cuceritori ambițioși, cauza prăbușirii lor?

Dar, în zori, situația se schimbă: Castelforte se predă francezilor. Puțin înainte de prînz muntele Feuci e ocupat fără să fi fost tras un singur foc de armă. Oamenii lui Dody urcă să asalteze ultimul bastion: Muntele Maio. E ora 13 cînd un ofițer francez dă buzna la generalul Juin și-i înmînează un extraordinar mesaj german, care tocmai fusese captat: „Feuci a căzut, ordin de retragere generală”. Mesajul e transmis tuturor trupelor franceze. Oamenii sînt cu-

prinși de exaltare. Nemții bat în retragere! Vor abandona oare Maio?

Un subofițer, adjutantul Vella, țîșnește ca o săgeată spre culme. După cîteva minute de spaimă și, în același timp, de speranță nebunească, oamenii îi văd silueta triumfătoare detașîndu-se pe cerul albastru. Culorile Franței flutură pe creasta Muntelui Maio. De la fereastra lui, generalul Juin contemplă plin de mîndrie spectacolul. De jur împrejur, pe distanță de kilometri întregi, drapelul poate fi văzut. Roma va spăla onoarea franceză!

O așteptare chinuitoare

Și totuși într-o primă etapă, străpungerea efectuată de francezii din Armata 5 americană nu adusese nici o ușurare operațiilor desfășurate de Armata 8 britanică. Nemții se apărau cu îndrăjire în fața unităților engleze și indiene din Corpul 13, care încercau, fără încetare, să traverseze riul Gari. Cu puținele ambarcațiuni care le rămăseseră pentru a transporta oameni și material pe fărîmul apărut de germani, englezii și indienii nu aveau altă soluție decît cele două poduri înghetate, cu mare greutate, peste riul. Se dovedea însă că nu erau de ajuns. Astfel, sosește ordinul de a se mai construi un pod Bailey¹, cu orice preț, în zona engleză.

La adapostul nesigur al unei subțiri perdele de fum, sub focul nimicitor al mortierelor și mitralierelor ger-

mane, geniiștii încep lucrul la pod. Imediat ce un om cade, un altul îi ia locul. Pierderile sînt severe. Cînd, în fine, podul devine practicabil, 83 din cei 200 geniiști nu mai sînt în viață. Bătălia ajunge la momentul critic. Și momentul critic înseamnă reluarea ofensivei asupra Monte Cassinoului. În timp ce două divizii engleze vor traversa Gariul și vor bara DN 6 la sud de Monte Cassino, polonezii vor ataca din nou contraforturile, începînd din nord, și vor asedia mănăstirea. Apoi vor coborî pe versantul sudic, pentru a face joncțiunea cu trupele britanice, încercîndu-i astfel pe germanii rămași în viață.

În cursul nopții de 13 mai, unii dintre ofițerii aliați se întreabă, pentru a cita oară?, ce rost are acest atac, probabil tot atît de singeros ca cele precedente. După cum remarcă și generalul Juin, la ce bun să risipești atîtea vieți ca să iei cu asalt un bastion puternic apărut, de vreme ce francezii îl vor izola cîrînd forțîndu-i pe naziști să aleagă între retragere și încercuire?

Generalul Alexander ține însă cu tot dinadinsul ca oamenii lui să deschidă drumul spre Roma, chiar dacă nu vor pătrunde primii în oraș. În orice caz, nu va aștepta ca francezii să ajungă pe DN 6, în spatele Muntelui Cassino. Nu-i va lăsa el pe francezi să mișune în zona britanică de operații. Pentru că, dacă lucrurile vor merge așa, cine i-ar putea împiedica să-și continue înaintarea de-a lungul DN 6, luînd-o înaintea englezilor?

În tabăra dușmană, problemele se pun și mai dur. Comandantul Armatei 10, generalul Heinrich von Vietinghoff, cu monoclu la ochi, mustăcioară à la Charlot și ținută rigidă, o caricatură vie a ofițerului prusac, încearcă să-l convingă pe mareșalul Kesselring să-i acorde întăriri.

— Nu, nu pot să fac nimic ca să vă vin în ajutor, replică mareșalul. Singurul lucru care ne rămîne de făcut este să rezistăm!

Vietinghoff se considera trădat. Pe de o parte, Kessel-

¹ După cum scria *România liberă*, din 7 mai 1985, „În Marea Britanie s-a anunțat că Sir Donald Bailey, creatorul podului „Bailey”, a decedat la vîrsta de 83 de ani. Podul ce-i poartă numele, pod mobil, a jucat un rol important în timpul celui de-al doilea război mondial. El a fost utilizat în timpul debarcării Aliaților în Normandia, iar pe parcursul operațiunilor din timpul războiului a fost folosit pentru a permite trecerea soldaților și blindatelor pe deasupra râurilor și riurilor. Generalul Montgomery, care comanda forțele terestre în timpul debarcării, a declarat că „fără podul Bailey nu am fi cîștigat războiul”. Donald Bailey, care lucra ca inginer în armata britanică, a desenat primul proiect al acestui pod și l-a prezentat Consiliului de război. El a fost acceptat în același an, 1941”.

ring refuză să-i dea rezerve cu care ar putea acoperi breșele din frontul de pe Monte Cassino, pe de altă parte, îi interzice să se retragă pe linia „Adolf Hitler”, în timp ce oamenii săi riscă să se găsească, dintr-un moment în altul, izolați de restul armatei. Considerând ordinele marșalului ca total nerealist, Vietinghoff și alți ofițeri din statul său major decid să se retragă, din proprie inițiativă, pe linia „Adolf Hitler”. Întrebat dacă nu vrea să li se alăture, retrăgându-se și el, șeful trupelor de elită din Divizia 1 parașutiști, generalul Heidrich, refuză să discute. E trup și suflet de partea lui Kesselring. Să dea ordin de retragere oamenilor care apăraseră cu atita dirzenie Monte Cassino? Nici prin gând nu-i trece! Încercuți sau nu, vor rezista pe poziții.

Pentru Vietinghoff și adepții lui se stâng ultimele raze de speranță. Întreaga Armată 10 riscă să fie zdrobită numai din cauza optimismului lui Kesselring și a orgoliului lui Heidrich.

În acest timp, diviziile Armatei 8 britanice reușesc, în fine, să traverseze râul Garri, dar numai pentru a provoca alte întâzieri considerabile. Confuzia totală, lipsa de organizare, câmpurile de mine nedespistate la vreme contribuie să transforme capul de pod într-un carusel de vehicule mișcătoare. Juin avusese dreptate! Pe cînd soldații lui africani, aproape neînstruiți și care preferau baionetele, celor mai moderne puști, săreau din munte în munte, o armată britanică mecanizată și înzestrată cu cel mai sofisticat armament se învîrtea lamentabil în jurul ei și nu atît din cauza inamicului cît din pricina infrastructurii ei greoaie și a tărăgănelor statului ei major. Astfel, abia în 17 mai, cu cîteva zile mai tîrziu decît fusese prevăzut, diviziile 4 și 78 britanice pornesc în marș spre nord pentru a ajunge și bara DN 6. Sosiți la punctul de întîlnire, îi așteaptă pe polonezi să coboare din creasta muntelui. Noaptea se scurge într-o așteptare chinuitoare.

În zori, căpitanul W. I. Thomas privește în direcția mănăstirii. Ar da orice să știe dacă nemții mai sînt acolo. Sau dacă polonezii au ocupat-o. Dar dacă prada, de o asemenea importanță, va fi fost abandonată? Nu poate rezista ispitei. Împreună cu unul dintre oamenii săi începe să suie cărarea întortocheată ce duce spre mănăstire. Pe drum descoperă un subofițer neamț dormind liniștit în spatele unui pietroi. Îl trezește și-l trimite, dezarmat, la forțele engleze staționate mai jos. Ceva mai departe, surprinde alți șase, tot dormind. Ostașul care îl însoțește îi escortează la coborîre. Cînd nu mai erau decît 30 m pînă la mănăstire, zărește o siluetă strecurîndu-se într-o crăpătură dintre stînci.

— Ieșiți afară cu miinile sus, le strigă.

O zdreanță albă e agitată la capătul unui băț.

— Ieșiți afară, repetă Thomas.

20 nemți ies din ascunzătoare, în același timp în care englezul cu care pornise la drum se reîntoarce lîngă el. Cînd prizonierii sînt așezați în linie cu miinile în sus și dezarmați, unul dintre ei exclamă:

— Nu erați decît doi!?

Thomas trimite prada jos și își continuă tăcut escalada. Nu-i vine să creadă ce noroc a dat peste el! După atîtea bătălii pe viață și pe moarte, i-o fi dat lui, lui singur, să captureze poziția atît de temută! Cînd ajunge în mănăstire, iluziile i se destramă. Polonezii i-o luaseră înainte.

O unitate din Compania 12 lăncieri ocupase mănăstirea. Polonezii tocmai înfîgeau în virful ruinelor drapelul regimentului lor tăiat în grabă dintr-un steag al Crucii Roșii. Puțin mai tîrziu, culorile naționale poloneze și britanice flutură triumfătoare în locul drapelului improvizat.

1 000 soldați aveau să fie înmormîntați în cimitirul polonez de la poalele Muntelui Cassino, unde, în total, peste 4 000 ostași își jertfiseră viața. Astăzi, acolo, un monument simplu, din marmură, amintește lumii întregi eroismul unui popor care, de dragul libertății, și-a încre-

dințat morții pămîntului Italiei:

Noi, ostași polonezi./ Pentru libertatea noastră și a voastră./ Ne-am dat sufletele Domnului./ Trupurile pămîntului Italiei./ Dar inimile noastre sînt ale Poloniei.

„Buffalo” și o variantă

Acum, cînd forțele aliate înaintează neabătute spre Roma, este timpul ca trupele blocate la Anzio, Corpul 6 armat american, să rupă încercuirea și să participe la ultima ofensivă. Puțin înainte operației *Diadem*, Alexander îi spusese generalului Truscott că avea de gînd să trimită trupele către Valmontone, spre nord-est, pe DN 6. Operația, cu numele de cod *Buffalo*, ar fi permis prinderea germanilor care aveau să fugă din fața Armatei 8 britanice.

În acest timp, o grea întrebare îl frămînta pe Clark: cum ar putea ș-o ia direct spre Roma fără să încalce fățiș ordinele lui Alexander, comandantul-șef al operațiilor din Italia. Pe 18 mai, Clark îl convoacă pe Truscott, comandantul Corpului 6, la cartierul său general și-i expune o alternativă la planul *Buffalo*. El îi explică lui Truscott că va lovi în nord-est, cum s-a convenit, și va înainta spre Valmontone. Dar, în acest moment, numai o singură unitate americanocanadiană de tip comando, *Special Service Force*, nr. 1 (în continuare SSF 1) va continua înaintarea spre obiectivul inițial. Restul oamenilor lui Truscott vor schimba direcția și vor porni spre Roma.

Truscott e amuzat, dar și foarte impresionat de acest surprinzător compromis. Într-adevăr, soluția este inteligentă. Cine ar îndrăzni să spună că Clark nu s-a supus ordinelor lui Alexander, din moment ce, din punct de vedere tehnic, își va îndeplini misiunea, trimițînd o unitate pînă la Valmontone. Fără doar și poate, Clark se teme că englezii l-ar putea întrece la viteză și ajunge la Roma înaintea lui.

Totuși, Truscott îl convinge pe Clark că SSF 1 nu va reuși singură să ocupe și Valmontone și partea ce-i revine din DN 6; posomorît, Clark abandonează planul — cel puțin provizoriu.

Alexander, în schimb, își urmărește neabătut proiectul. Pe 20 mai, îi trimite un mesaj lui Clark prin generalul Lyman L. Lemintzer, din statul său major. Deși Lemintzer e american, împărtășește părerea lui Alexander că este preferabil ca Truscott, cu toate forțele, să ocupe Valmontone. Și exact acest ordin vrea Alexander să-i fie transmis lui Clark. Operația este prevăzută pentru noaptea următoare.

Lemintzer se duce deci în persoană la cartierul general al lui Clark pentru a-i aduce la cunoștință misiunea ce-i revine. Ochii generalului american scînteiază de mînie. Alexander a îndrăznit să ia această decizie fără să-l consulte? Trebuie să țină cont, îi explică mesagerului, că

Truscott nu va putea pregăti ofensiva într-un răstimp atât de scurt. Și, în plus, la ce ar servi să-l trimită pe Truscott la Valmontone înainte ca germanii să se fi repleat pe linia Romei? Este vina lui dacă Armata 8 britanică nu a încolțit încă inamicul?

Cînd Lemintzer îi relatează lui Alexander răspunsul lui Clark, vine rîndul englezului să fie cuprins de furie, îndeosebi pentru că își dă seama că americanul marchează un punct. Armata 8 era efectiv împotmolită în valea Liriului și nu părea să fie în stare să efectueze prea curînd joncțiunea la Valmontone. Odată mai mult, Armata 8 căzuse victimă propriei sale mașini de război, greoaie și înceată, dar și complexității procesului de decizie. Tot felul de ambuteiaje îi frînau înaintarea; tancurile și vehiculele întîmpinau mari dificultăți de manevră pe un teren deosebit de accidentat. Alexander sperase că Arma-

ta 8 va reuși — așa cum o făcuseră francezii — să străpungă linia „Adolf Hitler” mai înainte ca germanii să aibă timp să-și întărească pozițiile. Speranța se dovedise zadarnică. Așa că britanicii trebuiau să înfăptuiască o operație de mare anvergură pentru cucerirea unor poziții extrem de puternice și, ca urmare a acestui fapt, să aibă de suferit pierderi însemnate, înainte de a ajunge la Valmontone.

Publicul e mirat

Alexander își cîntărise îndelung strategia. Date fiind circumstanțele, ar fi fost mult mai avantajos să trimită Armata 5 americană să deschidă drumul celei de-a 8-a, a lui, care avea să constituie totuși principala forță de izbire. La urma urmei, i-ar putea lăsa pe francezi, după ce intrau în zona Pico, să schimbe direcția spre nord și să-i atace din spate pe ger-

„Nu am putut vedea decît de deoarte celebra, vechea abație, cu neprețuite și de neînlocuit opere de artă, dar, azi-dimineață, cînd salvele asurzitoare au făcut să se prăbușească versanții colinei, am înțeles că niciodată nu o voi mai putea privi de aproape”. (generalul M. W. Clark)

manii aflați în calea armatei britanice. Le va permite francezilor doar să se apropie de DN 6, dar fără să-l depășească și nici să-l folosească, chiar dacă ar ajunge la el înaintea trupelor engleze. DN 6 ar fi rezervat armatei lui și, înainte de Roma, francezii ar fi fost depășiți. Se vor afla doar mai aproape de capitală decât fusese prevăzut inițial. Asta era tot!

Își înăbușe enervarea și se duce încă o dată la Clark. Dacă Armata 5 poate încerca pozițiile germane, nu va mai fi necesar ca Armata a 8-a să atace linia „Adolf Hitler”; pierderile lui ar fi mai puțin grele (același argument fusese servit și înaintea crâncenelor bătălii pentru Monte Cassino). Clark miroase o nouă manevră destinată să-l îndepărteze pe el și Armata 5 din cursa spre Roma. Așa că îi dă un răspuns plin de bun simț: a scuti de pierderi Armata 8 engleză nu ar însemna decât să le sporească pe cele ale Armatei 5 americane.

— Nu, conchide el. Trebuie ca cele două armate să-și conjuge efortul principal asupra aceleiași obiectiv și în același moment. Și adaugă: Cred că va fi necesar să aminăm atacul forțelor din Anzio cu minimum 24 ore și maximum 48.

Alexander se trezește deposedat de dreptul de decizie chiar și în privința orei atacului. Ultima dată aleasă e 23 mai, ora 6.30. În ziua respectivă, o telegramă primită de la Winston Churchill pune la grea încercare nervii lui Alexander:

„Primele pagini ale ziarelor sînt pline de victoriile franceze și americane. Toată lumea se întreabă care e rolul trupelor engleze în desfășurarea operațiilor. Publicul e mirat. Ați putea, pe viitor, să puneți ceva mai bine în valoare rolul englezilor, evident cu condiția ca această publicitate să fie justificată?” ■

(Va urma)

Selecție de text,
versiune românească și note:
Ana Maria ȘERBĂNESCU

CLIO ANUNȚĂ CLIO ANUNȚĂ.

BUDAPESTA:

ORAȘUL SUBTERAN

Budapesta este alimentată de 123 surse termale, care furnizează zilnic 70 milioane litri de ape minerale. Cercetările arheologice au scos la iveală 18 asemenea terme cu bazinele și sistemul lor de încălzire, datînd din perioada în care Pannonia era provincie romană. Un cartier al capitalei ungare poartă chiar numele Romai fűrdő (Băile romane).

Care sînt originile acestei moșteniri? La porunca împăratului Domițian, între anii 81 și 96, pe malul drept al Dunării s-a înălțat o garnizoană romană în care a fost încartiruită o legiune. Castrul se întinde pe o suprafață de 520 x 460 m. Un adevărat oraș, apărat spre apus de bastioane și dotat — printre alte edificii publice — cu mai multe băi calde, una dintre ele avînd dimensiuni impresionante.

În anul 1778, un profesor de latină a descoperit parțial ruinele acestui oraș. El le-a consemnat într-o carte, intitulată *De Ruderibus laconici caldariumque Romani*, care a impresionat-o într-atît pe împărăteasa Maria Tereza, încît ea a subvenționat săpăturile arheologice. Astfel, primul monument arheologic al Ungariei a fost salvat și conservat în mod oficial. În 1849, în timpul unor lucrări de canalizare, s-a găsit o piatră cu o inscripție, în care se preciza că este vorba despre „Thermae maiores” ale „legiunii II Adiutrix”, iar aproape 100 ani mai târziu s-a descoperit unul dintre bazine. Treptat, săpăturile arheologice au revelat fundațiile unui adevărat oraș roman, aidoma celor din Peninsula italică. În total, el beneficia de 48 terme mari, unele dintre ele uimitor de bine conservate.

În fața cercetărilor care săpau terenul s-a ivit brusc lîngă zidul roman o piatră de un alb strălucitor, o marmură, reprezentînd un cerb, pe un fundal cu motive orientale. Medieviștii au stabilit că este cerbul divin, sacru, al unguilor păgîni, primitivi. El provenea însă din biserica Sf. Petru, una dintre primele catedrale ale Ungariei creștine. Ce artist modelase acest obiect de artă? Și de ce naționalitate era el? Italian, francez, german sau ceh? Oricum, își asumase o sarcină extrem de primejdioasă, își pusese, în joc viața pentru a crea o operă eretică. De ce? Dar dacă acest cerb a fost sculptat de un artist ungur? Atunci arta ungară a secolului XI trebuie văzută într-o nouă lumină. Un asemenea nivel artistic impune unele rectificări teoriei civilizației fino-ugrice. Se va admite, poate, că triburile fino-ugrice cuceritoare ale țării au ales această regiune pentru că găsiseră aici construcții romane ce puteau fi locuite. Deocamdată, în fața cercetărilor se află 18 000 metri pătrați de civilizație romană și ev mediu unguresc. Un muzeu subteran, ce își va releva încet-încet misterele.

András FIRON

(după revista ungară
Revue de Hongrie,
nr. 4/1985)

ASA VA PLACE ISTORIA ?

PIRAȚI CU BREVET REGAL

EUGEN B. MARIAN

„În anii aceia de restriște, cuturea mările un prea vestit corsar francez, pe nume Juan Florin, care optsprezece ani la șir năvălise peste spanioli și venețieni, așijderea împotriva italienilor și a tuturor vrăjmașilor regelui Franței, care îl trecea, din visteria lui, în flece an câte patru mii de coroane pentru buna îngrijire a corăbilor sale și pentru a putea purta război. Iar la trei septembrie ale anului se întâlniră în preajma capului San Vincenzo șase galioane de biscaiezi cu corsarul Juan Florin, și, de-ndat' ce recunoscură navele acestuia, porniră lupta. Se bătură aprig de la ceasurile opt pînă la două ale namiezii, dar în cele din urmă îl scufundară galionul, iar pe el îl luară rob”.

Cu aceste cuvinte relate Cronica spaniola de la 1540 sfîrșitul piratului francez Jean

Florin, probabil primul pirat posesor al unei „lettre de marque“ — scrisoare semnată de însăși mina suveranului, în cazul nostru, Francisc I^o. Jean Florin, care scufundase peste 150 galere și brigantine a fost osîndit la decapitare. Acest fiu al portului La Rochelle, despre care cronicarul spaniol Oviedo (1478-1557) relatează că într-o singură „cursă“ strîngea 150 000 ducăți și obiecte prețioase, făcea totdeauna un inventar extrem de precis al prăzilor dobîndite pentru regele Francisc I, care îi acordase patentul de pirat oficial. Suveranul francez menținea o corespondență directă cu el, iar un bancher din Lyon îl finanța permanent.

Pe la începutul secolului XVI, odată cu era marilor călătorii și a marilor descoperiri geo-

¹ Magazin istoric, nr. 2/1980.

Portul Havana (sec. XVII), ținuta multor incursiuni ale navelor lui Henry Morgan

grafice, care au acutizat rivalitățile între marile puteri europene ale vremii, acțiunile acestor piraiți, care arborau stindardul național — mai adesea camuflat — alături de steagul cu cap de mort, au căpătat istorie proprie.

Goana după aur, stîrnită de legenda că în Lumea Nouă se află bogății fabuloase, a favorizat înflorirea pirateriei cu autorizație emisă

de suveran. A început astfel un război naval, uneori nedecarat și fără nici un armisticiu, ostilitățile durind mai bine de două secole, iar protagoniștii — Anglia, Franța, Olanda și Spania — schimbîndu-și permanent alianțele. Brevetele regale, cu investitura „pirat național“, au devenit tot mai frecvente.

Corsar și membru al Parlamentului

Întrearea în scenă, unde aveau să dețină un rol dominant, a piraiților din Anglia s-a datorat regelui Henric VIII (1509-1547). La moarte sa, acest monarh inventiv a lăsat moștenire regelui 85 nave și ideea că, printre alte surse sigure de mărire a veniturilor precare ale visteriei — pe lângă secularizarea averilor clerului catolic — poate figura și valorificarea corsarilor luați sub aripa Coroanei. Piraiții lanșați de Henric VIII au abordat și un domeniu comercial pe atunci neexplorat: ei au efectuat primele transporturi de sclavi negri din Sierra Leone în America...

Treptat, în vremea urmașilor lui Henric VIII, comitatul Devonshire a devenit patria unor piraiți celebri, de talia lui John Hawkins și Francis Drake. Hawkins, fiul unor bogăți traficanți și contrabandiști, a pus pe baze absolut moderne jaful nesistematic și fantezist de pînă atunci. În primul rînd, totul s-a transformat într-o gigantică societate pe acțiuni. Regina Elisabeta I a cumpărat grabnic „participare“.

Corăbiile lui Hawkins, bun organizator și tehnician, corăbiile avînd între 45 și 75 tone, sînt apreciate de contemporani competenți: „nave magnifice prin agilitatea și forța lor războinică“. Hawkins a știut să găsească rutele cele mai discrete și ferite, capturînd piloți pricepuți. În 1578, a avut șansa de a pune mîna pe un admirabil cunoscător al Pacificului: Niño de Silva, după care și-a putut propune cu înfatuare: „Vreau ca Pacificul să fie marea mea“.

La 1567, în urmă unei ciocniri cu forțele mult su-

perioare conduse de însuși viceregele Spaniei, navele lui John Hawkins au rămas blocate la intrarea îngustă a golfului San Juan Ulloa, în Columbia. Sub steag fals castilian, nava-amiral a corsarului englez s-a strecurat însă și a ieșit din blocadă, cele trei nave regale spaniole fiind apoi prinse sub tir. Ambele părți au căzut de acord să lase 12 ostateci, pînă la perfectarea documentului final. Doar că „nobiliți“ oferiți de englezi, în schimb al 12 autentici hidalgos, erau o duzină de bieți soldați travestiți. Pe aceștia comandantul lor nu a ezitat să-i lase în mîinile spaniolilor, pentru a-și scăpa pielea și excelența corabie...

Scăpat ca prin urechile acului din capcană, „unica grijă a lui Hawkins — după cum scrie cronicarul Jonathan Corbett — era de a le plăti spaniolilor cu aceeași monedă“. Pierzînd două nave, scufundate în Santo Domingo, Hawkins acostează pe țărmurile Americii Centrale, în apropierea actualului traseu al Canalului Panama. Instruind grupuri de negri *cimarrón* (fugiți din sclavie, în munți) și găsindu-și călăuze pentru cărări tainice printre indienii de pe meleagurile acelea năpădite de junglă, el pornește împotriva Cartagenei, portul columbian unde se adunau tezaururile strînse de spanioli din Peru și Mexic. Comandantul fortăreței, don Petro Vieque, înalță baricade suplimentare, face tranșee apărate cu ziduri de bolovani de 1,5 metri înălțime și nu neglijează nici ideea răscurmării. Dar Hawkins, orbit de mirajul comorilor din Eldorado, pretinde suma exorbitantă de un milion de ducati. Totuși, ca să nu piardă timp, se mulțumește și cu 110 000, pentru care lasă chitanță în regulă... E-tapa următoare: Cádiz. Aici

Hawkins izbește în plin: navele sînt arse, depozitele goale.

Palmaresul lui John Hawkins, susținut de financiari din Bristol și Newcastle, este deosebit de bogat în prăzi.

1573: Venta de Cruces. Este atacată caravana sosită din Pacific, în drum cu tezaurul, spre Rio Chiapes. Bilanț: 5 tone de argint, o mare cantitate de aur, pietre scumpe.

1578: Valparaiso, Arica, Callao, toate în Chile — sînt jefuite.

1579: „Carafuego“, principala navă din convoiul tezaurului, este prădată. 400 000 de pesos pierduți de spanioli.

Pînă la urmă, cariera aceea strălucitoare, de corsar cu brevet, se legalizează. În 1588, John Hawkins participă în calitate de vice-amiral la înfrîngerea de către englezi a Armadei spaniole, iar șapte ani mai tîrziu moare în plină glorie. Ajunsesse, între timp, membru al Parlamentului și comanda 30 unități, cu un echipaj care totaliza 2 300 oameni. Nimeni neobișnuit. În 1666, în războiul împotriva Olandei, viceamiralul forțelor navale britanice era fostul pirat Edward Mansvelt...

Drake risipește,

Morgan trage pe sfoară

Un destin paralel, care i-a asigurat o notorietate poate și mai mare are și Francis Drake (1545-1596). Întreaga activitate a acestui marinar poate fi sintetizată într-o singură frază, apărută sub semnătura cercetătoarei Violette Barbour în *American Historical Review*: „Justificarea pirateriei și a jafului deliberat, practicat mai ales contra supușilor coroanei spaniole, a de-

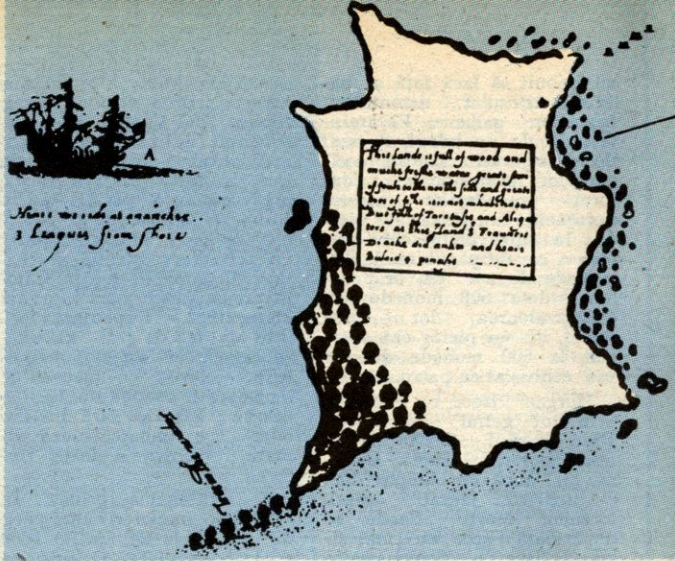
venit zelul religios și patriotic al națiunilor beligerante".

Ciștiind încrederea regi- nei Elisabeta, Drake capă- tă în 1577, pe lângă tradițio- nalele „lettres de marque”, și cinci nave bine înarmate. Cu această flotilă și zece vase proprii lansează atacuri brus- te și încununate de succes asupra coastelor chilene și peruviene, trecind nevătă- mat prin periculoasele strîm- tori de la capul Horn, unde navighează 18 zile. Dar, pen- tru a nu fi surprins de vasele viceregelui Spaniei la întoar- cere, caută un „pasaj” către nord. Ajunge pînă la extre- mitatea Californiei, revine spre Japonia, încheie chiar și un tratat cu sultanul insu- lelor Moluce. Apoi se abate către Indii, sosind la Lon- dra după 11 luni de expediție.

Asemenea călătorii, pro- pere pentru visteria brita- nică, o îndeamnă pe regina Elisabeta să incurajeze ex- tinderea acțiunii corsarilor oficiali. De altfel, suverana nu se sfia să afirme: „Pre- tenția spaniolă de a domina America exclude raporturi legale cu țările din această parte a lumii, permițind deci folosirea violenței, pentru a le crea”. Ca urmare, loviturile date de Drake ruinează ban- ca Spaniei, iar faimoasa ca- să Fugger își încetează cre- ditul acordat lui Filip II (1621-1665).

Pentru meritele și curajul dovedite în expedițiile sale, Drake este înnoibat. Își co- mandă chiar o stemă iden- tică cu cea a vechii și auten- ticei spițe nobiliare Drake, care data de patru veacuri. Iar cind membrii acestei fa- milii protestează contra a- buzului intrusului, plinge- rea lor este respinsă.

E drept că și Drake știa să răsplătească, la rîndul lui, revărsările de favoruri re- gale. Unii îi reproșează chiar că este prea risipitor cu da- rurile. În orice caz, el are grijă să împace pe toată lu- nea: regina capătă o cruce de diamante și o diademă bă- tută în magnifice smaralde, în timp ce lordul cancelar Bromley primește vase de argint în valoare de 800 ta- leri. Dar gloria sa pălește re-

Corabia cu care Francis Drake a executat numeroase raiduri și o mică insulă din Pacific, intrată în posesiunea coroanei britanice, grație celebrului pirat (desene contemporane lui Drake)

pede, cind Elisabeta încheie pace cu Spania. Căzut în dizgrație, pleacă departe de patrie și moare în 1596, răp- dus de friguri galbene, la Portobello, în Mexic.

În secolul următor, pira- teria engleză autorizată în- scrie un alt nume: Henry Morgan. La 30 ani, prin 1665, el era cunoscut și temut pe- ste mări și țări pentru ispră- vile sale. Cariera sa, de plan- tator, om politic, căutat în saloanele Londrei, culminează cu postul de guvernator al insulei Jamaica. Într-o co- respondență cu bogătași din Massachusetts și Virginia, el pledează pentru necesitatea de a finanța flota piratilor oficiali, din cauza concuren-ței și cutezanței piratilor „pe cont propriu”, care se înmulțiseră simțitor.

Atacurile pirateresti ale lui Morgan se ghidau după principiul tuturor piratilor: maximum de profit, în cel mai scurt timp posibil. Fre- gatele sale nu transportau decît 100-200 oameni (un om la o tonă a corăbiei), fie- care știind exact ce are de făcut. Guvernatorul spaniol din San Jago, de pildă, este atacat prin surprindere și lă- sat nevătmămat, după ce plă- tește o răscumpărare de 60 000 dublioni de aur. La Old Providence, făcînd să defi-

leze de mai multe ori, în sen- suri opuse, navele sale, Mor- gan îl convinge pe guverna- tor că dispune de o flotilă de trei ori mai puternică de- cit cea reală, drept care... mărește cota răscumpărării...

Ca în o mie și una de nopți

Între timp, conjunctura po- litică internațională devine defavorabilă fenomenului pi- rateriei. Se răspîndesc și ide- ile lui Hugo Grotius², care pune primele baze ale drep- tului internațional. Toate acestea contribuie ca mult folositele „lettres de marque” să fie suprimate. Dar Mor- gan și alți confrați continuă să lucreze...

Totuși, oscilațiile inter- venite în conflictele mili- tare îl aduc din nou pe rege- le Angliei în situația de a au- toriza „lettres de marque”. Morgan profită de revenire pentru a organiza una dintre cele mai importante expediții ale sale. Obiectiv: Curaçao. John Oexmelin, un medic o- landez capturat de Morgan, care și-a publicat ulterior un jurnal, descrie amănun- țit episoadele acestei aven- turi, în cursul căreia piraiți

au trebuit să facă față și marilor, tifosului, dizenteriei, frigurilor galbene. El amintește și de un adevărat tarif de „asigurări” contra accidentelor profesionale. Conform prevederilor acestui document, un pirat care pierdea în luptă ambii ochi primea ca despăgubire 1 000 monede de aur. Un braț valora doar 600 monede sau contravaloarea lor — șase sclavi, iar un picior era apreciat la 500 monede de aur sau echivalat cu patru sclavi...

Morgan trece ca o năluca prin tot golful Mexicului. Rînd pe rînd, dezlanțuie un atac nocturn asupra Havanaei și, după un cumplit duel de artilerie, lansat asupra fortului Morro Castle, se depărtează spre zări mai sigure. Face o demonstrație de forță în fața coastelor Cubei, ca să se repeadă subit asupra lui Puerto Principe. Ambitia lui depășește pe cea a înaintașilor întru piraterie: ar vrea să pună mina nu numai pe „navio del oro”, ci chiar pe străvechiul tezaur aztec și, dacă hazardul i-ar permite, pe fabulosul tezaur din Eldorado.

În acest scop, cu participarea fătîșă a guvernatorului britanic Oxford, atacă Maracaibo prin Venezuela, după ce lăsase în urma lui — la Portobello și Vera Cruz — amintirea multor violuri, a copiilor uciși, a degetelor tocate pentru ca prizonierii să mărturisească unde e ascuns tezaurul orașului lor.

Ciocnirea este deosebit de violentă. O ghiulea inamică, care nimereste magazia de pulbere, face să sară în aer corabia-amiral. Pier în flăcări, sînt făcuți bucăți 350 englezi, zeci de prizonieri francezi, și spanioli. Morgan scapă însă teafăr, împreună cu 30 piraiți, și nu-și abandonează planurile. După cîteva ambuscade reușite, echipajele lui pătrund în interiorul Venezuelei. Vor să drageze lacul Maracaibo, în căutarea tezaurului mult rîvnit. Dar, după cinci săptămîni de jafuri, incendii, distrugerii, după ce iau mulți sclavi și ostatici, după ce blochează laguna din apropierea insulelor Palomas și Virgiliaș,

ca și Hawkins, Morgan sfîrșește prin a fi impresurat. Alonso del Campo, un experimentat militar spaniol, comandantul flotei, păște înșă la fel cu cîțiva iluștri predecesori: e păcălit, cu o șiretenie demnă de *O mie și una de nopți*. Morgan trimite un prizonier spaniol să ceară, în numele lui, răscumpărarea pentru a nu incendia Maracaibo! Expediază înainte un fel de vas kamikaze: încarcă cu sulf și pulbere, echipat cu manechine înarmate și condus de 12 disperaiți, gata să sară în aer, odată cu ambarcațiunea armată, pentru a forța trecerea.

Și stratagema prinde. În schimbul înapoierii unei părți din pradă, la 24 aprilie 1669 e lăsat să plece. O sută de ani mai tîrziu, comentînd această fantastică expediție, istoricul britanic Edward Long sublinia că peste 250 000 „lions” — piese de aur — au constituit atunci beneficiul net al englezilor.

Spre sfîrșitul secolului XVII, notiunea de „corsar al regelui” începe să fie testată. În plus, jurnalul de bord al lui Oexmelin, cu descrierea crudă a atrocităților comise de Morgan, se publică, ceea ce atrage numeroase ostilități piratului „regal”. Dar Morgan are cîștig de cauză. Urmînd sfatul prietenului și consilierului său privat, Mudyford, îi scrie regelui și înfățișează versiunea proprie a faptelor. Paralel, avocatul său, John Greene, obține din partea tribunalului ca editorul jurnalului de bord al lui Oexmelin să fie condamnat pentru calomnie și să publice rectificările cuvenite. Ca urmare, Henry Morgan primește „lettres de marque” speciale, prin care e numit „comisioner” — inspector al Coroanei britanice. Mai mult încă, i se încredințează misiunea de a „depune strădanii” pentru a garanta securitatea insulei Jamaica.

Robert Browne, chirurgul-general al insulei, în corespondența sa cu lordul Arlington, îl apreciază astfel pe Morgan, în ipostaza de guvernator al insulei: „Fără

amiralul Morgan și vechii lui corsari, nu ne putem aștepta ca lucrurile să meargă așa cum dorim, căci el cunoaște cea mai mică creștătură a țărmlui, precum și felul de a lupta al spaniolilor. A adus frumoase și nobile servicii Coroanei”. Iar un istoric actual, profesorul Hodgett, făcînd bilanțul întregii activități a celebrului corsar, notează: „Un om cu inimă solidă, mină de fier, cap limpede, prevăzător, care a lucrat mai mult decît alți contemporani ai săi pentru pacea dintre Anglia și Spania”.

Bilanțul financiar este la fel de pozitiv. După istoricul Edward Long, o singură expediție întreprinsă în această nouă calitate îmbogățește Anglia cu peste 750 000 piese de aur. Împărțeaua milioanele stîrșește însă multe nemulțumiri. Pe baza unor pasaje din Oexmelin, adversarii lui Morgan formulează noi acuzații.

Oficialitățile de la Londra sînt silite, pînă la urmă, să treacă la proces, în timpul căruia Morgan invocă „cheltuielile mărite, despăgubirile mai mari acordate piraiților betegiți, răniți în lupte” — ceea ce ar explica lipsurile din calcule — iar un general-maior depune în favoarea lui. Drept care Morgan e achitat cu toate onorurile — „din lipsă de probe”. Ducii de Monmouth, Albernale nu se sfîșec să-i deschidă porțile reședințelor lor. Așa că nu mai miră pe nimeni cînd, în 1678, Henry Morgan revine pentru ultima oară în Jamaica, de astă dată ca guvernator oficial. Fidel convertirii sale la sentimente mai creștinești, precum și convenției semnate cu Olanda pentru stîrpirea pirateriei, proaspătul guvernator devine... un mare lichidator de corsari.

Acțiunea de stîrpire a pirateriei, începută de Morgan, e continuată pe scară largă. În sec. XVIII, ofensiva se desfășoară cu mare intensitate. Armamentul modern, dezvoltarea navigației, pusă exclusiv în slujba comerțului, fac din piraterie o ocupație tot mai perimată și nerentabilă. ■

În Japonia, fărimățarea feudală și disensiunile interne dintre marii seniori feudali¹ — daimyo — care durau de peste un secol, au luat sfârșit în anul 1600, cind șogunul Tokugawa Ieyasu² l-a înfrînt pe daimyo în bătălia de la Sekigahara, silindu-l să-i recunoască autoritatea. Tokugawa a inițiat un sistem de control sever în toată țara și a creat un aparat de stat sigur și ușor de minuit. Daimyo, loiali sau neloiali, erau obligați să vină periodic în capitala șogunatului³, pe atunci orașul Edo (astăzi Tokio), pentru a-și reînnoi jurămintele de supunere și credință față de el. Acest sistem de menținere a stabilității interne, ca și politica de izolare totală a arhipelagului de restul lumii, a dus la instituirea uneia dintre cele mai absolutiste conduceri statale feudale cunoscute în istorie. De altfel, fermitatea și constanța cu care familia Tokugawa a aplicat această politică internă și externă timp de peste 250 ani, sînt, prin ele însele, un fapt rar în analele istoriei politice.

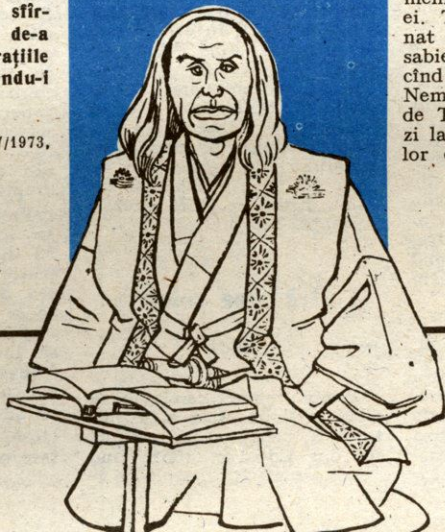
Cu toate acestea, din rîndurile poporului japonez s-au ridicat eroi curajoși care și-au jertfit viața pentru a înlătura relele sociale și a răsturna instituția șogunatului, considerată cauza principală a unei orînduiri nedrepte. Un astfel de erou a fost Yui Shosetsu; amintirea luptei duse de el, deși zadarnică și sfîrșită tragic, s-a păstrat de-a lungul vremurilor, generațiile ce i-au urmat conferindu-i un nimb de legendă.

¹⁻³ Magazin istoric, nr. 7/1973, 3/1978; 7/1983; 2/1979.

Roninii sau „cavalerii rătăcitori” din insulele nipone

FLOREA ȚIUI

Yui Shosetsu într-un desen japonez de epocă

În sec. XVII, ierarhia societății japoneze era structurată astfel: samurai (războinici), țărani, meșteșugari și negustori, ultimii fiind considerați drept clasa cea mai de jos. Curînd după luarea puterii de către Ieyasu Tokugawa, au izbucnit nu numai revolte țărănești cauzate de impozitele mari în orez, în alte produse agricole și bani, ci și agitații printre samurai, clasa privilegiată pe care se sprijinea, de fapt, regimul Tokugawa. Elementele turbulente erau așa-numiții *ronini*, războinici rămași fără stăpîni, fie în urma războaielor civile dintre daimyo, fie din pricină că șogunul lichidase familiile feudale pe lingă care se aciuaseră. Samuraiilor rămași astfel pe drumuri li s-au alăturat alții și alții, ai căror „protectori” erau persecutați fiind considerați periculoși de către șogun sau pentru că refuzau fațis să coopereze cu Tokugawa. Acești războinici fără căpăți, dar experți în mînuirea sabiei, aveau numeroși adepți, astfel încît spre jumătatea sec. XVII, peste 300 000 ronini împlineau orașele țării.

Șogunatul nu a întreprins nimic pentru a le asigura existența; dimpotrivă, a emis legi prin care le interzicea să închirieze locuințe sau să se odihnească în temple, cum putea s-o facă orice alt credincios japonez. Deoarece nu mai erau războaie, nimeni nu mai avea nevoie de ei. Trăiau din negoț, artizanat și foarte rar din folosirea sabiei, pe care o puneau oricînd la dispoziția cui plătea. Nemulțumirea roninilor față de Tokugawa creștea de la o zi la alta. Dar, cum revoltele lor erau sporadice și izolate

șogunatul a reușit o vreme să-l țină în frâu. Aceasta a fost posibil până în momentul cînd, din mijlocul lor, a apărut Yui Shosetsu.

Pe scena teatrului Kabuki

Puține figuri din istoria Japoniei sînt atît de controversate cum este cea a lui Yui Shosetsu, acest ronin rebel cu pîrlung, care a încercat să răstoarne regimul șogunatului. În documentele vremii există puține știri despre el. Au apărut, în schimb, multe legende despre faptele sale, deoarece, pe măsură ce creștea despotismul șogunatului, creștea și ura samuraiilor de rînd împotriva acestuia, precum și simpatia pentru Yui Shosetsu, apărătorul celor oropsiți (el a devenit și personajul principal al unei piese jucate recent pe scena tradiționalului teatru japonez Kabuki).

Ceea ce se știe cu certitudine este că Yui Shosetsu s-a născut în anul 1605, în Suruga (astăzi zonă a orașului Shizuoka), la poalele Muntelui Shizuhata, într-o familie de *konya*. Cuvîntul înseamnă „prăvălie albastră” și denumea și meseriașii care aveau mici ateliere unde vopseau pînă în această culoare. În dorința de a-și asigura o soartă mai bună, tatăl său, Yaemon, își părăsise gospodăria și se dusese la Osaka. Acolo era locul unde se adunau cei ce așteptau un război pentru a intra în oastea șogunului și a se distinge în luptă. Cum războaiele nu mai veneau, Yaemon, împreună cu alții asemenea lui, nu și-au mai pierdut timpul prin Osaka, și s-au hotărît să se stabilească în provincia Yui din regiunea centrală a Japoniei, la țărmul Pacificului; acolo s-a născut Yui Shosetsu, primul lui nume, Yui, fiind împrumutat de la această regiune.

Legende spun că încă de mic Yui era deosebit de înzestrat. După ce, timp de cîțiva ani, și-a făcut ucenicia la un templu din apropiere, s-a dus în capitala țării, unde s-a angajat ca vinzător într-o prăvălie de dulciuri. La scur-

tă vreme a întîlnit un războinic odinioară vestit, pe nume Buden. Acum Buden era în vîrstă de peste 70 ani și avea nevoie de îngrijire. Tînărul Shosetsu s-a oferit să se ocupe de el, iar Buden, la rîndul lui, să-l învețe meseria armelor. Buden avea o mulțime de cărți vechi, scrieri militare chineze, pe care Yui le-a studiat din scoarță-n scoarță. În același timp, ca orășean, i-a observat pe roninii care umblau fără nici un rost, ignorați de regimul Tokugawa și a început să fie tot mai preocupat de soarta acestora. După moartea lui Buden, el a deschis propria sa școală de pregătire militară, în centrul orașului Edo.

La scurt timp, numărul elevilor din școala condusă de Yui Shosetsu depășea cifra de 3 000. Toți erau ronini și toți erau cuceriiți de logica și elocvența cu care dascălul lor pleda pentru înlăturarea, prin fapte, a nedreptăților sociale.

Înțelegînd ce forță ar reprezenta roninii dacă ar fi uniți, Yui Shosetsu a întreprins o serie de călătorii prin țară pentru a cunoaște îndeaproape modul lor de viață, nemulțumirile lor și pentru a încerca să-i unească. La întoarcerea spre Edo, s-a oprit la Kishu, în zona centrală a Japoniei, unde l-a vizitat pe Tokugawa Yorinobu, fratele șogunului. S-au împrietenit și, în cursul discuțiilor purtate, acesta i-a mărturisit că nu era de acord cu modul în care fratele său cîrmuia țara. Printre legende țesute în jurul lui Shosetsu există unele care susțin că Yorinobu l-ar fi instigat să atragă roninii într-un complot împotriva șogunatului. Puținele scrieri rămase de la Yui Shosetsu confirmă însă categoric această variantă.

Trădarea celor trei

Primii ronini care i s-au alăturat în încercarea de răsturnare a șogunatului au fost cei din Edo. În 1651, cînd

Iemitsu, cel de-al treilea șogun din familia Tokugawa, a murit, un daimyo, pe nume Matsudaira, a denunțat public instituția șogunatului și apoi s-a călugărit de teama represaliilor. Era prima izbucnire fătășă împotriva absolutismului șogunal. Peste două săptămîni, în iulie 1651, trei ronini cereau să fie primiți de noul șogun. În schimbul unei mari sume de bani ei au dezlăuit planul pus la cale de Yui Shosetsu. Un detașament de 500 samurai a fost trimis pe urmele lui. Mulți dintre adepții lui au fost prinși. Shosetsu a scăpat pentru că, fără să bănuiască trădarea celor trei ronini, plecase din Edo la Suruga. Acolo urmau să se strîngă, sub conducerea lui, roninii din Osaka și din alte regiuni. Aflînd că Shosetsu și oamenii lui trăseseră la un han din orașul Umeya, samuraii regimului Tokugawa i-au încercuit, cu gîndul să-l prindă viu pe capul răsculaților și să-l predea autorităților din Edo.

Cînd a simțit că cercul din jurul lui se strînge, Shosetsu a ales opt dintre roninii lui cei mai credincioși, le-a explicat că lupta lor nu mai are șanse de reușită și le-a cerut să-și facă harakiri. Împreună cu Shosetsu, cei opt ronini și-au pus hainele noi, pregătite anume pentru cazul în care ar fi ieșit victorioși, și-au scris testamentul și, așezați în cerc, și-au pus capăt zilelor. În testamentul lui Shosetsu, scris pe o pînă albă, acesta afirma că nu avusese intenția de a conduce țara, ci nemulțumit de contradicțiile dintre clasele superioare și inferioare ale societății, precum și de soarta roninilor, încercase doar să-i unească împotriva nedreptăților sociale.

Peste cîteva zile, la Edo, au fost condamnați și uciși 33 dintre colaboratorii apropiați ai lui Shosetsu. Mișcarea condusă de Yui Shosetsu a fost înăbușită în fașă. Poporul nipon l-a păstrat însă în amintire și l-a transformat în erou de legendă pentru că se ridicase din rîndurile lui și luptase, pînă în ultima clipă, pentru libertate și dreptate socială. ■

POSTA MAGAZIN ISTORIC

17 484 PAGINI

ROMAN MIHĂESCU, din Timișoara, pasionat de istorie și de... statistică, ne trimite un nou bilanț (în completarea celui publicat în nr. 2/1985) privind cel 19 ani de apariție a Magazinului Istoric. Astfel, din aprilie 1967 (când revista s-a început drumul spre cititorii) și până în decembrie 1985 (ultima lună luată în calcul de editorul nostru) au apărut 225 numere, cu un total general de 17 484 pagini, la care se adaugă 900 pagini de Planșele noastre. Au fost publicate peste 3 600 articole, numărul autorilor care au semnat în paginile revistei depășind cifra de 1900.

Mulțumim editorului nostru pentru aceste semnalări, izvoare, după cum ne mărturisește, din dragoste, fidelitate, simț și prețuire față de Magazin Istoric, față de colectivul redacțional și colaboratorii săi.

ATAȘAMENT

O emoționantă scrisoare primim din partea cititorului **GRIGORE CHIS**, din Zalău, abonat al revistei din anul 1979 și care ne mărturisește: Pe data de 23 decembrie 1985, am împlinit 83 ani și mi-am reînnoit abonamentul pe anul 1986 la revista dv.

Împreună cu urările noastre de „La mulți ani!”, călduroase felicitări pentru fidelitatea față de revistă.

ENIGMATICA INFORMATOARE

Prof. **EUGEN MERA**, de la Școala generală nr. 2, din com. Ibănești, jud. Mureș, în revista dv. nr. 4/1985, p. 29, Ion Stancu arată că ministrul S.U.A. la București, F.G. Mott (vezi și nr. 11/1985, pp. 24-25), „...fusesse avertizat din vreme de către o augustă informatoare (s.n.), despre intențiile lui Hitler în România”. Autorul arată că, în actualul stadiu al cercetărilor, nu s-a putut edifica asupra identității acestui personaj.

Răspunsul, cred eu, este într-un articol al tovarășului general-locotenent dr. **Ilie Ceaușescu**, publicat în nr. 6/1984, p. 9 al revistei: „Chiar în zilele dificlelor tratative economice, atașatul militar german din București telegrafia superiorilor săi: Crește antigermanismul în popor și la unele oficialități (s.n.). Evreii stau bine. Antonescu este sub o camăra de generali pro-anglo-francezi. A surprins faptul că regele și regina (mamă) (s.n.) au fost văzuți mereu în compania ministrului S.U.A. (la București)!”.

Așteptăm ca cercetări și investigații documentare viitoare să confirme sau nu ipoteza atenției noastre cititor de pe meleaguri mureșene, pe care-l felicităm pentru interesul său față de istorie.

EROILOR COMUNEI

Prof. **ALEXANDRU NEOIȚĂ**, primarul comunei Grebănu, jud. Buzău, după ce ne mărturisește că este un mare admirator al revistei dv.

și posedă întreaga colecție a Magazinului Istoric, ne relatează: Duminică 1 decembrie 1985, în cinstea celei de-a 67-a aniversări a Unirii Transilvaniei cu România, am organizat ceremonia dezvelirii. Monumentului eroilor satelor comunei Grebănu, căzuți în luptă pentru libertate socială și națională (1877-1878-1907-1916-1918-1944-1945).

Înalt de 6 metri, monumentul este flancat de două flintni arzeiene pe care sînt montate două reproduceri după tablourile: **Dorobanțul de Nicolae Grigorescu** și **1907 de Octav Băncilă**.

CURIERUL ELEVILOR

După cum am anunțat și în numerele anterioare ale revistei, am deschis în aceste pagini un dialog între elevii pasionați de istorie, cărora le vom înlesni să comunice între ei, iar cînd va fi cazul — ca și în anii trecuți — le vom insera și micile corespondențe pe teme de istorie locală și regională, ca și noutăți descoperite de ei.

Iată cîteva din scrisorile recente primite la redacție de la cititorii noștri elevi:

ION IONEL, Liceul Industrial nr. 2 Urziceni, pasionat de numismatică, ne scrie că deține în colecția sa, între altele, și o medalie bătută de Societatea Numismatică Română în 1904 în amintirea lui Ștefan cel Mare, asemănătoare cu cea descrisă de noi în nr. 11/1985.

DIONISIU HOREA POP, cl. XII, Liceul de filologie „Simion Bărnuțiu”, din Sîmleul Silvaniei, jud. Sălaj, ne trimite fotografia de mai jos care a fost făcută cu ocazia vizitei elevilor clasei nr. 2 din Sîmleul Silvaniei la castrul roman de la Porolissum (Molgrad, jud. Sălaj). Ghid al micilor vizitatori la acest obiectiv istoric a fost — după cum ne mărturisește — corespondențul nostru. Felicitări!

LEONID LUPU și colegii săi **WILHELM CÎTEA** și **MIHAI MERES**, din cl. a X-a B, Liceul Industrial minier din Bălan, jud. Harghita, ne aduc la cunoștință că în orașul lor revista sosește, de obicei, la sfîrșitul lunii. Semnalăm această situație factorilor de resort.

AUREL TRIF, str. N. Bălcescu, nr. 6, bloc 6, sc. B, et. I. ap. 26,

Trgu. Mureș: Dorește să corespondez și eu cu colegii mei pe diferite teme de istorie.

POSTA CONCURSULUI

Iată alte fragmente din scrisorile concurenților la recent încheiatul concurs Victoria, prin care participanții au tînut să ne comunice gândurile și impresiile lor față de tematica abordată, preluarea și atașamentul pentru revistă:

STEFAN GĂRBĂCIA, inginer chimist, întreprinderea de avioane București: Sînt cititorul revistei de la apariția primelor numere în 1967 și apreciez foarte mult concursurile organizate.

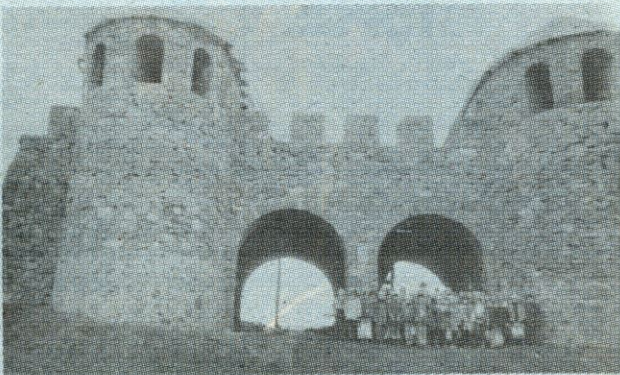
KISS EMERIC, sudor, I.U.C. Făgăraș, jud. Brașov: Mă număr printre iubitorii revistei și aștept cu viu interes fiecare ediție a concursurilor organizate. Actuala ediție, cu o tematică deosebit de interesantă, mi-a produs o mare bucurie.

RADU CARP, elev, cl. a VII-a Școala generală nr. 150, București: Acesta este al treilea concurs Magazin Istoric la care particip. Mi-am pregătit din timp colecția 1975-1985. Istoria este o mare pasiune a mea și de aceea citesc regulat revista dv.

EMIL STĂNILOIU, controlor tehnic de calitate, întreprinderea „Tehnometal”, București: Particip pentru prima dată la concursurile revistei. Bucuria cea mai mare este că întreaga mea familie (soția și cei doi copii, baccalaureați) s-au antrenat în dezlegarea întrebărilor, din care toți nu avem decât de câștigat.

SILAGHI ȘTEFAN, pensionar, din Oradea: Ca veteran din cel de-al doilea război mondial, am participat cu deosebit interes la concursul Victoria.

DORU MIHAI C. NOREA, inginer, Direcția căi ferate, Portul Constanța. Îmi face o deosebită plăcere lectura fiecărui număr al revistei și aștept cu interes concursurile inițiate de dv., participînd la ultimele trei ediții. Deși nu am câștigat pînă acum, am avut satisfacția să constat că de fiecare dată am găsit toate răspunsurile exacte.

CONTENTS (Romanian History) G. Surpat, G.I. Ionfă, G. Ivaşcu The Romanian Communist Party, a Party of the Entire People's Ideals ● A. Dobre 1866: The Birth of the Romanian Academy ● I. Dumitriu-Snagov A Manuscript Belonging to Ion Neuluc, Dated 1732, in the Vatican Library ● E. Bader Medieval Fortifications in Transylvania ● C.I. Tureu Lucian Blaga (1895 - 1961) as a Diplomat (III) ● M. Muşat 1867 - 1918: The Austro - Hungarian Dualism: a Notorious Experience of the Past (II) ● I. Popescu-Puţuri The Arsacides (X) ● In Bucharest, 50 Years ago ● V. Smărandescu The Prahova Valley: A Historical Journey

SOMMAIRE (Histoire roumaine) Gh. Surpat, Gh.I. Ionfă, G. Ivaşcu Le Parti Communiste Roumain — le parti des idéaux du peuple tout entier ● A. Dobre 1866. L'acte de naissance de l'Académie Roumaine ● I. Dumitriu-Snagov Un manuscrit de 1732, appartenant à Ion Neuluc, dans la Bibliothèque du Vatican ● E. Bader Les fortifications médiévales de Transylvanie ● C.I. Tureu Lucian Blaga (1895 - 1961) diplomate (III) ● M. Muşat 1867 - 1918. La dualisme de l'Autriche-Hongrie — une expérience néfaste du passé (II) ● I. Popescu-Puţuri Les Arsacides (X) ● À Bucarest, il y a 50 ans ● V. Smărandescu La Vallée de la Prahova — excursion historique

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Г. Сурпат, Г.И. Ионица, Г. Иванку Румынская Коммунистическая Партия — воплощение идеалов всего народа ● А. Добре 1866 — рождение Румынской Академии ● И. Думитриу-Снагов Рукопись Иона Некулче от 1732 г. в Библиотеке Ватикана ● Е. Бадер Средневековые укрепления местности Трансильвании ● К.И. Турку Лучиан Блага (1895 - 1961) — дипломат (III) ● М. Мушат 1867 - 1918. Австро-венгерский дуализм — пагубный опыт прошлого (II) ● И. Попеску-Пуцурь Аршакиды (X) ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● В. Смарандеску Долина Праховы — исторический экскурс

INHALT (Rumänische Geschichte) Gh. Surpat, Gh.I. Ionfă, G. Ivaşcu, Die Rumänische Kommunistische Partei, eine Partei der Ideale des ganzen Volkes ● A. Dobre 1866. Die Geburtsurkunde der Rumänischen Akademie ● I. Dumitriu-Snagov Eine Handschrift aus dem Jahre 1732, von Ion Neuluc in der Bibliothek des Vatikans ● E. Bader Die mittelalterlichen Festungsanlagen Siebenbürgens ● C.I. Tureu Lucian Blaga (1895 - 1961) — der Diplomat (III) ● M. Muşat 1867 - 1918. Der österreichisch-ungarische Dualismus — eine schlechte Erfahrung der Vergangenheit (II) ● I. Popescu-Puţuri Arsakiden (X) ● In Bukarest, vor 50 Jahren ● V. Smărandescu Das Prahova-Tal — ein Ausflug in die Vergangenheit

SUMARIO (Historia rumana) Gh. Surpat, Gh.I. Ionfă, G. Ivaşcu El Partido Comunista Rumano, partido de los ideales de todo el pueblo ● A. Dobre 1866. El acta de nacimiento de la Academia Rumana ● I. Dumitriu-Snagov Un manuscrito de 1732, perteneciente a Ion Neuluc, en la Biblioteca del Vaticano ● E. Bader Las fortificaciones medievales de Transilvania ● C.I. Tureu Lucian Blaga (1895 - 1961) — diplomata (III) ● M. Muşat 1867 - 1918. El dualismo austro-húngaro — una nefasta experiencia del pasado (II) ● I. Popescu-Puţuri Los Arsacides (X) ● En Bucarest, hace 50 años ● V. Smărandescu El Valle del Prahova — incursión histórica

ABONNEMENTS : ROMPRESFILATELIA — Sectorul export-import presă, Bucureşti, Calea Griviţei, nr. 64—66, P.O.BOX 12—201, telex : 10376 prsfr.

magazin istoric

Bucureşti, Intrarea Ministerului nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poştal nr. 1, Căsuţa poştală 1-702, Cod 70 100.

REDACŢIA : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Lăcustă, Ioana Ursu Năstăşel, Ana Maria Şerbănescu, Marian Ştefan

TEHNOREDACTOR : Anton Tănase

CORECTURA : Georgeta Apreoteasei,

Constanţa Avram

PREZENTAREA ARTISTICĂ : Radu Ion Popescu

Apare lunar, se găseşte de vânzare la chioşcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poştali şi difuzorii din întreprinderi, instituţii, şcoli etc., de la oraşe şi de la sate. Preţul unui număr — 6 lei, abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scintei” — Bucureşti

